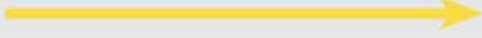

Τελική Εκθεση

Έρευνα Για Την Αντιμετώπιση Της Έμφυλης
Βίας Στον Προσφυγικό Και Μεταναστευτικό
Πληθυσμό (Κορίτσια, Αγόρια, Γυναίκες,
Άνδρες): Διαθεσιμότητα, Προσβασιμότητα
Και Ποιότητα Των Παρεχόμενων Υπηρεσιών
Στην Ελλάδα

Ερευνητική ομάδα

Μαρία Λιάπη, *Επιστημονικά Υπεύθυνη*
Χρύσα Γιαννοπούλου, *Κεντρική Ερευνήτρια*
Θανάσης Τυροβολάς, *Ερευνητής*
Τζένη Κουντούρη-Τσιάμη, *Ερευνήτρια*
Στέλλα Σαράτση, *Συντονίστρια*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή	6
1.1. Εισαγωγικό πλαίσιο	6
1.2. Το πλαίσιο της έρευνας	7
2. Μεθοδολογική προσέγγιση	11
2.1. Περιορισμοί/προκλήσεις	12
3. Βιβλιογραφική επισκόπηση	14
3.1. Πρόσφατες έρευνες για την έμφυλη βία που αντιμετωπίζει ο προσφυγικός πληθυσμός στην Ελλάδα	14
3.2 Διαθέσιμα στοιχεία για την έμφυλη βία στην Ελλάδα	15
4. Χαρτογράφηση του συστήματος προστασίας από και απόκρισης στην έμφυλη βία	18
4.1 Κανονιστικό πλαίσιο	18
4.1.1. Το ελληνικό νομικό πλαίσιο για την έμφυλη βία	18
4.1.2. Το ελληνικό νομικό πλαίσιο για τα παιδιά	20
4.2. Σύστημα απόκρισης στην έμφυλη βία: φορείς και συναφείς υπηρεσίες	21
4.2.1. Περιφέρεια Αττικής	27
4.2.2. Κεντρική Μακεδονία (Θεσσαλονίκη)	34
4.2.3. Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (Έβρος)	37
4.2.3. Βόρειο Αιγαίο (Λέσβος)	40
4.3. Το σύστημα παραπομπών και η λειτουργικότητά του	45
4.4. Επιπλέον παρατηρήσεις	47
5. Βασικά ευρήματα: Διαθεσιμότητα, προσβασιμότητα και ποιότητα των υπηρεσιών	50
5.1. Διαθεσιμότητα των υπηρεσιών που σχετίζονται με την έμφυλη βία	50
<i>Διαθεσιμότητα, δυσκολίες και εμπόδια στη Λέσβο και τον Έβρο</i>	<i>50</i>
<i>Το σύστημα παιδικής προστασίας δεν καλύπτει τις ανάγκες των παιδιών που επέζησαν έμφυλης βίας</i>	<i>51</i>
<i>Σημαντικά κενά στις εξειδικευμένες υπηρεσίες για άνδρες που επέζησαν έμφυλης βίας</i>	<i>53</i>
<i>Απουσία επαρκών υπηρεσιών προστασίας για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων</i>	<i>55</i>
<i>Η κρίσιμη απουσία προγραμμάτων αποκατάστασης και ένταξης</i>	<i>56</i>

<i>Η ασφάλεια των ατόμων που επέζησαν υπονομεύεται από την έλλειψη αστυνομικής παρέμβασης</i>	57
<i>Καταστάσεις έκτακτης ανάγκης που θέτουν το σύστημα προστασίας υπό πίεση</i>	58
5.2. Προσβασιμότητα των υφιστάμενων υπηρεσιών αντιμετώπισης έμφυλης βίας	59
<i>Ψυχολογική υποστήριξη και θέματα ψυχικής υγείας</i>	59
<i>Η μεταφορά ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας σε υπηρεσίες δημιουργεί πρόσθετους φραγμούς προσβασιμότητας</i>	61
<i>Διερμηνεία: ένα κρίσιμο στοιχείο του συστήματος απόκρισης στην έμφυλη βία το οποίο επηρεάζει τις διαθέσιμες υπηρεσίες</i>	62
<i>Το κριτήριο της ευαλωτότητας μπορεί να εμποδίσει την πλήρωση των αναγκών των επιζωσών/ώντων</i>	65
<i>Οι διαδικασίες ασύλου και οι δικαστικές διαδικασίες παρεμποδίζουν την πρόσβαση στις υπηρεσίες αντιμετώπισης έμφυλης βίας και αποτυγχάνουν να διασφαλίσουν την ισότιμη πρόσβαση στη δικαιοσύνη</i>	67
5.3. Ποιότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών	68
<i>Ανάγκη ανάπτυξης ικανοτήτων με στόχο τη διασφάλιση καλύτερης ποιότητας υπηρεσιών και βιωσιμότητας του συστήματος</i>	68
6. Συμπεράσματα	70
7. Προτάσεις πολιτικών και προγραμματισμού	73
8. Παραρτήματα	81
8.1. Βασικά ερωτήματα της έρευνας	81
8.2. Μεθοδολογία λεπτομερώς	82
8.3. Πρωτόκολλο Προστασίας	91
8.4. Λίστα συμμετεχόντων στην έρευνα (Συνεντεύξεις με πληροφοριοδό(τρ)ιες κλειδιά και Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης με παρόχους υπηρεσιών)	96
8.5. Βιβλιογραφία	98

ΛΙΣΤΑ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ / ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΩΝ

ΑΓΓΟ	Ακρωτηριασμός των Γυναικείων Γεννητικών Οργάνων
ΓΓΙΦ	Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων
ΓΧΣ	Γιατροί Χωρίς Σύνορα
(Δ)ΜΚΟ	(Διεθνής) Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΕΠΥ	Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας
ΕΚΚΑ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΕΣΠ	Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες
ΙΟΜ	International Organization for Migration (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης)
ΚΓΜΕ ΔΙΟΤΙΜΑ	Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών ΔΙΟΤΙΜΑ
ΚΕΕΛΠΝΟ	Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων
ΚΕΘΙ	Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας
ΚΕΜ	Κέντρο Ένταξης Μεταναστών
ΚΣΜΠ	Κέντρο Συντονισμού Μεταναστών και Προσφύγων
ΚΥΤ	Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης
ΛΟΑΤΚΙ	Λεσβίες Ομοφυλόφιλοι Αμφιφυλόφιλα Τρανς Κουίρ Ιντερσέξ άτομα
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΕΣ	Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης
ΟΕΣ ΜΚ	Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης με Μέλη της Κοινότητας
ΟΕΣ ΠΥ	Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης με Παρόχους Υπηρεσιών
ΠΟΥ	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ΣΔΠΕΒ	Σύστημα Διαχείρισης Πληροφοριών Έμφυλης Βίας
ΣΜΑΝ	Σύλλογος Μερίμνης Ανηλίκων και Νέων
ΣΜΝ	Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα
ΣΠΚ	Συνεντεύξεις με Πληροφορητές Κλειδιά
ΣΠΩ	Συνεντεύξεις με πρώην ωφελούμενες/ους
ΥΑ	Υπηρεσία Ασύλου
ΥΜΕΠΟ	Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής
ΥΠΥΤ	Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης
ΑΜΙΦ	Asylum Migration and Integration Fund (Ταμείο Ασύλου και Μετανάστευσης)
ΑΣΒ	Arbeiter – Samariter – Bund
ΔΡΚ	Danish Refugee Council (Δανέζικο Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες)
ΕΧΟ	European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (τμήμα Ανθρωπιστικής Βοήθειας και Πολιτικής Προστασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής)
ΕΙΓΕ	European Institute for Gender Equality (Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων)
ΕΡΚΙ	Emergency Response Centre International (Διεθνές Κέντρο Απόκρισης σε Επείγουσες Καταστάσεις)
ΕΡΑ	European Union Agency for Fundamental Rights (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης)
ΙΡΚ	International Rescue Committee

MdM	Médecins du Monde/Γιατροί του Κόσμου
Med.in	Medical Intervention/Ιατρική Παρέμβαση
PEP	Post Exposure Prophylaxis (Προφύλαξη μετά την Έκθεση/Αντιρετροϊκή αγωγή)
SN	Solidarity Now
SOPs	Standard Operating Procedures (Τυποποιημένες Διαδικασίες Λειτουργίας)
TdH	Terre des Hommes
UNFPA	United Nations Population Fund (Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τον πληθυσμό)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους/τις Πρόσφυγες)
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά)
WAHA	Women and Health Alliance International (Διεθνής Οργανισμός Γυναίκες και Υγεία)
WRC	Women's Refugee Commission (Επιτροπή Γυναίκων Προσφύγων)

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Εισαγωγικό πλαίσιο

Από το 2015 έως το 2016, η Ελλάδα γνώρισε μια άνευ προηγουμένου εισροή¹ μεταναστών και προσφύγων που είτε τράπηκαν σε φυγή από τις χώρες καταγωγής τους στη Μέση Ανατολή, την Αφρική και τη Νότια Ασία λόγω πολέμου ή στερήσεων, είτε αναζήτησαν μια καλύτερη και ασφαλέστερη ζωή στην ΕΕ. Το κλείσιμο των συνόρων μεταξύ της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας και της Ελλάδας στις αρχές του Μαρτίου του 2016 οδήγησε στον αποκλεισμό χιλιάδων προσφύγων² και μεταναστών στην Ελλάδα. Η άφιξή τους και, κατά συνέπεια, οι αναδυόμενες ανάγκες τους έθεσαν υπό πίεση το υπάρχον εθνικό σύστημα προστασίας και ασφάλειας προσφύγων/μεταναστών.

Διεθνείς και τοπικοί φορείς διατύπωσαν εξ αρχής την ανάγκη διαφύλαξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εξασφάλισης της προστασίας και της ασφάλειας του πληγέντος πληθυσμού, ιδίως των πλέον ευάλωτων, δηλαδή των ασυνόδευτων παιδιών, των επιζώσων έμφυλης βίας και/ή των ατόμων που κινδυνεύουν από αυτή, ηλικιωμένων, ΛΟΑΤΚΙ, εγκύων, μονογονεϊκών οικογενειών, ατόμων με σοβαρές ιατρικές ανάγκες. Ενόψει μιας εξαιρετικά δύσκολης κατάστασης, η διεθνής ανθρωπιστική κοινότητα παρείχε σημαντική διεθνή βοήθεια (τόσο σε είδος όσο και οικονομικά), καθώς και άλλους πόρους (γνώσεις, πληροφόρηση, τεχνογνωσία, ανθρώπινο δυναμικό).

Αντίστοιχα, οι κρατικοί φορείς, όπως η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων³, αναγνωρίζοντας ότι η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών αποτελεί πτυχή της ισότητας και σε μια προσπάθεια καλύτερης απόκρισης στις ανάγκες των προσφυγισσών που επέζησαν περιστατικών έμφυλης βίας, υπογράμμισε την ανάγκη καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού της προαναφερόμενης ομάδας στόχου στο «Εθνικό Σχέδιο για την Ισότητα των Φύλων 2016-2020». Η ΓΓΙΦ είχε προηγουμένως ξεκινήσει τη σύσταση μιας Οργανωτικής Επιτροπής με πολλούς εμπλεκόμενους

¹ Περίπου 857.000 πρόσφυγες και μετανάστες έφτασαν στην Ελλάδα το 2015. Πάνω από 173.000 ήρθαν στην Ελλάδα το 2016 δια θαλάσσης και 30.000 το 2017. Περισσότεροι από 45.000 εκτιμάται ότι είναι εγκλωβισμένοι στη χώρα, https://ec.europa.eu/echo/where/europe/greece_en

² Ο όρος πρόσφυγας στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιείται περισσότερο περιγραφικά και όχι αναλυτικά. Η χρήση του δεν συμπίπτει με τη νομική ταξινόμηση του πρόσφυγα όπως εκφράστηκε από τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951, αλλά περιλαμβάνει όλους όσους μεταναστεύουν – αναγκαστικά ή κατ' επιλογήν – καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις η «επιλογή» λαμβάνει χώρα σε ένα πλαίσιο βίας, πολιτικής καταστολής ή οικονομικού εξαναγκασμού. Έτσι, ο όρος πρόσφυγας χρησιμοποιείται ως γενική κατηγορία που περιλαμβάνει άτομα που μεταναστεύουν για πολιτικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς, θρησκευτικούς ή άλλους λόγους (για μια κριτική επισκόπηση των ορισμών της έννοιας του πρόσφυγα βλέπε Malkki, L., *Refugees and Exile: From "Refugee Studies" to the National Order of Things*, *Annual Review of Anthropology*, τόμος 24, σελ. 495-523, Οκτώβριος 1995).

³ Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων είναι η αρμόδια κρατική υπηρεσία για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση της εφαρμογής των πολιτικών για την ισότητα των φύλων και ιδιαίτερα για την έμφυλη βία.

φορείς, τόσο κρατικούς⁴ όσο και φορείς της κοινωνίας των πολιτών, η εργασία των οποίων κορυφώθηκε με την υιοθέτηση του «Πρωτοκόλλου Συνεργασίας» τον Δεκέμβριο του 2017⁵, το οποίο θέσπισε ένα κοινό πλαίσιο διαδικασιών για την αναγνώριση, την παραπομπή, τη στέγαση και την παροχή υπηρεσιών σε μετανάστριες και προσφύγισες. **Το Εθνικό Δίκτυο Δομών για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Βίας κατά των Γυναικών** και οι υπηρεσίες του, που παρέχονται μέσω Συμβουλευτικών Κέντρων, Ξενώνων Φιλοξενίας και της γραμμής SOS (24/7), έγιναν με τον τρόπο αυτό επίσημα διαθέσιμα στις προσφύγισες/μετανάστριες και στα παιδιά τους. Επιπλέον, **το ΚΕΘΙ** (κρατικός φορέας ο οποίος παρέχει επιστημονική και τεχνική υποστήριξη ως μέρος του εθνικού συστήματος προστασίας από την έμφυλη βία) ανταποκρίθηκε εκπαιδεύοντας το προσωπικό του, διενήργησε μελέτη σχετικά με τις ανάγκες των προσφυγισσών που διαμένουν σε δομές προσωρινής φιλοξενίας και υπέγραψε περαιτέρω συμφωνίες με τους τοπικούς δικηγορικούς συλλόγους για την παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας σε άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας⁶, συμπεριλαμβανομένων προσφυγισσών και μεταναστριών οι οποίες διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα.

Ταυτόχρονα, ακολουθώντας τις αρχές διυπηρεσιακής συνεργασίας, άρχισε να παρέχεται ένα φάσμα εξειδικευμένων υπηρεσιών σε επιζώσες έμφυλης βίας και/ή σε άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο, μέσω συμπράξεων διεθνών φορέων και ορισμένων ελληνικών ΜΚΟ. Αυτό συμπεριελάμβανε την παροχή καταλύματος, τη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, νομική βοήθεια, προγράμματα ευαισθητοποίησης, ενημέρωσης και φιλικών προς τις γυναίκες χώρων, αρχικά σε ανοιχτές δομές φιλοξενίας και πιο πρόσφατα στον αστικό ιστό.

1.2. Το πλαίσιο της έρευνας

Οι διαρθρωτικές αλλαγές στο ελληνικό σύστημα προστασίας των προσφύγων, και ιδίως το σύστημα απόκρισης στην έμφυλη βία και η μετάβασή του από μια καθοδηγούμενη κυρίως από ΜΚΟ απόκριση κατά τη διάρκεια μιας κατάστασης έκτακτης ανάγκης σε μια απόκριση στην οποία ο δημόσιος τομέας αναλαμβάνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο, κατέστησαν αναγκαίο να εκτιμηθεί η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως τώρα, να εντοπιστούν οι υφιστάμενες αλλά και νέες ανάγκες και να αξιολογηθεί η βιωσιμότητα των σημερινών πολιτικών προσεγγίσεων. Επιπλέον, δεδομένου ότι **το εθνικό σύστημα προστασίας από την έμφυλη βία επικεντρώνεται αποκλειστικά σε επιζώσες**, υπάρχει επιτακτική ανάγκη να διερευνηθεί η ικανότητα απόκρισης όχι μόνο όσον αφορά στις πτυχές (πολιτισμικής) διαφοροποίησης αλλά

⁴ 1) Η Γενική Γραμματεία Ισότητας (Υπουργείο Εσωτερικών), 2) η Γενική Γραμματεία Υποδοχής (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής), 3) η Γενική Γραμματεία Δημόσιας Υγείας, 4) το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, 5) το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, 6) η Ένωση Περιφερειών Ελλάδας, 7) η Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας, 8) το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και 9) την Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης.

⁵ Διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2P1D955>

⁶ Για το 2018, οι κατά τόπους Δικηγορικοί Σύλλογοι που έχουν υπογράψει τη συμφωνία με το ΚΕΘΙ είναι εκείνοι της Ρόδου, των Σερρών, του Πειραιά, των Ιωαννίνων, της Πάτρας, της Αλεξανδρούπολης, του Ηρακλείου, της Ηλείας, της Λάρισας, της Θήβας και της Καλαμάτας.

και στις ανάγκες άλλων ομάδων που αντιμετωπίζουν έμφυλη βία, όπως ενήλικες άνδρες και παιδιά. Τα παιδιά που έχουν επιζήσει από σεξουαλική κακοποίηση, τα οποία εξυπηρετούνται σήμερα από το ευρύτερο πλαίσιο παιδικής προστασίας, έχουν παραμείνει εκτός του πεδίου των εξειδικευμένων υπηρεσιών, διαδικασιών και ρυθμίσεων περί προστασίας και ασφάλειας που προβλέπονται από το εθνικό πλαίσιο προστασίας από την έμφυλη βία.

Με βάση τα παραπάνω, η παρούσα έρευνα, στηριζόμενη στις υπάρχουσες γνώσεις, κάνει ένα βήμα προς την κατεύθυνση της συνολικής αξιολόγησης της διαθεσιμότητας, της προσβασιμότητας και της ποιότητας των υπηρεσιών αντιμετώπισης της έμφυλης βίας που ανταποκρίνονται στις ανάγκες του προσφυγικού και μεταναστευτικού πληθυσμού (γυναικών, ανδρών, κοριτσιών και αγοριών) και εξάγει προληπτικά συμπεράσματα και συστάσεις σχετικά με την κρατική ικανότητα απόκρισης στην έμφυλη βία υπό το φως της τρέχουσας μεταβατικής φάσης στην Ελλάδα. Για τον σκοπό αυτό, η παρούσα έρευνα διατρέπει τις υπηρεσίες που παρέχονται από κρατικούς και μη κρατικούς φορείς και αναλύει τις δυσκολίες και τις προκλήσεις που γεννά το υπό διαμόρφωση καθεστώς προστασίας. Συνεπώς, εξετάζει την ανάγκη κάλυψης των μόνιμων κενών και των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών παροχής ολοκληρωμένης υποστήριξης σε άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας **υπό το πρίσμα του αυξανόμενου ρόλου και συμμετοχής του κράτους**. Ακολουθώντας μια ποιοτική προσέγγιση και συγκεντρώνοντας τους προβληματισμούς και τα διδάγματα που αντλήθηκαν από όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων για πρώτη φορά και των ίδιων των ωφελομένων, η έρευνα επιχειρεί, επίσης, να ρίξει φως στα διάφορα εμπόδια όσον αφορά στην προσβασιμότητα στις υφιστάμενες υπηρεσίες, στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και στην ικανότητά τους να ανταποκρίνονται στις ανάγκες όσων τις χρησιμοποιούν. Βασιζόμενη σε δεδομένα και στοιχεία που αντλήθηκαν από το πεδίο, η έρευνα εντοπίζει κακές και καλές πρακτικές, συνοψίζει τα βασικά σημεία δράσης που σχετίζονται με τη χάραξη πολιτικής και την ανάπτυξη προγραμμάτων και διατυπώνει διαρθρωτικές συστάσεις σχετικά με την αποτελεσματική κατανομή των πόρων για τη διατήρηση και την εξέλιξη της ικανότητας απόκρισης της Ελλάδας στην έμφυλη βία.

Η παρούσα έκθεση υιοθετεί τον **ορισμό της έμφυλης βίας** που διατυπώθηκε από τη **UNICEF**⁷, σύμφωνα με τον οποίο η έμφυλη βία αποτελεί έναν όρο ομπρέλα για κάθε επιβλαβή πράξη που διαπράττεται ενάντια στη βούληση ενός ατόμου και βασίζεται σε κοινωνικά ορισμένες διαφορές (κοινωνικό φύλο) μεταξύ αρσενικών και θηλυκών. Συμπεριλαμβάνει πράξεις που προκαλούν σωματικά, σεξουαλικά ή ψυχικά τραύματα, απειλές τέτοιων πράξεων, εξαναγκασμό και στέρηση ελευθερίας του ατόμου. Αυτές οι πράξεις μπορεί να συμβούν σε ιδιωτικό ή δημόσιο χώρο. Όσον αφορά στη

⁷ Η UNICEF αναφέρεται στον ορισμό που παρέχεται στις κατευθυντήριες γραμμές της IASC για την ενσωμάτωση των παρεμβάσεων κατά της έμφυλης βίας στην ανθρωπιστική δράση, διαθέσιμο στη διεύθυνση https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines_lo-res.pdf, σελ.5

βία σε βάρος των παιδιών, η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται σε παιδιά που επέζησαν σεξουαλικής κακοποίησης⁸. Όσον αφορά στις γεωγραφικές διακυμάνσεις, η έρευνα επικεντρώνεται σε **επιλεγμένες περιοχές της ηπειρωτικής χώρας και των νησιών** και διερευνά τις υπηρεσίες που παρέχονται **τόσο στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας όσο και σε αστικά περιβάλλοντα** από: α) τον κρατικό/δημόσιο τομέα, β) τις διεθνείς ΜΚΟ και τις τοπικές ΜΚΟ, καθώς και τις συσχετίσεις μεταξύ τους. Το γεωγραφικό πεδίο της έρευνας περιλαμβάνει τις περιφέρειες της Ελλάδας όπου εντοπίζεται η πλειοψηφία του προσφυγικού πληθυσμού, προκειμένου να εξασφαλίσει μια πανελλαδική εικόνα: **Αττική, Κεντρική Μακεδονία (Θεσσαλονίκη), Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (Εβρος), και Βόρειο Αιγαίο (Λέσβος)**.

Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι:

1. Η καλύτερη κατανόηση του **νομικού, πολιτικού και διαδικαστικού πλαισίου** που ρυθμίζουν τις υπηρεσίες πρόληψης και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας στην Ελλάδα, τους τρόπους με τους οποίους σχετίζονται με τον προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό (άντρες, γυναίκες, κορίτσια, αγόρια), καθώς και ο εντοπισμός αναγκών που δεν καλύπτονται.
2. Η **χαρτογράφηση των υφιστάμενων υπηρεσιών πρόληψης και απόκρισης στην έμφυλη βία** που παρέχονται από δημόσιους φορείς και διεθνείς και τοπικές ΜΚΟ στην Ελλάδα σε ένα εύρος τομέων και περιοχών και η αποτύπωση των περιφερειακών διακυμάνσεων στην Αττική, την Κεντρική Μακεδονία (Θεσσαλονίκη), την Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη (Εβρος), και το Βόρειο Αιγαίο (Λέσβος).
3. Η αποσαφήνιση του υφιστάμενου **συστήματος παραπομπών περιστατικών έμφυλης βίας**, η ανάλυση των τρόπων με τους οποίους χρησιμοποιούνται στην πράξη από τους εμπλεκόμενους φορείς, και ο εντοπισμός δυνατών σημείων αλλά και προκλήσεων, εμποδίων και παραλείψεων.
4. Η αξιολόγηση της ικανότητας και της ποιότητας των υπηρεσιών υγείας, ψυχοκοινωνικής στήριξης και ασφάλειας κατά τη διάρκεια των διαδικασιών εντοπισμού, παραπομπής και διαχείρισης ενός περιστατικού έμφυλης βίας.
5. Ο **εντοπισμός καλών και/ή υποσχόμενων πρακτικών**.

⁸ Ως σεξουαλική κακοποίηση παιδιού ορίζεται οποιαδήποτε μορφή σεξουαλικής δραστηριότητας με παιδί από ενήλικα ή από άλλο παιδί που ασκεί εξουσία πάνω του. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, είναι πιθανό ένα παιδί να κακοποιηθεί σεξουαλικά από ένα άλλο παιδί. Η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών συχνά ενέχει σωματική επαφή. Σε αυτή συμπεριλαμβάνονται το σεξουαλικό φιλή, το άγγιγμα και το στοματικό, πρωκτικό ή κολπικό σεξ. Ωστόσο υπάρχουν και μορφές σεξουαλικής κακοποίησης οι οποίες δεν ενέχουν σωματική επαφή. Ο εξαναγκασμός ενός παιδιού να γίνει μάρτυρας βιασμού ή/και άλλες πράξεων άσκησης σεξουαλικής βίας, ο εξαναγκασμός παιδιού να παρακολουθήσει πορνογραφία ή να δείξει τα γεννητικά του όργανα, η έκθεση των γεννητικών οργάνων ενήλικα σε ένα παιδί, η λεκτική πίεση ενός παιδιού από ενήλικα ή άλλο παιδί ώστε να συνουσιαστεί μαζί του και η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών είτε εκδίδοντάς τα είτε εμπλεκοντάς τα με την πορνογραφία είναι επίσης πράξεις σεξουαλικής κακοποίησης. Ο ορισμός της UNICEF και του IRC υπάρχει στο Caring for Child Survivors of Sexual Abuse, Guidelines for health and Psychosocial Service Providers in Humanitarian Settings, 2012, διαθέσιμο στο

https://www.unicef.org/pacificislands/IRC_CCSGuide_FullGuide_lowres.pdf

6. Η εκτίμηση του βαθμού που οι εμπλεκόμενοι φορείς κατανοούν τα εμπόδια και τους φραγμούς όσον αφορά στην προσβασιμότητα των υπηρεσιών και η **άσκηση θετικής επιρροής σε αλλαγές πολιτικής και διοικητικών πρακτικών μέσω προτάσεων που βασίζονται σε στοιχεία.**

Για να επιτύχει τους στόχους της, η παρούσα μελέτη επιχειρεί να απαντήσει σε διάφορες ερωτήσεις. **Ερευνητικά ερωτήματα-κλειδιά** (βλ. Παράρτημα 8.1 για περισσότερες λεπτομέρειες):

1. Από τι αποτελείται **συνολικά το σύστημα υποστήριξης ατόμων που επέζησαν περιστατικών έμφυλης βίας** και πώς σχετίζονται οι εμπλεκόμενοι φορείς μεταξύ τους;
2. Πόσο **διαθέσιμες** και **προσβάσιμες** είναι οι υπηρεσίες που παρέχονται στα άτομα που επέζησαν περιστατικών έμφυλης βίας;
3. Ποια είναι η **ποιότητα** και ποια η **αποτελεσματικότητα** των υπηρεσιών;
4. Τι **είδη πολιτικών/προγραμμάτων πρόληψης έμφυλης βίας** είναι διαθέσιμα;
5. Ποια είναι τα **συγκεκριμένα εμπόδια** που αντιμετωπίζει ή ενδέχεται να αντιμετωπίσει ο προσφυγικός και μεταναστευτικός πληθυσμός κατά την πρόσβαση του στις αρμόδιες υπηρεσίες;
6. Με ποιον τρόπο οι **πολιτικές** που προβλέπονται στο σχεδιασμό λαμβάνουν υπόψη τα κενά στην παροχή υπηρεσιών (συμπεριλαμβανομένων των εμποδίων πρόσβασης στις υφιστάμενες υπηρεσίες);

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Τα δεδομένα για την παροχή υπηρεσιών που αφορούν στην έμφυλη βία και/ή για τους τρόπους βελτίωσης της υπάρχουσας ικανότητας απόκρισης συλλέχθηκαν μέσω έρευνας πεδίου. Χρησιμοποιήθηκαν δύο ποιοτικές μέθοδοι για την καλύτερη εξέταση της προσβασιμότητας, της διαθεσιμότητας και της ποιότητας των υπηρεσιών πρόληψης και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας που παρέχονται στον προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό (άντρες, γυναίκες, κορίτσια, αγόρια): Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ΟΕΣ) με παρόχους υπηρεσιών (ΟΕΣ ΠΥ) και μέλη της κοινότητας (ΟΕΣ ΜΚ), καθώς και Ημι-δομημένες Συνεντεύξεις με πληροφορητές/τριες κλειδιά (ΣΠΚ) και συνεντεύξεις με πρώην ωφελούμενες/ους (ΣΠΩ). Επιπρόσθετα, η μέθοδος της συμμετοχικής παρατήρησης χρησιμοποιήθηκε στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας όπου υπήρχε παρουσία της ΔΙΟΤΙΜΑ (βλ. Παράρτημα 8.2 για περισσότερες λεπτομέρειες). Προβληματισμοί σχετικά με την έρευνα και ηθικοί προβληματισμοί συζητήθηκαν και εξετάστηκαν πριν από την έναρξη των συνεντεύξεων με τα άτομα που συμμετείχαν εθελοντικά (βλ. Παράρτημα 8.3). Η μεθοδολογική προσέγγιση που υιοθετήθηκε στοχεύει στο να δοθεί χώρος σε όλα τα συμμετέχοντα άτομα να παράσχουν δεδομένα και λεπτομέρειες που θεωρούν σημαντικά και να περιγράψουν τις εμπειρίες τους μέσω της δικής τους αντίληψης, απαλλαγμένες από υποθέσεις της έρευνας και προκατασκευασμένες ιδέες των ερευνητριών/ών (για τους άξονες των ερωτήσεων Παράρτημα 8.2). Κατά συνέπεια, οι διαφορετικές εμπειρίες των φορέων και των ωφελούμενων του συστήματος απόκρισης στην έμφυλη βία συγκεντρώθηκαν με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο. Οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν μέσω των διαφορετικών μεθόδων αναλύθηκαν στη συνέχεια⁹ για να συμβάλλουν στην απάντηση και την εμβάθυνση πάνω στις ερωτήσεις κλειδιά της έρευνας.

Η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκε από τις 7 Μαΐου έως τις 26 Ιουλίου 2018, και σε αυτή συμμετείχαν συνολικά 146 άτομα. Διεξήχθησαν 33 ΣΠΚ (16 στην Αθήνα, 4 στη Θεσσαλονίκη, 9 στον Έβρο και 4 στη Λέσβο), καθώς και 4 ΟΕΣ ΠΥ (μία σε κάθε μία από τις προαναφερθείσες τοποθεσίες) στις οποίες συμμετείχαν συνολικά 78 επαγγελματίες από διαφορετικούς τομείς¹⁰. Επίσης διεξήχθησαν 10 ΣΠΩ (6 στην Αθήνα και 4 στην Θεσσαλονίκη) και 7 ΟΕΣ ΜΚ (3 στην Αθήνα, 1 στη Θεσσαλονίκη και 3 στη Λέσβο), στις οποίες συμμετείχαν συνολικά 68 άτομα, εκ των οποίων 53 ήταν γυναίκες και 15 άνδρες. Οι ΣΠΚ με υπεύθυνους/ες για τη χάραξη πολιτικής, συντονιστές/ίστριες προγραμμάτων και ανώτερους/ες δημόσιους υπαλλήλους (βλ. Παράρτημα 8.4 για λεπτομερή κατάλογο και προσδιορισμό του προφίλ των

⁹ Αυτό ελαχιστοποιεί την επίδραση της μεροληψίας εκ μέρους των ερευνητών και ως εκ τούτου προσφέρει ένα εναλλακτικό (στο θετικιστικό παράδειγμα) είδος αντικειμενικότητας. Μια αντικειμενικότητα που τοποθετεί τα άτομα που συμμετέχουν στην έρευνα στο κέντρο της, ως υποκείμενα γνώσης, τα οποία είναι πιο κοντά και άμεσα εμπλεκόμενα στο υπό εξέταση θέμα. Πράγματι, όπως υποστήριξαν οι φεμινίστριες ερευνήτριες Donna Haraway (1991) και Helen Longino (1999), η γνώση (και η αλήθεια) πηγάζει από την κοινωνική εμπειρία, τη μοναδική οπτική, τη θέση από την οποία προσεγγίζουμε τα πράγματα και την εκάστοτε τοποθεσία που βρισκόμαστε.

¹⁰ Μεταξύ αυτών κοινωνικοί λειτουργοί, γιατροί, οι ψυχολόγοι, αστυνομικοί, διευθυντές/ύντριες, δημόσιοι/ες υπάλληλοι και οι διοικητές/ήτριες. Πολλες/οί από τις/τους 78 επαγγελματίες κατέχουν βασικές θέσεις σε ένα ευρύ φάσμα ΜΚΟ και διεθνών και δημοσίων φορέων.

συμμετεχόντων) παρείχαν πληροφορίες σχετικά με τη χάραξη πολιτικών και προγραμματισμού ενάντια στην έμφυλη βία που πλήττει τον προσφυγικό πληθυσμό, όπως αυτά αντικατοπτρίζονται στις παρεχόμενες υπηρεσίες. Οι ΟΕΣ με παρόχους υπηρεσιών και εργαζόμενους στην πρώτη γραμμή (βλ. Παράρτημα 8.4) έφεραν στο προσκήνιο την εμπειρία τους όσον αφορά στα κενά και στα εμπόδια στην παροχή υπηρεσιών. Οι ΟΕΣ με τα μέλη της κοινότητας, βασισμένες σε κριτήρια επιλογής όπως το φύλο, η ηλικία (άνω των 18 ετών), η εθνικότητα (εκπροσώπηση μεγάλων εθνοτικών ομάδων, δηλ. Σύριοι/ες, Ιρακινές/οί, Αφγανοί/ές, Αφρικανές/οί της νότιας Σαχάρας), διερεύνησαν τις αντιλήψεις της κοινότητας σχετικά με την έμφυλη βία, καθώς και την εξοικείωση με τις διαθέσιμες υπηρεσίες για τις επιζώσες και τους επιζώντες¹¹. Οι ΣΠΩ αποκάλυψαν παράγοντες προσβασιμότητας, μηχανισμούς αντιμετώπισης και επίπεδα ικανοποίησης από την πραγματική βοήθεια που παρέχουν οι υπηρεσίες. Όσον αφορά στο δείγμα εθελοντριών/ών μεταξύ πρώην χρηστών/ριών υπηρεσιών, λήφθηκαν υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια: ηλικία (άνω των 18 ετών), φύλο και εθνικότητα (βλ. Παράρτημα 8.2 για περισσότερες λεπτομέρειες). Από σύνολο 10 συνεντεύξεων με πρώην ωφελούμενες/ους, 9 πραγματοποιήθηκαν με γυναίκες πρώην χρήστριες υπηρεσιών και 1 με άνδρα. Οι συνεντεύξεις δεν ασχολήθηκαν *per se* με τα περιστατικά έμφυλης βίας που είχαν βιώσει οι πρώην ωφελούμενες/οι¹².

2.1. Περιορισμοί/προκλήσεις

Η παρούσα έρευνα παρέχει μια ανάλυση της ικανότητας απόκρισης στην έμφυλη βία και των υφισταμένων αναγκών των ατόμων που επέζησαν από αυτή όπως αυτές καταγράφονται στον προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό στην Ελλάδα το 2018. Σε αυτό το ευμετάβλητο περιβάλλον τα ερευνητικά αποτελέσματα μπορούν να αναφέρονται μόνο στην περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Ελλείψει εναρμονιστικής προσέγγισης για τη συλλογή, ανάλυση και ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τα περιστατικά έμφυλης βίας, η συλλογή τέτοιων πληροφοριών από παρόχους υπηρεσιών στάθηκε ιδιαίτερα δύσκολη. Τα δεδομένα από δευτερεύουσες πηγές έχουν επίσης συμπεριληφθεί όπου ήταν απαραίτητο.

Κατά την προετοιμασία των ΟΕΣ με μέλη της κοινότητας, η κύρια πρόκληση ήταν να εξασφαλιστεί επαρκής εθνοτική εκπροσώπηση μέσω της σύνθεσης κάθε ομάδας, και να ξεπεραστούν τα γλωσσικά εμπόδια. Λόγω του περιορισμένου χρόνου των ΟΕΣ αφενός και του χρόνου που απαιτείται για τη διερμηνεία σε διαφορετικές γλώσσες αφετέρου, η ερευνητική ομάδα περιόρισε τον αριθμό των γλωσσών ανά ΟΕΣ σε μία. Μόνο σε τρεις από τις ΟΕΣ (Σκαρμαγκά, Μέλισσα και Θεσσαλονίκη) πραγματοποιήθηκε διερμηνεία σε δύο γλώσσες. Μια άλλη πρόκληση ήταν η δυσκολία που αντιμετώπισαν όσες/οι συμμετείχαν στις ΟΕΣ να μοιραστούν πληροφορίες για θέματα που σχετίζονται με την έμφυλη

¹¹ Επαγγελματίες που διαχειρίζονται περιστατικά έμφυλης βίας και ψυχολόγοι βρίσκονταν στον χώρο σε ετοιμότητα να παράσχουν άμεση υποστήριξη, εάν χρειαζόταν, σε συμμετέχοντες/ουσες στις ΟΕΣ ΜΚ.

¹² Επαγγελματίες που διαχειρίζονται περιστατικά έμφυλης βίας και ψυχολόγοι βρίσκονταν στον χώρο σε ετοιμότητα να παράσχουν άμεση υποστήριξη, εάν χρειαζόταν, στις/στους πρώην ωφελούμενους/ες των υπηρεσιών.

βία. Ο ίδιος περιορισμός δεν παρατηρήθηκε σε εκείνες τις ΟΕΣ που οργανώθηκαν σε χώρους όπου οι ωφελούμενες/οι αισθάνονταν ενδυναμωμένες/οι, για παράδειγμα σε κοινοτικά κέντρα. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η προαναφερθείσα πρόκληση ήταν ιδιαίτερα εμφανής κατά τη διάρκεια των ΟΕΣ με άνδρες συμμετέχοντες. Δεν αποτέλεσε έκπληξη το γεγονός ότι οι άνδρες συμμετέχοντες ήταν απρόθυμοι να μιλήσουν για την έμφυλη βία, υιοθετώντας συχνά μια απαξιωτική συμπεριφορά –που οφείλεται σε ευρύτερους κοινωνικοπολιτιστικούς καθοριστικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τις σχέσεις μεταξύ των φύλων, την κατανόηση των φύλων και θέματα δικαιωμάτων που σχετίζονται με το φύλο. Όσον αφορά στους πρώην ωφελούμενους, η εθελοντική συμμετοχή τους (αρχικά προγραμματισμένων να είναι 3) αποδείχθηκε ιδιαίτερα δύσκολο έργο. Οι άνδρες επιζώντες έμφυλης βίας παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αόρατοι και έχουν λιγότερες ευκαιρίες να φτάσουν σε υπηρεσίες σε σύγκριση με τις γυναίκες. Ως αποτέλεσμα, στο τέλος ολοκληρώθηκε μόνο μία συνέντευξη.

3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Κατά τη διάρκεια του προπαρασκευαστικού σταδίου και πριν από την έναρξη της επιτόπιας έρευνας, διεξήχθη βιβλιογραφική επισκόπηση για τον καθορισμό του συγκεκριμένου πλαισίου. Η βιβλιογραφική επισκόπηση κάλυψε το σημερινό ανθρωπιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, την έμφυλη βία στην Ελλάδα, ειδικότερα, όσον αφορά στον προσφυγικό πληθυσμό, τις βασικές τάσεις της έμφυλης βίας και το νομικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένης της ενσωμάτωσης των οδηγιών της ΕΕ στην κρατική νομοθεσία, καθώς και των κυριότερων παραγόντων όσον αφορά στην απόκριση στα περιστατικά έμφυλης βίας. Επιπλέον, αξιολογήθηκαν και ενσωματώθηκαν ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα που παρουσιάστηκαν σε εκθέσεις από (Δ)ΜΚΟ, Διεθνή/Ευρωπαϊκά Ιδρύματα, καθώς και ακαδημαϊκά έγγραφα σε περιοδικά.

Οι ηλεκτρονικές πηγές από τους ακόλουθους οργανισμούς και ιδρύματα συγκαταλέγονται στις βασικές πηγές της βιβλιογραφικής έρευνας: Διεθνής Αμνηστία, Human Rights Watch, IRC, ΠΟΥ, Reliefweb / Refworld, ACAPS – Global Emergency Review, FRA, EIGE, ΓΓΙΦ, ΕΚΚΑ, ΥΜΕΠΟ/ΥΑ/ ΥΠΥΤ, UNICEF, UNHCR, IOM, UNFPA. Εκτός από τα παραπάνω, πηγές επίσης αποτέλεσαν μια σειρά ακαδημαϊκών περιοδικών όπως τα *Gender & Development*, *Feminist Review*, *Feminist Studies*, *Signs*, *Women's Studies International Forum*, *Forced Migration* και *Journal of Refugee Studies*. Επιπλέον, η βιβλιογραφική επισκόπηση συμπεριέλαβε ένα ευρύ φάσμα υλικού διαθέσιμου από τη UNICEF (κατευθυντήριες γραμμές, κώδικες και πρότυπα) δίνοντας έμφαση στις πτυχές που αφορούν περισσότερο στην έρευνα σε σχέση με επιζώσες/ώντες έμφυλης βίας και παιδιά.

Λόγω των συνεχών εξελίξεων, η ερευνητική ομάδα συμβουλευτήκε συστηματικά, σε όλες τις φάσεις της έρευνας, περιοδικές εκδόσεις διαφόρων ΜΚΟ και/ή δημόσιων φορέων. Σε αυτές περιλαμβάνονται εκθέσεις αξιολόγησης (π.χ. UNHCR), εκθέσεις τοπικών και/ή διεθνών ΜΚΟ (π.χ. GCR, IRC, Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού), ενημερωτικά δελτία που διακινούνται από δημόσιους φορείς (π.χ. Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής), και εφημερίδες που περιγράφουν και/ή αντικατοπτρίζουν την τρέχουσα κατάσταση στο πεδίο της έρευνας (βλ. Παράρτημα 8.5 Βιβλιογραφία).

3.1. Πρόσφατες έρευνες για την έμφυλη βία που αντιμετωπίζει ο προσφυγικός πληθυσμός στην Ελλάδα

Η διεθνής έρευνα έδειξε ότι η έμφυλη βία είναι αρκετά διαδεδομένη σε καταστάσεις έκτακτης ανθρωπιστικής ανάγκης. Εκτός από την ανησυχητική έλλειψη δεδομένων για την έμφυλη βία, τα διαθέσιμα δεδομένα, όπως οι εκθέσεις της αστυνομίας, των παρόχων υγειονομικής περίθαλψης, των νομικών υπηρεσιών ή άλλες πηγές αντιπροσωπεύουν μόνο ένα πολύ μικρό μέρος του πραγματικού αριθμού περιστατικών έμφυλης βίας. Ακόμα και στην περίπτωση αυτή,

ασχολούνται κυρίως με επιζώσες. Ειδικότερα **στην Ελλάδα**, πρόσφατο ενημερωτικό σημείωμα της UNHCR¹⁴ κατέδειξε τον αυξημένο κίνδυνο σεξουαλικής βίας που αντιμετωπίζουν οι άνδρες πρόσφυγες και τα παιδιά εν μέσω των εντάσεων και του συνωστισμού στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) στα ελληνικά νησιά.

Το 2016, το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ), σε μια προσπάθεια να εξηγήσει το φαινόμενο της έμφυλης βίας στο θηλυκό προσφυγικό πληθυσμό, ανέθεσε στο ΚΓΜΕ Διοτίμα τη διεξαγωγή τριμηνιαίας μελέτης¹⁵. Στόχος της μελέτης ήταν ο προσδιορισμός και ο εντοπισμός των υφιστάμενων κενών και των συναφών αναγκών στις υποδομές, τις υπηρεσίες, τους ανθρώπινους πόρους και την τεχνογνωσία στους τομείς της πρόληψης, της προστασίας, της ασφάλειας και της βοήθειας σε ευάλωτες ομάδες, ιδιαίτερα στις ανύπαντρες μητέρες, τις εγκύους, τις ανύπαντρες γυναίκες και επιζώσες έμφυλης βίας. Ορισμένα από τα βασικά ζητήματα που εξετάστηκαν στην εν λόγω έρευνα περιελάμβαναν το χαμηλό αριθμό ταυτοποιημένων περιστατικών έμφυλης βίας (αποκάλυψη)· ελλείψεις και κενά στο πεδίο εφαρμογής των υφιστάμενων προγραμμάτων· τον περιορισμένο αριθμό φορέων και προγραμμάτων σχετικών με την έμφυλη βία ή εξειδικευμένων και έμπειρων επαγγελματιών· την περιορισμένη διαθεσιμότητα (γυναικών) διερμηνέων/πολιτιστικής διαμεσολάβησης στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας, αλλά και στους δημόσιους ξενώνες· την ελλιπή παροχή υπηρεσιών νομικής βοήθειας (ιδιαίτερα όσον αφορά στην εκπροσώπηση στο δικαστήριο)· την έλλειψη σαφούς και εδραιωμένου συστήματος παραπομπών καθώς και καθυστερήσεων στη διαδικασία παραπομπής και περιστατικά παραβίασης της εμπιστευτικότητας σε διάφορα στάδια των διαδικασιών· τον περιορισμένο αριθμό προγραμμάτων πρόληψης και δραστηριοτήτων ενδυνάμωσης των σχέσεων με την κοινότητα.

Όσον αφορά σε περιστατικά έμφυλης βίας που αφορούν σε παιδιά, μια έκθεση του Harvard FXB Center for Health and Human Rights τον Απρίλιο του 2017¹⁶, η οποία εστίαζε στην κατάσταση των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα, τεκμηριώνει ένα ανησυχητικό μοτίβο εκμετάλλευσης και κακοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής βίας και της σεξουαλικής κακοποίησης.

3.2 Διαθέσιμα στοιχεία για την έμφυλη βία στην Ελλάδα

¹⁴ Σημείωμα Ενημέρωσης της UNHCR: Οι γυναίκες και τα παιδιά πρόσφυγες αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο σεξουαλικής βίας εν μέσω εντάσεων και υπερπληθυσμών στις εγκαταστάσεις υποδοχής στα ελληνικά νησιά, στις 09 Φεβρουαρίου 2018, διαθέσιμες στο <https://bit.ly/2nVKxTF>

¹⁵ ΔΙΟΤΙΜΑ και ΚΕΘΙ, Μελέτη ανίχνευσης αναγκών των γυναικών προσφύγων που διέμεναν σε δομές προσωρινής φιλοξενίας στην Ελλάδα το 2016, διαθέσιμη στο <https://bit.ly/2wM0ccC>

¹⁶ Emergency within an Emergency: The Growing Epidemic of Sexual Exploitation and Abuse of Migrant Children in Greece, Jacqueline Bhabha and Vasileia Digidiki, για το Harvard FXB Center for Health and Human Rights, Απρίλιος 2017, διαθέσιμο στο <https://cdn2.sph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/114/2017/12/Emergency-Within-an-Emergency-FXB.pdf>

Στην Ελλάδα, η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ) είναι ο μόνος κρατικός φορέας που συλλέγει και διακινεί στοιχεία σχετικά με την έμφυλη βία. Η πιο πρόσφατη και διαθέσιμη στο κοινό βάση δεδομένων για **κλήσεις προς την τηλεφωνική γραμμή βοήθειας 15900** καλύπτει την περίοδο από 19/11/2016 έως και 19/11/2017¹⁷. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου καταγράφηκαν συνολικά 5.154 επικοινωνίες (5.041 τηλεφωνικές κλήσεις και 113 μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου). Από τις 4.266 τηλεφωνικές κλήσεις (κλήσεις για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), το 85% αφορούσε περιπτώσεις έμφυλης βίας. Από αυτά, το 71%, αναφέρθηκαν από τα ίδια τα άτομα που επέζησαν και το 29% από τρίτους. Σε σχέση με τα είδη βίας που αναφέρθηκαν, το 80% αφορούσε στην ενδοοικογενειακή βία, 2% σε σεξουαλική επίθεση και οι υπόλοιπες άλλες σε απροσδιόριστες μορφές έμφυλης βίας. Καμία από τις κλήσεις δεν αφορούσε στην εμπορία ανθρώπων (trafficking). Όσον αφορά τους τύπους εξειδικευμένων υπηρεσιών που ζητήθηκαν μέσω της γραμμής βοήθειας, το 40% αφορούσε ψυχοκοινωνική υποστήριξη, το 26% παροχή νομικών συμβουλών, το 5% νομική βοήθεια και το 7% στέγαση. Όσον αφορά στην εθνικότητα, το 82% ήταν πολίτισσες/πολίτες από την Ελλάδα, ενώ το 7% ήταν αλλοδαπές/οί επιζώσες/ώντες. Ωστόσο, δεν έχουν δημοσιευθεί συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με τις εθνικότητες των αλλοδαπών επιζωσών/ώντων που έχουν έρθει σε επαφή με τη γραμμή βοήθειας.

Όσον αφορά στην **παροχή υπηρεσιών**, κατά την περίοδο 1/11/2016-31/10/2017, 5.210 γυναίκες κατέφυγαν στο δημόσιο σύστημα, εκ των οποίων 4.849 έλαβαν υποστήριξη από τα Συμβουλευτικά Κέντρα και 361 φιλοξενήθηκαν σε δημόσιους ξενώνες. Και στην περίπτωση αυτή, η πλειοψηφία (71%) ήταν θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Όσον αφορά στις υπηρεσίες: 43% έλαβαν ψυχοκοινωνική υποστήριξη, 21% νομικές συμβουλές και 16% πληροφορίες. Από το σύνολο των επιζωσών/ώντων έμφυλης βίας που κατέφυγαν στο δημόσιο σύστημα υποστήριξης, το 78% ήταν ελληνικής υπηκοότητας και το 22% μη Έλληνες υπήκοοι. Δεν έχουν παρασχεθεί περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τις εθνικότητες των αλλοδαπών επιζώντων/ωσών.

Προηγούμενη έρευνα¹⁸ που διεξήγαγε το ΚΕΘΙ¹⁹ αποκαλύπτει ότι κατά την περίοδο 04/2016-10/2016 φιλοξενήθηκαν 134 προσφύγισσες με τα παιδιά τους σε ξενώνες στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα, τη Λάρισα και τη Ρόδο –οι αριθμοί προέρχονται από συνολικά 20 ξενώνες που είχαν ανταποκριθεί θετικά. 10 ξενώνες ανέφεραν ότι δεν είχαν αναλάβει καθόλου τέτοιες περιπτώσεις, ενώ 21 αρνήθηκαν την παροχή καταλύματος λόγω έλλειψης χώρου.

¹⁷ Στατιστικά στοιχεία από τη Γραμμή Βοήθειας SOS 15900 και το Δίκτυο Δομών της ΓΓΙΦ, διαθέσιμα στο <https://bit.ly/2p8uOCh>

¹⁸ ΔΙΟΤΙΜΑ και ΚΕΘΙ, Μελέτη ανίχνευσης αναγκών των γυναικών προσφύγων που διέμεναν σε δομές προσωρινής φιλοξενίας στην Ελλάδα το 2016, διαθέσιμη στο <https://bit.ly/2wM0ccC>

¹⁹ Στην Ελλάδα το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) μελετά θέματα ισότητας των φύλων. Το ΚΕΘΙ χρησιμοποιεί τις γνώσεις του για να προτείνει και να εφαρμόσει συγκεκριμένες πολιτικές, πρακτικές και δράσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων.

Επιπρόσθετα, σχετικά αλλά όχι πλήρη, στοιχεία έχουν παρασχεθεί από την UNHCR, η οποία έλαβε το 2017 622 αναφορές περιστατικών έμφυλης βίας που αφορούσαν στον προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό στα νησιά του Αιγαίου. Συγκεκριμένα, τουλάχιστον 174 περιπτώσεις βίωσαν έμφυλη βία μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα, διαπίστωση η οποία εγείρει σοβαρά ζητήματα προστασίας. Τα παραπάνω στοιχεία αντιπροσωπεύουν μόνο γυναίκες επιζώσες και καλύπτουν ακατάλληλη συμπεριφορά, σεξουαλική παρενόχληση και απόπειρες σεξουαλικών επιθέσεων. Επιπλέον, οι πληροφορίες που παρέχονται από την Ύπατη Αρμοστεία (UNHCR) δεν ταξινομούνται περαιτέρω (π.χ. ηλικία των θυμάτων) για να επιτρέψουν μια πιο εμπεριστατωμένη ανάλυση των αριθμών. Παρόλο που δε συλλέγονται συστηματικά στοιχεία σχετικά με περιστατικά έμφυλης βίας στον προσφυγικό πληθυσμό και τα αριθμητικά στοιχεία που αναφέρθηκαν προηγουμένως δεν παρέχουν την πλήρη εικόνα της κατάστασης, οι πάροχοι υπηρεσιών και τα μέλη της προσφυγικής και μεταναστευτικής κοινότητας αναφέρουν ότι οι γυναίκες, οι άνδρες, τα κορίτσια και τα αγόρια βιώνουν διάφορες μορφές έμφυλης βίας και έχουν ανάγκη αποτελεσματικών υπηρεσιών υποστήριξης περιστατικών έμφυλης βίας²⁰.

²⁰ DIOTIMA and IMC, A Summary of Assessment Findings and Recommendations: The Situation of Refugee and Migrant Women in Greece, άνοιξη 2016, διαθέσιμο στο <http://data2.unhcr.org/fr/documents/download/52747>

4. ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΠΟ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ

4.1 Κανονιστικό πλαίσιο

4.1.1. Το ελληνικό νομικό πλαίσιο για την έμφυλη βία

Ο νόμος 3500/2006, ο οποίος αφορά στην ενδοοικογενειακή βία²¹ και στα άρθρα 322-353 του Ποινικού Κώδικα²², τα οποία καταδικάζουν εγκλήματα κατά της σεξουαλικής ελευθερίας και εγκλήματα που ενέχουν οικονομική εκμετάλλευση της σεξουαλικής ζωής, είναι το κύριο κανονιστικό πλαίσιο όσον αφορά στα θέματα έμφυλης βίας στην Ελλάδα. Ο νόμος 3500/2006 κατατάσσει τον ενδοσυζυγικό βιασμό ως κακούργημα (συμπεριλαμβανόμενου και του βιασμού σε μια συμβίωση εκτός γάμου), απαγορεύει τη σωματική τιμωρία των παιδιών, προβλέπει διώξεις σε όλες τις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας και παροχή υποστήριξης στα θύματα μέσω τοποθέτησής τους σε ασφαλείς ξενώνες²³. Επιπρόσθετα, ο νόμος προβλέπει την υποχρεωτική αναφορά των περιστατικών στην περίπτωση που επαγγελματίες στον χώρο της εκπαίδευσης λαμβάνουν σχετικές πληροφορίες ή αντιλαμβάνονται ότι κάποιο παιδί έχει υποστεί ενδοοικογενειακή βία.

Η έμφυλη βία ως όρος, μαζί με αναφορές στο φύλο ως κοινωνική κατασκευή και στην ισότητα των φύλων ως στόχο, χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά στον νόμο 4351/2018²⁴, ο οποίος μετατρέπει τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης σε νόμο του κράτους²⁵. Αυτή η μετατροπή αναμένεται –μαζί με άλλες διατάξεις– να παρέχει ένα περισσότερο εύληπτο νομικό πλαίσιο όσον αφορά στην καταπολέμηση της έμφυλης βίας, διευρύνοντας τον ορισμό της και ενδυναμώνοντας τα νομικά εργαλεία αντιμετώπισής της. Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να παρέχουν τριών ειδών υπηρεσίες, οι οποίες θεωρούνται καίριας σημασίας για την υποστήριξη και προστασία των **γυναικών θυμάτων βίας**: γενικές υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων (ξενώνες, τηλεφωνικές γραμμές υποστήριξης, οικονομική βοήθεια, στέγαση, εκπαίδευση, επιμόρφωση και βοήθεια στην εύρεση εργασίας), υπηρεσίες φροντίδας υγείας (συμπεριλαμβανόμενης της ψυχολογικής συμβουλευτικής) και νομική βοήθεια²⁶. Επιπρόσθετα, οι υπηρεσίες θα

²¹ Νόμος 3500/2006, Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις

²² Ελληνικός Ποινικός Κώδικας, 1951, άρθρα 322-353

²³ Για μια λεπτομερέστερη επισκόπηση της ελληνικής νομοθεσίας για τη μετανάστευση και το άσυλο, καθώς και της νομοθεσίας για την ενδοοικογενειακή βία (πριν από την επικύρωση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης), βλ. έρευνα του Δημήτρη Παρσάνογλου για το ΚΕΘΙ, “Building safety net for migrant and refugee women, Situation analysis and mapping of the existing legal and policy framework in Greece”, 2017.

²⁴ Νόμος 4531/2018 για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας

²⁵ Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, η οποία συντάχθηκε στις 12 Απριλίου 2011, είναι διαθέσιμη στο <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home>

²⁶ Στο ίδιο, σελ. 28-32

πρέπει να είναι διαθέσιμες σε θηλυκά θύματα κάθε είδους βίας η οποία καλύπτεται από τη Σύμβαση και θα πρέπει να εξασφαλίζονται σε όλες τις γυναίκες που τις χρειάζονται και στα παιδιά τους²⁷. Μια πολύ σημαντική πρόβλεψη του νόμου 4351/2018 που αφορά στις προσφύγισες και μετανάστριες που επέζησαν έμφυλης βίας ή κινδυνεύουν από αυτή είναι ότι **τους παρέχει τη δυνατότητα να αναφέρουν τη βία που ασκήθηκε εις βάρος τους, ακόμα και στην περίπτωση που το καθεστώς τους είναι παράτυπο και δεν έχουν τα απαραίτητα έγγραφα για να διαμείνουν νόμιμα στην Ελλάδα**. Σε περιπτώσεις επιζώνων έμφυλης βίας χωρίς χαρτιά η απέλαση δεν επιτρέπεται. Όσον αφορά σε άνδρες επιζώντες έμφυλης βίας, εφαρμόζεται το σχετικό με την έμφυλη βία κανονιστικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, ο νόμος για την ενδοοικογενειακή βία ισχύει για όλα τα μέλη της οικογένειας. Κατά συνέπεια, οι διατάξεις του Ποινικού Κώδικα προστατεύουν τόσο τους άνδρες όσο και τις γυναίκες. Ωστόσο, οι **άνδρες επιζώντες** δεν καλύπτονται από τις διατάξεις της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης (και κατά συνέπεια ούτε από την ενσωμάτωσή της στην ελληνική νομοθεσία).

Όσον αφορά **στην εμπορία ανθρώπων**, οι κυριότερες νομοθετικές πράξεις²⁸ ποινικοποιούν την εμπορία ανθρώπων τόσο για σεξουαλική όσο και για εργασιακή εκμετάλλευση και εγγυώνται στοιχειώδη προστασία και βοήθεια στα θύματα, όπως υγειονομική περίθαλψη, ασφάλεια, πρόσβαση στην εκπαίδευση για συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες, ψυχολογική και νομική υποστήριξη. Ο νόμος 3875/2010²⁹ διασφαλίζει ότι το εγχώριο νομικό σύστημα παρέχει στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων το δικαίωμα να ζητήσουν αποζημίωση για τη βλάβη που υπέστησαν³⁰. Παρά τις νομικές εξελίξεις στον τομέα της εμπορίας ανθρώπων, μόνο τα θύματα σεξουαλικής εμπορίας εμπίπτουν στον ορισμό και στο πεδίο της ενδοοικογενειακής βίας, όπως περιγράφεται στον Νόμο 3500/2006. Αυτός ο στενός ορισμός παραβλέπει άλλες μορφές έμφυλης βίας, όπως ο εξαναγκαστικός και ο πρώιμος γάμος, ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων, το σεξ για επιβίωση ή σεξ με ανταλλάγματα, οι οποίες παραμένουν ως επί το πλείστον στο περιθώριο, τόσο σε νομικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Όσον αφορά στην **εμπορία παιδιών**, οι νόμοι 3625/2007³¹ και 3727/2008³² προβλέπουν βαριές ποινές και πρόστιμα, καθώς επίσης και βοήθεια στα θύματα, όπως στέγαση σε ασφαλείς ξενώνες και ψυχοκοινωνική υποστήριξη. Στον τομέα του ασύλου και της μετανάστευσης,

²⁷ Στο ίδιο, σελ. 29

²⁸ α) Νόμος 3064/2002 (μεταφορά της απόφασης-πλαισίου 2002/629 /JAH του Συμβουλίου της 19ης Ιουλίου 2002 σχετικά με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων), β) το προεδρικό διάταγμα 233/2003.

²⁹ Νόμος 3875/2010 Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις.

³⁰ Άρθρο 6, παράγραφος 6

³¹ Νόμος 3625/2007 Κύρωση, εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

³² Νόμος 3727/2008 Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις

σύμφωνα με τους νόμους 3386/2005³³, 3907/2011³⁴ και 4251/2014³⁵, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων που συνεργάζονται με τις δικαστικές και αστυνομικές αρχές για τη σύλληψη και δίωξη των διακινητών, δικαιούνται άδεια διαμονής ενός έτους χωρίς τέλη. Ο νόμος 4198/2013 προβλέπει ότι οι αναφορές ειδικών όπως οι ψυχολόγοι, οι ψυχίατροι (καθώς και οι παιδοψυχολόγοι) αντιμετωπίζονται ως νομικά αποδεικτικά στοιχεία και ότι το θύμα έχει το δικαίωμα να καταθέσει κεκλεισμένων των θυρών ή εξ αποστάσεως. Τέλος, ο νόμος 4236/2014 προβλέπει ότι οι υπηρεσίες διερμηνείας πρέπει να είναι διαθέσιμες σε όλους τους μη Έλληνες πολίτες κατά τις ποινικές διαδικασίες³⁶.

Παρόλο που το ελληνικό κανονιστικό πλαίσιο για την έμφυλη βία είναι αρκετά προηγμένο, η εφαρμογή του στην πράξη παραμένει ελλιπής, λόγω ενός αριθμού καταγεγραμμένων παραγόντων. Πρώτον, συχνά οι γνώσεις των δημοσίων υπαλλήλων και ιδίως του αστυνομικού προσωπικού περί των ειδικών νομικών διατάξεων και/ή των νομικών εξελίξεων όσον αφορά στα δικαιώματα προσφυγισσών και μεταναστών που επέζησαν έμφυλης βίας είναι περιορισμένες. Περιστατικά σύλληψης επιζώσων έμφυλης βίας από αστυνομικούς κατά την υποβολή καταγγελίας λόγω του παράτυπου καθεστώτος τους, καθώς και περιστατικά κατά τα οποία οι αστυνομικοί αποθαρρύνουν τις επιζώσες όταν αυτές προσέρχονται με σκοπό να υποβάλουν καταγγελία, έχουν καταγραφεί από το Νομικό Τμήμα της ΔΙΟΤΙΜΑ. Σε πολλές περιπτώσεις, οι επιζώσες/επιζώντες δεν συνέχισαν τη διαδικασία λόγω του γεγονότος ότι **η αναφορά περιστατικού έμφυλης βίας απαιτεί διοικητικό τέλος 50 ευρώ** (εξαιρουμένων των περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας). Επιπλέον, παρόλο που τα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας ή εμπορίας ανθρώπων δικαιούνται δωρεάν νομική βοήθεια, σπάνια την λαμβάνουν στην πράξη, καθώς δεν υπάρχει σύστημα παραπομπών μεταξύ της αστυνομίας και των δικαστηρίων ή των διαφόρων δικηγορικών συλλόγων. Προφανώς, η έλλειψη κατάλληλης πληροφόρησης για την έμφυλη βία και την εμπορία ανθρώπων συχνά οδηγεί στην αδράνεια όσον αφορά στα νομικά τους δικαιώματα. Τέλος, η απουσία μακροπρόθεσμης υποστήριξης και υπηρεσιών επανένταξης, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής στήριξης τόσο των ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας όσο και των θυμάτων, είναι ένας επιπλέον αποτρεπτικός παράγοντας που αποθαρρύνει τα θύματα.

4.1.2. Το ελληνικό νομικό πλαίσιο για τα παιδιά

Παράλληλα με τους προαναφερθέντες νόμους για την ενδοοικογενειακή βία και το trafficking παιδιών, ο **Ελληνικός**

³³ Νόμος 3386/2005 Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια

³⁴ Νόμος 3907/2011 Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρانونώς διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και λοιπές διατάξεις.

³⁵ Νόμος 4251/2014 Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις.

³⁶ Νόμος 4236/2014.

Αστικός Κώδικας³⁷ (άρθρα 337, 339, 349, 351, 589, 1350 και 1665) ορίζει και τιμωρεί τη σεξουαλική παρενόχληση παιδιών, τη σεξουαλική επαφή, τον πρώιμο γάμο, την παιδική πορνεία και προβλέπει επιτροπεία. Άλλες προστατευτικές ενέργειες, όπως η υγειονομική περίθαλψη, η ψυχοκοινωνική υποστήριξη, η παροχή νομικής βοήθειας, η ασφαλής στέγαση και η εκπαίδευση των παιδιών που επέζησαν έμφυλης βίας (τόσο παιδιών Ελλήνων όσο και παιδιών προσφύγων και μεταναστών), παρέχονται από το γενικό κανονιστικό πλαίσιο που περιγράφηκε προηγουμένως. Όσον αφορά στα ασυνόδευτα παιδιά πρόσφυγες/μετανάστες, ο **Νόμος 4375/2016**³⁸ ορίζει ως ασυνόδευτο ανήλικο το πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών, το οποίο φθάνει στην Ελλάδα, χωρίς να συνοδεύεται από πρόσωπο που ασκεί τη γονική του μέριμνα, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία και για όσο χρόνο η γονική του μέριμνα δεν έχει ανατεθεί σε κάποιο άλλο πρόσωπο σύμφωνα με το νόμο και δεν ασκείται στην πράξη, ή ο ανήλικος που εγκαταλείπεται ασυνόδευτος μετά την είσοδό του στην Ελλάδα. Περιλαμβάνει επίσης διατάξεις για την εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη και τη στέγαση. Ειδικότερες διατάξεις συμπεριλαμβάνονται στην τελευταία νομοθετική τροποποίηση, τον **Νόμο 4554/2018**³⁹, η οποία αναμένεται να παράσχει ένα πληρέστερο ρυθμιστικό πλαίσιο για την ασφάλεια και την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων, συμπεριλαμβανομένων όσων επέζησαν έμφυλης βίας, κυρίως μέσω της σύστασης ενός σώματος επαγγελματιών κηδεμόνων, οι οποίες και οποίοι θα εξουσιοδοτούνται να αναλάβουν την επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων⁴⁰.

4.2. Σύστημα απόκρισης στην έμφυλη βία: φορείς και συναφείς υπηρεσίες

Το σύστημα απόκρισης στην έμφυλη βία περιλαμβάνει διαφορετικές πολιτικές και μια σειρά υπηρεσιών που παρέχονται τόσο από κρατικούς όσο και από μη κρατικούς φορείς, όπως η ασφάλεια και η προστασία, η υγεία, η στέγαση, η νομική προστασία, οι υπηρεσίες για τη διασφάλιση της επιβίωσης και η ενσωμάτωση. Στην Ελλάδα, οι κύριοι εμπλεκόμενοι φορείς είναι: α) το κράτος μέσω των διαφόρων δημόσιων υπηρεσιών⁴¹, δηλαδή των Υπουργείων

³⁷ Ελληνικός Αστικός Κώδικας, 1946

³⁸ Νόμος 4375/2016 για την οργάνωση και λειτουργία της Υπηρεσίας Ασύλου, της Αρχής Προσφυγών, της Υπηρεσίας Υποδοχής και Αναγνώρισης, της Δημιουργίας Γενικής Γραμματείας Υποδοχής (μεταφορά στην ελληνική νομοθεσία των διατάξεων της Οδηγίας 2013/32 / ΕΚ).

³⁹ Νόμος 4554/2018 Επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων και άλλες διατάξεις

⁴⁰ α) ίδρυση και διορισμό Εποπτικού Συμβουλίου Επιτροπείας Ασυνόδευτων Ανηλίκων , β) σύσταση Διεύθυνσης Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), γ) δημιουργία Μητρώου Κέντρων Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, δ) την εγγραφή στο Μητρώο Επιτρόπων επαγγελματιών με κατάλληλα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα, όπως επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία, γλωσσικές δεξιότητες.

⁴¹ **Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΥΠΥΤ)** είναι μια ανεξάρτητη υπηρεσία υπό τον Γενικό Γραμματέα Υποδοχής του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής. Αποστολή της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης είναι η αποτελεσματική διαχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών που διασχίζουν τα ελληνικά σύνορα χωρίς νομικά έγγραφα και/ή διαδικασίες, υπαγοντάς τους/τες σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής. Η **Υπηρεσία Ασύλου** είναι ένα αυτόνομο όργανο που αναφέρει απευθείας στον Υπουργό Μεταναστευτικής Πολιτικής και είναι υπεύθυνο για την

(κυρίως του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, του Υπουργείου Εσωτερικών και του Υπουργείου Δικαιοσύνης), των Γενικών Γραμματειών (ιδιαίτερα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων), η Υπηρεσία Ασύλου, η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, η Ελληνική Αστυνομία, το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων (ΚΕΕΛΠΝΟ)⁴², το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) και τα δημόσια νοσοκομεία β) η τοπική αυτοδιοίκηση, δηλαδή οι Δήμοι⁴³, γ) διεθνείς οργανώσεις δ) διεθνείς ΜΚΟ και ε) εθνικές ΜΚΟ.

Όσον αφορά στις **κρατικές/δημόσιες υπηρεσίες (α) καθώς και εκείνες σε τοπικό επίπεδο (β)**, το κύριο έγγραφο που καθοδηγεί επί του παρόντος τη συμμετοχή και τους ρόλους των διαφόρων βασικών φορέων είναι το **«Πρωτόκολλο Συνεργασίας»**. Το Πρωτόκολλο σχεδιάστηκε και συμφωνήθηκε ώστε να καλύψει την έως τότε απουσία κοινού πλαισίου διαδικασιών για τον εντοπισμό, την παραπομπή, τη στέγαση και την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων υποστήριξης σε γυναίκες πρόσφυγες επιζώσες έμφυλης βίας και τα παιδιά τους, καθώς και σε ανύπαντρες μητέρες που μεγαλώνουν μόνες τα παιδιά τους.

Προκειμένου να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στην προαναφερθείσα ανάγκη, οι διάφοροι κρατικοί φορείς έχουν αναλάβει ο καθένας συγκεκριμένους ρόλους και ευθύνες. Στο πλαίσιο της απόκρισης στην έμφυλη βία όπως περιγράφεται στο Πρωτόκολλο, η **ΓΓΙΦ** διαδραματίζει συντονιστικό ρόλο και είναι υπεύθυνη για δράσεις όπως η ενημέρωση των διαφόρων φορέων σχετικά με το ρόλο τους, η επικαιροποίηση των κανόνων και διαδικασιών των ξενώνων, η συνεργασία με τις (Δ)ΜΚΟ για την καλύτερη αντιμετώπιση των αναγκών του πληθυσμού των προσφύγων, καθώς και για την επίβλεψη της διανομής πολύγλωσσου ενημερωτικού υλικού στην ομάδα στόχο. Το **Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)** έχει εποπτικό ρόλο όσον αφορά στις παρεχόμενες υπηρεσίες, είναι υπεύθυνο για την πρόσληψη και την εκπαίδευση του προσωπικού, συμπεριλαμβανομένων των διερμηνέων, και για τις παραπομπές των

εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας. Το **ΚΕΕΛΠΝΟ** είναι ο κρατικός αρμόδιος φορέας για την ιατρική και ψυχολογική αξιολόγηση και παροχή υποστήριξης στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας. Η **Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ)** είναι η αρμόδια κυβερνητική υπηρεσία για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση της εφαρμογής πολιτικών για την ισότητα των φύλων και ιδιαίτερα για την έμφυλη βία. Το **Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ)** είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση των μηχανισμών παραπομπής σε ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων. Παρέχει επίσης καταλύματα για γυναίκες επιζήσασες έμφυλης βίας. Το **Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής** είναι υπεύθυνο για το συνολικό σχεδιασμό και την εφαρμογή των μεταναστευτικών πολιτικών και των πολιτικών που αφορούν τις/τους πρόσφυγες. Το **Υπουργείο Δικαιοσύνης** είναι επιφορτισμένο με τη διαχείριση της δικαστικής λειτουργίας και με την ανάπτυξη νομοθετικής πρωτοβουλίας σε βασικούς τομείς της δικαιοσύνης, στο έργο του περιλαμβάνεται η εναρμόνιση του κρατικού δικαίου με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Η **Εισαγγελία** είναι δικαστική αρχή ανεξάρτητη από τα δικαστήρια και την εκτελεστική εξουσία και έχει ως αποστολή τη διατήρηση της νομιμότητας, την υπεράσπιση των πολιτών και τη διασφάλιση των κανόνων της δημόσιας τάξης.

⁴² Το ΚΕΕΛΠΝΟ συνέταξε το Πρωτόκολλο αντιμετώπισης σεξουαλικής κακοποίησης, ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για τον ιατρικό τομέα.

⁴³ Οι Δήμοι, ως υπογράφοντες το Πρωτόκολλο Συνεργασίας, είναι επιφορτισμένοι να παραπέμπουν, μέσω των Κοινωνικών Υπηρεσιών τους και των Συμβουλευτικών Κέντρων τους, επιζήσασες έμφυλης βίας και τα παιδιά τους σε ξενώνες του δημοσίου. Είναι επίσης υπεύθυνοι για τη μεταφορά των δικαιούχων προς και από τις δομές στέγασης με οχήματα που ανήκουν τόσο στις τοπικές όσο και στις περιφερειακές αρχές.

δικαιούχων στους Ξενώνες μέσω των Συμβουλευτικών Κέντρων. Η Γενική Γραμματεία Υποδοχής και το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας διασφαλίζουν τον εντοπισμό και την παραπομπή των γυναικών της ομάδας-στόχου μέσω της διανομής υλικού και ενημερώνοντάς τες για την ευκαιρία να υποστηριχθούν από τα Συμβουλευτικά Κέντρα και να φιλοξενηθούν στους ξενώνες. Η Γενική Γραμματεία Δημόσιας Υγείας έχει αναλάβει καθήκοντα όπως ο εντοπισμός και η διευκόλυνση της διαδικασίας παραπομπής των προσφυγισσών, ιδίως στις δομές δημόσιας υγείας, αλλά επίσης διευκολύνει και συμβάλλει στην ιατρική τους αξιολόγηση. Η Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος και η Ένωση Περιφερειών Ελλάδος είναι υπεύθυνες για την παραπομπή, μέσω των Κοινωνικών Υπηρεσιών και των Συμβουλευτικών Κέντρων των Δήμων, των γυναικών της ομάδας-στόχου και των παιδιών τους στους ξενώνες, καθώς και για τη μεταφορά τους από και προς τους ξενώνες ή όπου αλλού είναι απαραίτητο. Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) συμβάλλει στη συνολική παρακολούθηση του έργου, παραπέμπει τις γυναίκες και τα παιδιά τους στους ξενώνες και αναλαμβάνει τη μεταφορά όταν είναι απαραίτητο. Η Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) είναι υπεύθυνη για την εβδομαδιαία παρακολούθηση της διαθεσιμότητας καταλυμάτων, τη φύλαξη δεδομένων και την παροχή –κατόπιν έγκρισης της ΓΓΦ– πληροφοριών που βασίζονται σε αυτά τα δεδομένα. Συμπερασματικά, το Πρωτόκολλο Συνεργασίας της ΓΓΦ συνέβαλε στην υπέρβαση των σημαντικών κενών, στο συντονισμό των υπηρεσιών διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας μεταξύ των διαφόρων κρατικών φορέων και, κυρίως, στην εξασφάλιση της συμπερίληψης των προσφυγισσών στις 62 δομές κατά της βίας.

Οι 21 κρατικοί ξενώνες για γυναίκες επιζώσες έμφυλης βίας (350 θέσεις στο σύνολο), οι οποίοι λειτουργούν, υπό την αιγίδα της ΓΓΦ, σε διάφορες πόλεις σε ολόκληρη τη χώρα και διοικούνται από τους Δήμους (19) και το ΕΚΚΑ (2), κατανέμονται ως εξής: στη Βόρεια Ελλάδα, στη Θεσσαλονίκη (2), στο Κορδελλίό, στην Κομοτηνή, στην Κοζάνη και στα Ιωάννινα· στην Κεντρική Ελλάδα, στο Βόλο, τη Λάρισα, το Αγρίνιο και τη Λαμία· στη Νότια Ελλάδα, στην αστική περιοχή της Αθήνας (3 ξενώνες: Αχαρνών, ΕΚΚΑ, Δήμου Αθηναίων), στον Πειραιά, στην Πάτρα, στην Τρίπολη· στα νησιά Ρόδο, Λέσβο, Κέρκυρα και στο Ηράκλειο και τα Χανιά της Κρήτης⁴⁴. Παρόλο που οι 21 κρατικοί ξενώνες είναι κατ' αρχήν διαθέσιμοι και σε προσφύγισες που επέζησαν έμφυλης βίας, έχουν εντοπιστεί διάφοροι λόγοι που καθιστούν την προσβασιμότητά τους περιορισμένη. Η συνολική χωρητικότητα αυτών των καταφυγίων, οι διάσπαρτες τοποθεσίες τους και η έλλειψη υπηρεσιών διερμηνείας είναι παράγοντες που δημιουργούν πρακτικούς φραγμούς είτε στην προσβασιμότητα είτε στην αποτελεσματική κάλυψη των αναγκών των επιζωσών προσφυγισσών. Ασφαλή σπίτια, όπου οι επιζώσες έμφυλης βίας μπορούν να στεγαστούν σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, προσφέρονται επίσης από 4 ΜΚΟ στην Αθήνα (Mother Theresa, Mosaico, Orange House, Jafra Foundation) και υπάρχει ένας (1) ξενώνας αποκλειστικά για θύματα εμπορίας ανθρώπων (Damaris). Δεν υπάρχουν ασφαλή καταλύματα και/ή ξενώνες όπου μπορούν να φιλοξενηθούν άντρες επιζώντες έμφυλης βίας. Επιπλέον, τα προγράμματα στέγασης (ESTIA) που υλοποιεί η UNHCR και συνεργαζόμενες ΜΚΟ προβλέπουν έναν αριθμό θέσεων για τη στέγαση έκτακτων περιστατικών γυναικών

⁴⁴ <http://www.isotita.gr/emfyli-via/>

και αντρών που επέζησαν έμφυλης βίας. Ωστόσο, είναι αρκετά σύνηθες να επιστρέφουν τα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας στο σκληρό περιβάλλον του συνωστισμού στις δομές φιλοξενίας, μέχρις ότου η μεταφορά και η διαμονή τους στην ηπειρωτική χώρα δρομολογηθούν από την UNHCR και τις συνεργαζόμενες ΜΚΟ. Όσον αφορά στα ασυνόδευτα ανήλικα⁴⁵, αυτά στεγάζονται σε ξενώνες διαφόρων ΜΚΟ (όπως ARSIS, PRAKSIS, ΜΕΤΑδράση, Med.in, Ηλιακτίδα, ΣΜΑ, Δίκτυο Μέλισσα, Αποστόλη, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός), καθώς και σε ξενοδοχεία που διαχειρίζεται ο ΔΟΜ (και συνεργάτες), όταν υπάρχουν έκτακτα περιστατικά, σύμφωνα με την τελευταία νομοθετική τροποποίηση, τον νόμο 4554/2018⁴⁶. Επιπλέον, καταλύματα για ασυνόδευτα ανήλικα παρέχονται σε: ΚΥΤ, ασφαλείς ζώνες προστασίας εντός των ανοιχτών δομών φιλοξενίας (safe zones), ανοικτές δομές προσωρινής φιλοξενίας, άτυπες ρυθμίσεις στέγασης, διαμερίσματα υποστηριζόμενης αυτόνομης διαβίωσης και προστατευτική φύλαξη.

Όσον αφορά στις ιατρικές υπηρεσίες για άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στον τομέα της γενικής ιατρικής, μέσω της πρόσφατης σύνταξης του **Πρωτοκόλλου αντιμετώπισης σεξουαλικής κακοποίησης** που εισήχθη και ευρέως διαδόθηκε από το ΚΕΕΛΠΝΟ. Αξίζει να σημειωθεί ότι η θεραπεία με PEP οφείλει να είναι διαθέσιμη σε όλα τα νοσοκομεία της Ελλάδας. Σε περίπτωση που ένα νοσοκομείο δε διαθέτει αυτή τη θεραπεία, είναι υποχρεωμένο να την αποκτήσει αμέσως, όταν προκύψει τέτοια ανάγκη, χωρίς να παραπέμψει την επιζώσα/τον επιζώντα σε άλλο νοσοκομείο. Η ευρεία διάδοση της PEP μεταξύ των διάφορων κρατικών ιατρικών φορέων έχει εξασφαλιστεί με τη βοήθεια της UNFPA και της UNHCR σε προηγούμενα στάδια. Η ενίσχυση των δεξιοτήτων και της τεχνογνωσίας των ΜΚΟ και των κρατικών/τοπικών φορέων στην παροχή ιατρικών υπηρεσιών κατά τη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας, που ξεκίνησαν διάφοροι φορείς (π.χ. IRC, UNHCR, UNFPA, IOM, ΔΙΟΤΙΜΑ) ενίσχυσαν τις ικανότητες απόκρισης του προσωπικού. Σημαντικό βήμα προόδου είναι η αυξανόμενη συμμετοχή του ΚΕΕΛΠΝΟ στις υπηρεσίες διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας στις τοποθεσίες διαμονής και στα ΚΥΤ. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρά κενά στις δυνατότητες απόκρισης. Ο αριθμός του προσωπικού είναι συχνά ανεπαρκής, η κινητικότητα και αντικατάσταση προσωπικού υψηλή και μεγάλο μέρος του προσωπικού απασχολείται με βραχυπρόθεσμες συμβάσεις, χωρίς εξειδικευμένη κατάρτιση σε θέματα έμφυλης βίας ή ανίκανο να αναλάβει όλες τις πτυχές της διαχείρισης τέτοιων περιστατικών.

Οι νομικές υπηρεσίες και ιδίως η νομική βοήθεια και η δυνατότητα νομικής εκπροσώπησης στα δικαστήρια (ποινικά, αστικά και διοικητικά) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο κατά τη διαδικασία διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας. Έχει επισημανθεί⁴⁷ ότι από το 2015 παρατηρείται μια αξιοσημείωτη απουσία υπηρεσιών παροχής νομικής βοήθειας (συμπεριλαμβανομένου του κόστους των δικαστικών εξόδων) όσον αφορά στην απόκριση στην έμφυλη βία. Η

⁴⁵ http://www.ekka.org.gr/images/PDF_ARXEIA/%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%95%CE%9C%CE%92%CE%91%CE%A3%CE%

⁴⁶ Νόμος 4554/2018, Επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων και άλλες διατάξεις.

⁴⁷ Επισημαίνεται σε συνεντεύξεις με πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά και εκθέσεις της Νομικής Ομάδας Εργασίας της UNHCR

πλειονότητα των διεθνών οργανισμών, καθώς και οι δημόσιες δομές κατά της βίας παρέχουν νομική βοήθεια/συμβουλευτική, αλλά όχι εκπροσώπηση. Αν και το σύστημα δωρεάν νομικής βοήθειας (Νόμος 3226/2004) προσφέρει θεωρητικά μια νομική/θεσμική επιλογή, στην πράξη οι περισσότεροι επιζώντες/επιζώσες έμφυλης βίας δεν έχουν εύκολη πρόσβαση εξαιτίας της έλλειψης υπηρεσιών διερμηνείας, της έλλειψης και/ή της ελλιπούς διαθεσιμότητας δικηγόρων ευαίσθητοποιημένων σχετικά με θέματα έμφυλης βίας και δικηγόρων ικανών να αλληλεπιδρούν αποτελεσματικά με πολιτισμικά ποικίλο πελατολόγιο. Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, δεν υπάρχει επί του παρόντος κανένα σύστημα παραπομπής μεταξύ της αστυνομίας και των δικηγορικών συλλόγων για την παροχή βοήθειας σε επιζώσες/επιζώντες που επιθυμούν να κάνουν το πρώτο βήμα νομικής προσφυγής, δηλαδή να υποβάλουν καταγγελία. Κατά συνέπεια, η πλειοψηφία των επιζωσών/ώντων προσφύγων δεν έχει μέσα για να ασκήσει πλήρως τα δικαιώματά της και στερείται της απαραίτητης υποστήριξης για τη λήψη νομικών μέτρων και την ίση πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Η προσβασιμότητα στις υπάρχουσες υπηρεσίες απόκρισης στην έμφυλη βία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη δυνατότητα υπέρβασης των γλωσσικών εμποδίων. Παρόλο που ο αριθμός των διερμηνέων/πολιτιστικών διαμεσολαβητών/-τριών παραμένει ανεπαρκής μέχρι σήμερα, με αρνητικό αντίκτυπο στην πραγματική εξυπηρέτηση, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος μέσω του προγράμματος PHILOS του ΚΕΕΛΠΝΟ, το οποίο έχει παράσχει διερμηνείς σε ανοιχτές δομές φιλοξενίας και ΚΥΤ. Το ΚΕΘΙ έχει επίσης εξοπλίσει τις υπηρεσίες των Συμβουλευτικών Κέντρων και των ξενώνων με διερμηνείς. Επιπροσθέτως, ορισμένοι από τους Δήμους (Αθήνα, Θεσσαλονίκη) έχουν στελεχώσει τις υπηρεσίες τους με έναν αριθμό διερμηνέων (6), κυρίως στο πλαίσιο των προγραμμάτων στέγασής τους, π.χ. REACT στη Θεσσαλονίκη. Είναι επίσης σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι, κατά τη διάρκεια των ετών 2017 και 2018, διάφοροι φορείς (π.χ. DRC, Ισπανικός Ερυθρός Σταυρός) άρχισαν να προσφέρουν δωρεάν υπηρεσίες διερμηνείας σε άλλες ΜΚΟ, καθώς και στο κράτος (συμπεριλαμβανομένης της συνοδείας στα δημόσια νοσοκομεία). Το ίδιο ισχύει και για την ΜΚΟ ΜΕΤΑδράση, η οποία διαθέτει τη μεγαλύτερη ομάδα διερμηνέων στην Ελλάδα και παρέχει υπηρεσίες διερμηνείας στα Δημόσια Νοσοκομεία⁴⁸ και σε άλλες δημόσιες υπηρεσίες ή ΜΚΟ κατόπιν αιτήματος, μέσω συμβάσεων με κρατικά ή/και ιδιωτικά κεφάλαια. Συνολικά, το πρόβλημα με την διερμηνεία εξακολουθεί να υφίσταται, ιδίως σε σχέση με τις σπάνιες γλώσσες, δημιουργώντας πραγματικά εμπόδια στην πρόσβαση στις διαθέσιμες υπηρεσίες έμφυλης βίας.

Όσον αφορά στη διασφάλιση της επιβίωσης, χρηματικά επιδόματα παρέχονται κυρίως μέσω συμπράξεων της UNHCR, ενώ η UNHCR έχει και την ευθύνη της επικύρωσης των στοιχείων. Στην περίπτωση ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας και, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας, η διανομή μετρητών μπορεί να γίνει πραγματικά δύσκολη σε περιπτώσεις όπου ο δράστης είναι το μέλος της οικογένειας που δικαιούται μετρητά –οι προσπάθειες διαχωρισμού των καρτών ανάληψης αποδεικνύονται στην πράξη αρκετά περίπλοκες. Ένα θετικό μέτρο που συμβάλλει στην

⁴⁸ Για τον κατάλογο των νοσοκομείων, όπου η ΜΕΤΑδράση προσφέρει τις υπηρεσίες διερμηνείας της, δείτε εδώ: <https://bit.ly/2IETfCX>

υποστήριξη της οικονομικής ανεξαρτησίας των επιζώνων έμφυλης βίας υιοθετήθηκε πρόσφατα από τον ΟΑΕΔ⁴⁹. Σύμφωνα με το μέτρο αυτό, πολλοί δικαιούχοι χωρίς μόνιμη διεύθυνση (π.χ. άστεγες/οι, αιτούντες άσυλο/πρόσφυγες που κατοικούν σε καταλήψεις/άτυπα καταλύματα, επιζώσες έμφυλης βίας σε ξενώνες) μπορούν να υποβάλουν αίτηση εγγραφής στον ΟΑΕΔ. Μια τέτοια εξέλιξη είναι ζωτικής σημασίας, δεδομένου ότι προσφέρει πρόσβαση σε διάφορες υπηρεσίες (π.χ. δωρεάν μεταφορά, δυνατότητα υποβολής αίτησης κοινωνικών παροχών) και επιλύει μια σειρά ζητημάτων διαβίωσης που αντιμετωπίζουν τα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας.

Ένα ακόμα θέμα είναι η ελλιπής και μη ομοιόμορφα κατανομημένες **εξειδικευμένες υπηρεσίες για άνδρες επιζώντες και παιδιά που επέζησαν έμφυλης βίας**. Η ΔΙΟΤΙΜΑ (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Λέσβος) και το ΕΣΠ (Αθήνα, Θεσσαλονίκη) προσφέρουν διαχείριση περιστατικών σε άνδρες επιζώντες σε αστικές περιοχές και στις ανοιχτές δομές μέσω παραπομπών. Η ΔΙΟΤΙΜΑ έχει επίσης μια συνιστώσα male engagement στην παρέμβασή της για την ενίσχυση της προστασίας και της πρόληψης. Οι ΓΧΣ παρέχουν ψυχολογική και ιατρική βοήθεια σε άνδρες επιζώντες στην Αθήνα, με ιδιαίτερη έμφαση στα θύματα βασανιστηρίων. Η Βαβέλ στην Αθήνα προσφέρει παρόμοιες υπηρεσίες. Σε γενικές γραμμές, η στήριξη των ανδρών επιζώντων εξακολουθεί να βρίσκεται σε εξέλιξη στο πλαίσιο του ελληνικού συστήματος απόκρισης στην έμφυλη βία όσον αφορά σε ορισμένες πτυχές του, δηλαδή εξειδικευμένους επαγγελματίες και τεχνογνωσία, ασφαλή στέγαση και επιλογές στέγης, σύστημα παραπομπών. Σε ανήλικες/ους που επέζησαν έμφυλης βίας προσφέρονται υπηρεσίες γενικής προστασίας από τους Φορείς Προστασίας Ανηλίκων (κρατικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις). Παρά το γεγονός ότι πολλοί ειδικοί εξέφρασαν την ανησυχία τους σχετικά με την έλλειψη ξεχωριστής συνιστώσας του ελληνικού συστήματος προστασίας ανηλίκων για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης, εξακολουθεί να υπάρχει η ανάγκη να συμπεριληφθούν συγκεκριμένες πτυχές της έμφυλης βίας στο σύστημα παιδικής προστασίας. Ενδεικτικά: ύπαρξη εξειδικευμένων οδών και διαδικασιών για παιδιά που επέζησαν έμφυλης βίας, παροχή υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής υποστήριξης από εξειδικευμένες/ους επαγγελματίες, αποδοχή και εφαρμογή των κανόνων διασφάλισης παιδικής προστασίας από όλο το προσωπικό στις δομές στέγασης ασυνόδευτων ανηλίκων.

Συστατικό στοιχείο της απόκρισης στην έμφυλη βία αποτελεί η **ένταξη**, ιδιαίτερα η ενδυνάμωση των ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας και η ενίσχυση των προοπτικών τους για μια καλύτερη ζωή. Προς αυτή την κατεύθυνση, η επαγγελματική συμβουλευτική που προσφέρει το εθνικό σύστημα απόκρισης στην έμφυλη βία, καθώς και η διευκόλυνση της πρόσβασης στον ΟΑΕΔ που αναφέρθηκε προηγουμένως είναι ζωτικής σημασίας, αλλά η πλειοψηφία των επιζώντων/ωσών προσφύγων/φυγισσών και μεταναστών/στριών αποκλείεται τελικά λόγω των γλωσσικών εμποδίων. Η απουσία προγραμμάτων ένταξης καλύπτεται εν μέρει από πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν ΜΚΟ και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες λειτουργούν σε διάφορα κοινοτικά κέντρα στις αστικές περιοχές και

⁴⁹ <http://www.oaed.gr/documents/10195/1214556/DELTIΟ+ΤΥΡΟΥ+ΑΣΤΕΓΟΙ+28+02+2018.pdf/8b5ebd83-9ece-4efc-9163-dbbe359fde42>

παρέχουν στις γυναίκες ασφαλείς χώρους και στον πληθυσμό των προσφύγων συνολικά υποστήριξη όσον αφορά στην ένταξη, κυρίως μέσω εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών δραστηριοτήτων, καθώς και δραστηριοτήτων γυναικείας ενδυνάμωσης. Παρόλο που οι προσεγγίσεις και οι τρόποι λειτουργίας τους διαφέρουν σημαντικά, είναι σημαντικό να αναφέρουμε μερικές από αυτές τις οργανώσεις: το Δίκτυο Μέλισσα και η Chora (Αθήνα), τα κέντρα Blue Dot και τα Κέντρα Κοινωνικής Αλληλεγγύης του Solidarity Now (στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη), το Mosaik και το Tapuat (στη Λέσβο).

Όλες οι προαναφερθείσες εξελίξεις και διαδικασίες αποτελούν σημαντικά βήματα προς μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα των επιζωσών/ώντων όσον αφορά στον τομέα της έμφυλης βίας. Εντούτοις, εξακολουθούν να υπάρχουν κενά στις υπηρεσίες διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας σε συγκεκριμένες περιοχές, υπάρχει μόνο μερική κάλυψη σε αστικές περιοχές (Αθήνα και Θεσσαλονίκη), ενώ στη Λέσβο οι υπάρχοντες φορείς δεν μπορούν να καλύψουν όλες τις ανάγκες. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των περιστατικών έμφυλης βίας αυξάνεται σταθερά⁵⁰ όχι μόνο ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης της παροχής υπηρεσιών, αλλά και ως αποτέλεσμα δράσεων πρόληψης και ενδυνάμωσης που οδήγησαν σε περισσότερες αυτοπαραπομπές και αποκαλύψεις, όπως επιβεβαιώνεται από τη διεθνή εμπειρία και γνώση σχετικά με το φαινόμενο της έμφυλης βίας, γνωστού ως φαινόμενου του παγόβουνου, τοποθέτηση που εξηγεί ότι με την αναγνώρισή του ως κοινωνικού φαινομένου αυξάνεται η ορατότητα του.

Η ενότητα που ακολουθεί καταγράφει τις υπηρεσίες υποστήριξης στις τέσσερις (4) περιοχές της έρευνας, εστιάζοντας στις βασικές υπηρεσίες υποστήριξης ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας που παρέχονται από κρατικούς και μη κρατικούς φορείς σε ανοικτά κέντρα φιλοξενίας και αστικά περιβάλλοντα. Στόχος είναι να δοθεί μια γενική εικόνα της κατάστασης και να εντοπιστούν και να αξιολογηθούν τα περιφερειακά κενά και οι ανάγκες που δεν καλύπτονται.

4.2.1. Περιφέρεια Αττικής

Στην περιοχή της Αθήνας, 14.700 αιτούντες/ούσες άσυλο και πρόσφυγες/προσφύγισες φιλοξενούνται σήμερα σε δομές στέγασης που χρηματοδοτούνται από την UNHCR (πρόγραμμα ESTIA)⁵¹. Επιπλέον, ένας σημαντικός αριθμός προσφύγων βρίσκονται σε ποικίλες άλλες συνθήκες διαβίωσης. Αρκετοί εξειδικευμένοι φορείς διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας, όπως η ΔΙΟΤΙΜΑ, η Solidarity Now, το ΕΣΠ και η Μέλισσα, βοηθούν επί του παρόντος με μερική ή ολική διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας, δηλαδή παρέχοντας μια σειρά υπηρεσιών που απαιτούνται για την ορθή διαχείριση κάθε περιστατικού. Στις πέντε (5) ανοιχτές δομές φιλοξενίας που βρίσκονται στην Αττική (Σχιστό,

⁵⁰ <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/KtbxLvhrZfSBKSFZbnWgvJJPvGMtZjHBV?projector=1&messagePartId=0.1>

⁵¹ UNHCR Greece: Accommodation Update, July 2018, διαθέσιμο στο: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/65060.pdf>

Σκαραμαγκάς, Ελαιώνας, Μαλακάσα, Λαύριο), το ΚΕΕΛΠΝΟ είναι ο κύριος φορέας αναφοράς, ο οποίος ανταποκρίνεται στις ανάγκες ενός πληθυσμού προσφύγων που αριθμεί περίπου 6.323 άτομα⁵².

Όσον αφορά στις ιατρικές υπηρεσίες: Στον αστικό ιστό της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας παρέχεται ιατρική περίθαλψη από τα δημόσια νοσοκομεία που συνεπικουρούνται από διεθνείς ΜΚΟ, όπως οι ΓΧΣ, MdM και PRAKSIS, οι οποίες προσφέρουν ιατρικές υπηρεσίες και/ή λειτουργούν κλινικές για τις/τους πρόσφυγες⁵³. Το ΚΕΕΛΠΝΟ, ο διορισμένος από το κράτος φορέας, παρέχει επίσης ιατρική περίθαλψη στις πέντε (5) προαναφερθείσες ανοικτές δομές φιλοξενίας (καταυλισμούς) μέσω του προγράμματος PHILOS (ολοκληρωμένη επείγουσα παρέμβαση υγείας για την «προσφυγική κρίση»). Επιπλέον, υπάρχει γιατρός του πολεμικού ναυτικού ή στρατιωτικός γιατρός σε κάποιες δομές φιλοξενίας στην Αττική, όπως ο Σκαραμαγκάς, το Λαύριο και ο Ελαιώνας. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι δεν υπάρχει τυπική απαίτηση για αυτούς τους επαγγελματίες να έχουν εκπαιδευτεί σε θέματα κλινικής αντιμετώπισης της έμφυλης βίας, παρόλο που δέχονται και αντιμετωπίζουν τέτοια περιστατικά. Τέλος, η ΡΕΡ είναι διαθέσιμη σε τακτική βάση σε όλα τα νοσοκομεία της περιοχής καθώς και στην πολυκλινική των ΓΧΣ⁵⁴.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες στέγασης έκτακτης ανάγκης/ξενώνες: οι κρατικοί φορείς, όπως το ΕΚΚΑ διαχειρίζονται τους μηχανισμούς παραπομπής για την τοποθέτηση ασυνόδευτων ανηλίκων σε ξενώνες και στους δύο ξενώνες έκτακτης ανάγκης για επιζώσες έμφυλης βίας. Τέσσερα (4) διαμερίσματα που διαχειρίζεται το κράτος και ο Δήμος⁵⁵ διατίθενται σε ενήλικες επιζώσες (περίπου 80 θέσεις). Στην περίπτωση που μια γυναίκα συνοδεύεται από τα παιδιά της, το επιτρεπτό όριο ηλικίας σε έναν δημόσιο ξενώνα είναι 12 για τα αγόρια και 18 για τα κορίτσια. Οι ίδιοι περιορισμοί ισχύουν και για τις επιζώσες που φιλοξενούνται στους ξενώνες του ΕΚΚΑ. Τα άνωθεν συχνά λειτουργούν ως εμπόδιο και αποτελούν πηγή απογοήτευσης, ιδίως όταν οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες απόκρισης στην έμφυλη βία αναζητούν καταλύματα επείγουσας ανάγκης για σημαντικό αριθμό επιζώσων και επιζώντων προσφύγων. Συνεργαζόμενες με την UNHCR ΜΚΟ (όπως SN, EATA, PRAKSIS, ARSIS) παρέχουν επίσης στέγη επείγουσας ανάγκης σε άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας στο πλαίσιο του προγράμματος στέγασης ESTIA. Παρά τις προσπάθειες που έχουν καταβληθεί, τα καταλύματα που προσφέρουν οι εταίροι δεν ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στη ζήτηση και συχνά

⁵² UNHCR, Greece: Site Profiles, July 2018, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/65334.pdf>

⁵³ Πρέπει να σημειωθεί ότι το προσωπικό που προσφέρει φροντίδα σπάνια ειδικεύεται στην έμφυλη βία και οποιαδήποτε σχετική εκπαίδευση που έχει λάβει είναι περιστασιακή.

⁵⁴ Από τον Φεβρουάριο του 2018, σύμφωνα με την ΚΕΕΛΠΝΟ, υπάρχουν 93 νοσοκομεία στην Ελλάδα (με την προσθήκη της Κλινικής των ΓΧΣ) που προσφέρουν ΡΕΡ, είτε στα Τμήματα Λοιμωδών Νοσημάτων ή στα Εξωτερικά Ιατρεία για HIV+ ασθενείς, σε τακτική βάση στην ηπειρωτική χώρα και τα νησιά. Πέρα από αυτά τα νοσοκομεία, όλα τα δημόσια ελληνικά νοσοκομεία έχουν την εντολή να διατηρούν και να ανανεώνουν επαρκείς ποσότητες αντιρετροϊκής θεραπείας για να καλύψουν έκτακτα περιστατικά όσον αφορά την έκθεση στον HIV. Τα κεντρικά σημεία για την ΡΕΡ κατανέμονται σε όλη τη χώρα.

⁵⁵ Ένα του Δήμου Αθηναίων, δύο του ΕΚΚΑ και ένα της ΓΠΦ.

απαιτείται αρκετός χρόνος (κάποιες φορές έως και 1-3 μήνες) πριν δοθεί επίσημη απάντηση. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου αναμονής μιας επίσημης απάντησης, στα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας παρέχεται προσωρινή στέγαση συνήθως σε ξενοδοχεία, μια λύση με σημαντικούς κινδύνους για την ασφάλεια. Το πρόγραμμα στέγασης που χρηματοδοτείται από την UNHCR είναι ανοιχτό σε άνδρες επιζώντες έμφυλης βίας⁵⁶, καθώς δεν υπάρχει τέτοια παροχή από το υφιστάμενο εθνικό σύστημα. Ωστόσο ο ίδιος τύπος εμποδίων που περιγράφεται αμέσως πιο πάνω αποτρέπει την εύκολη και έγκαιρη πρόσβαση σε αυτό.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες νομικής βοήθειας⁵⁷: ΜΚΟ, όπως το ΕΣΠ, η ΔΙΟΤΙΜΑ και η Solidarity Now, παρέχουν νομική βοήθεια (συμπεριλαμβανόμενης της εκπροσώπησης στο δικαστήριο) σε αστικές περιοχές σε επιζώσες και επιζώντες έμφυλης βίας. Η δωρεάν νομική βοήθεια από το κράτος διατίθεται μέσω του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Ωστόσο, όπως θα αναλυθεί λεπτομερώς στο επόμενο κεφάλαιο, το κρατικό σύστημα δωρεάν νομικής βοήθειας είναι ελάχιστα προσπελάσιμο στον προσφυγικό/μεταναστευτικό πληθυσμό που επέζησε έμφυλης βίας λόγω του μικρού αριθμού των διαθέσιμων δικηγόρων και της έλλειψης υπηρεσιών διερμηνείας. ΜΚΟ όπως η ARSIS, η PRAKSIS και η Solidarity Now παρέχουν νομική βοήθεια σε ανήλικα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας, αν και στην πράξη εντοπίζονται και αναφέρονται ελάχιστες περιπτώσεις.

Όσον αφορά στις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες: Ειδικοί φορείς διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας, όπως η ΔΙΟΤΙΜΑ, το ΕΣΠ, η Solidarity Now αλλά και άλλες οργανώσεις, όπως η Μέλισσα, η Βαβέλ, η Hestia Hellas και οι διεθνείς ΜΚΟ ΓΧΣ και MdM παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη στον αστικό ιστό σε επιζώσες και επιζώντες. Λίγοι από αυτούς τους φορείς, όπως η SN και η Βαβέλ, παρέχουν επίσης ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε ανήλικα που επέζησαν έμφυλης βίας, κυρίως στο πλαίσιο της στήριξης της οικογένειας. Ψυχολογική στήριξη σε επιζώσες παρέχεται επίσης εντός του αστικού ιστού στα επτά (7) Κρατικά Συμβουλευτικά Κέντρα και τους τέσσερεις (4) Ξενώνες, υπό ειδικό πρόγραμμα περιορισμένου αριθμού συνεδριών. Το ΚΕΕΛΠΝΟ προσφέρει ψυχολογικές υπηρεσίες σε επιζώσες και επιζώντες στις ανοικτές δομές φιλοξενίας, συχνά όμως με τη βοήθεια επαγγελματιών χωρίς ή με ελάχιστη προηγούμενη κατάρτιση σχετικά με την έμφυλη βία.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες διερμηνείας: Στον αστικό ιστό οι υπηρεσίες διερμηνείας παρέχονται από κρατικούς φορείς, όπως το ΚΕΘΙ (στα Συμβουλευτικά Κέντρα και τους Ξενώνες) και από διερμηνείς των Δήμων που είναι διαθέσιμοι στα Κέντρα Ένταξης Μεταναστών Αθήνας και Πειραιά. Υπηρεσίες διερμηνείας στον αστικό ιστό παρέχονται

⁵⁶ Συμπεριλαμβάνονται διαμερίσματα που φιλοξενούν ΛΟΑΤΚΙ άτομα.

⁵⁷ Με τις υπηρεσίες νομικής βοήθειας εννοούμε τη βοήθεια και όχι μόνο την παροχή συμβουλών σε νομικά θέματα. Η νομική βοήθεια μπορεί να περιλαμβάνει ή όχι εκπροσώπηση στο δικαστήριο. Στην τρέχουσα ενότητα γίνεται αναφορά στο εάν οι φορείς νομικής βοήθειας παρέχουν και εκπροσώπηση στο δικαστήριο.

επίσης από τοπικές και διεθνείς ΜΚΟ, όπως η ΜΕΤΑδράση. Οι διερμηνείς του ΚΕΕΛΠΝΟ και των διεθνών ΜΚΟ είναι διαθέσιμες/οι στο πλαίσιο των ανοιχτών δομών φιλοξενίας. Ωστόσο, παρατηρείται έλλειψη υπηρεσιών διερμηνείας 24 ώρες το 24ωρο και, ιδιαίτερα, έλλειψη γυναικών διερμηνέων, ιδίως σε δημόσιες υπηρεσίες, όπως τα δημόσια νοσοκομεία και τα αστυνομικά τμήματα. Η έλλειψη διερμηνείας και/ή η περιορισμένη πρόσβαση σε αυτή ευθύνονται συχνά για τη δυσκολία των ατόμων που επέζησαν να καταφύγουν σε ένδικα μέσα. Συνδέονται επίσης με τη μείωση της ποιότητας των παρεχόμενων ιατρικών υπηρεσιών ή την περιορισμένη πρόσβαση σε αυτές (σε γιατρούς και δημόσιες υπηρεσίες εν γένει). Αυτά μπορούν με τη σειρά τους να οδηγήσουν σε μείωση των αναφορών περιστατικών και, κατά συνέπεια, να διαταράξουν ολόκληρη τη διαδικασία παραπομπής.

Όσον αφορά στο σύστημα παραπομπών: Στα πλαίσια των περισσότερων ανοιχτών δομών φιλοξενίας, το ΚΕΕΛΠΝΟ έχει διορίσει πρόσωπα αναφοράς έμφυλης βίας και το σύστημα παραπομπών μεταξύ των φορέων επικαιροποιείται κατά τη διάρκεια των διάφορων συναντήσεων (π.χ. Συμβούλιο Προστασίας, Συμβούλιο Προστασίας Ανηλίκων). Σε όλες τις δομές φιλοξενίας, εκτός από την Ελευσίνα, υπάρχει σύστημα παραπομπής περιστατικών έμφυλης βίας⁵³.

Όσον αφορά στα προγράμματα πρόληψης: η UNICEF, μέσω των εταίρων της, διεξάγει προγράμματα πρόληψης, όπως ενημερωτικές συνεδρίες σχετικά με την έμφυλη βία, ασφαλείς χώρους για γυναίκες σε ανοιχτές δομές φιλοξενίας και στον αστικό ιστό (Solidarity Now, Μέλισσα). Επιπλέον, η UNICEF συμβάλλει στην παροχή δεξιοτήτων και στην ενδυνάμωση των γυναικών καθώς και των εφήβων αγοριών και κοριτσιών. Περαιτέρω, ΜΚΟ όπως ο Faros, η Chora, η ΔΟΤΙΜΑ και η Solidarity Now, παρέχουν είτε ψυχαγωγικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες γενικά στον προσφυγικό πληθυσμό, είτε δραστηριότητες ενδυνάμωσης μόνο για γυναίκες πρόσφυγες.

Στον αστικό ιστό της Αθήνας συγκεκριμένα, **πληροφορίες για το ποιος κάνει τι** παρέχονται από το Κέντρο Συντονισμού Μεταναστών και Προσφύγων (ΚΣΜΠ)⁵⁹. Επιπλέον, οι σχετικές πληροφορίες περιλαμβάνονται επίσης στις εθνικές επικαιροποιήσεις της Ομάδας Εργασίας για την Έμφυλη Βία που ξεκίνησε και συντονίζει η UNHCR. Ωστόσο, λόγω της διασποράς των παρόχων υπηρεσιών και του υψηλού αριθμού των προσφύγων, η χρήση των διαθέσιμων υπηρεσιών συχνά προκαλεί σύγχυση στις/στους ωφαλούμενες/ους, όπως αντανακλάται στις σκέψεις που μοιράστηκαν κατά τη διάρκεια των ΟΕΣ, καθώς και κατά τις συνεντεύξεις με πρώην ωφαλούμενους/ες. Επιπλέον, η διάδοση πληροφοριών

⁵³ Ομοίως με την υποσημείωση ⁴²

⁵⁹ Το Κέντρο Συντονισμού για θέματα μεταναστών και προσφύγων του δήμου Αθηναίων είναι μια πλατφόρμα ψηφιακού συντονισμού, η οποία χρηματοδοτείται από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος και στοχεύει να στηρίξει την αποτελεσματική χαρτογράφηση των υπηρεσιών και των δραστηριοτήτων που αφορούν τις/ους μετανάστες και τις/ους πρόσφυγες στον Δήμο Αθηναίων, διευκολύνοντας έτσι την ανταλλαγή πληροφοριών και πόρων μεταξύ των διαφόρων φορέων που εμπλέκονται στην παροχή υπηρεσιών/οργάνωση δραστηριοτήτων και μεταξύ του επαγγελματικού προσωπικού τους <https://www.accmr.gr/en/digital-platform.html>

σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες, το σύστημα παραπομπών μεταξύ των συμπληρωματικών υπηρεσιών που παρέχονται από ΜΚΟ, καθώς και μεταξύ των ΜΚΟ και του δημόσιου τομέα, πέρα από αυτές μεταξύ των τοπικών και κρατικών φορέων, περιπλέκουν περαιτέρω την κατάσταση στο πεδίο. Ως εκ τούτου, η προσπάθεια του Δήμου Αθηναίων να συγκεντρώσει στην πλατφόρμα του ΚΣΜΠ όλους τους φορείς που εργάζονται με τον προσφυγικό πληθυσμό, προκειμένου να ανταλλάξουν πληροφορίες μέσω της δημιουργίας θεματικών ομάδων εργασίας (συμπεριλαμβανομένης της έμφυλης βίας) και να συζητήσουν την προοπτική κοινής δράσης, τη δημιουργία συνεργιών και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μοντέλο συντονισμού που πρέπει να αναπτυχθεί περαιτέρω και να χρησιμοποιηθεί σε κυβερνητικό επίπεδο.

Για λεπτομερέστερες πληροφορίες σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες στην περιοχή της Αττικής, δείτε τον παρακάτω πίνακα. Σημειώνονται με πορτοκαλί χρώμα οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες και σε άνδρες επιζώντες. Με μπλε χρώμα οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες και σε ασυνόδευτα ανήλικα. Με πράσινο, οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες σε γυναίκες, άντρες, κορίτσια και αγόρια που επέζησαν έμφυλης βίας.

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	Διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας	Ιατρικές υπηρεσίες	Ψυχοκοινωνική συμβουλευτική (+ψυχική υγεία)	Νομική υποστήριξη/βοήθεια για επιζώσες/ώντες έμφυλης βίας	Στέγαση έκτακτης ανάγκης σε εύλογη απόσταση	Υπηρεσίες διερμηνείας
Αστικός ιστός Αθήνας	ΔΙΟΤΙΜΑ, Solidarity Now, ΕΣΠ, PRAKSIS, Μέλισσα, Φάρος, Συμβουλευτικά Κέντρα και Ξενώνες της ΓΓΠΦ, ΕΚΚΑ	MSF, MdM, PRAKSIS, Public Hospitals	MdM, ΔΙΟΤΙΜΑ, PRAKSIS, MSF, Solidarity Now, Μέλισσα, ΕΣΠ, Φάρος, Βαβέλ(ειδικά ψυχική υγεία), ΜΕΤΑδράση-δίκτυο επιτροπείας ασυνόδευτων ανηλίκων	ΔΙΟΤΙΜΑ, Solidarity Now, ΕΣΠ, ΑΡΣΙΣ	Ξενώνες ΓΓΠΦ, Ξενώνες ΕΚΚΑ, Solidarity Now, ΑΡΣΙΣ, PRAKSIS, δημόσια νοσοκομεία	ΚΕΘΙ, διερμηνείς Δήμων, ΜΕΤΑδράση, διερμηνείς των ΜΚΟ

Πίνακας 1. Φορείς και τύποι υπηρεσιών που παρέχονται σε άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας στην Περιφέρεια Αττικής

Ελαιώνας	Πρόσωπα ανάφορας για την έμφυλη βία από ΚΕΕΛΠΝΟ και ΚΥΤ	ΚΕΕΛΠΝΟ/Στ ρατιωτικός/ ή γιατρός (τα σαββατοκύρ ιακα)- η διερμηνεία δεν είναι πάντοτε εξασφαλισμ ένη	Ευρωπαϊκή Έκφραση (μόνο για γυναίκες)/ η UNHCR αναλαμβάνει περιστατικά ανδρών και ΛΟΑΤΚΙ ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας καθώς δεν υπάρχουν εξειδικευμένοι φορείς για τέτοια περιστατικά προς το παρόν	Παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Αθήνας	Ξενώνες ΓΓΙΦ, Ξενώνες ΕΚΚΑ, Solidarity Now, ΑΡΣΙΣ, PRAKSIS, ασφαλής ζώνη προστασίας εντός της ανοιχτής δομής φιλοξενίας (safe zone), δημόσια νοσοκομεία	Διερμηνείς ΜΚΟ, ΚΕΕΛΠΝΟ
Σκαραμαγκ άς	Πρόσωπο αναφορας για την έμφυλη βία από το ΚΕΕΛΠΝΟ	ΚΕΕΛΠΝΟ/Γι ατρός πολεμικού ναυτικού	ΚΕΕΛΠΝΟ	Παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Αθήνας	Ξενώνες ΓΓΙΦ, Ξενώνες ΕΚΚΑ, Solidarity Now, ΑΡΣΙΣ, PRAKSIS, safe zone, δημόσια νοσοκομεία	Διερμηνείς ΜΚΟ, ΚΕΕΛΠΝΟ
Λαύριο	Πρόσωπο αναφορας για την έμφυλη βία από τη Solidarity Now	Γιατρός πολεμικού ναυτικού	Υπάλληλοι του Δήμου, Solidarity Now	Παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Αθήνας	Δημόσια νοσοκομεία	Διερμηνείς ΜΚΟ, ΚΕΕΛΠΝΟ
Μαλακάσα	Πρόσωπο αναφορας για την έμφυλη βία από το ΚΕΕΛΠΝΟ, παραπομπές σε εξωτερικούς	ΚΕΕΛΠΝΟ	ΚΕΕΛΠΝΟ /ΙΟΜ/Υπάλληλοι του Δήμου	Παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Αθήνας	safe zone, δημόσια νοσοκομεία	Διερμηνείς ΜΚΟ, ΚΕΕΛΠΝΟ

	συνεργάτες στην πόλη της Αθήνας					
Σχιστό	Πρόσωπο αναφοράς για την έμφυλη βία από το ΚΕΕΛΠΝΟ , παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Αθήνας	ΚΕΕΛΠΝΟ / Γιατροί της Πολεμικής Αεροπορίας	ΚΕΕΛΠΝΟ	Παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Αθήνας	Ξενώνες ΓΓΙΦ, Ξενώνες ΕΚΚΑ, Solidarity Now, ΑΡΣΙΣ, PRAKSIS, safe zone, δημόσια νοσοκομεία	Διερμηνείς ΜΚΟ, ΚΕΕΛΠΝΟ
Ελευσίνα	Πρόσωπο αναφοράς για την έμφυλη βία από το ΚΕΕΛΠΝΟ , παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Αθήνας	ΚΕΕΛΠΝΟ/Στρατιωτική/ός γιατρός	Καμία, παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Αθήνας	Καμία, παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Αθήνας	Ξενώνες ΓΓΙΦ, Ξενώνες ΕΚΚΑ, Solidarity Now, ΑΡΣΙΣ, PRAKSIS, safe zone, δημόσια νοσοκομεία	Διερμηνείς ΙΟΜ, ΚΕΕΛΠΝΟ

Σε γενικές γραμμές, αν και μια σειρά από υπηρεσίες και φορείς που εμπλέκονται στο σύστημα απόκρισης στην έμφυλη βρίσκεται διαθέσιμη στην περιοχή της Αττικής, η διασύνδεση μεταξύ των υπηρεσιών που παρέχονται στον αστικό ιστό της Αθήνας και του πληθυσμού που κατοικεί στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας προσκρούει σε διάφορα εμπόδια. Μερικά από αυτά είναι η έλλειψη εύκολης πρόσβασης, π.χ. δημόσιων συγκοινωνιών προς και από τις υπηρεσίες (δημόσιες και ΜΚΟ) που βρίσκονται στον αστικό ιστό της Αθήνας, από απομακρυσμένες δομές ανοιχτής φιλοξενίας όπως η Ριτσώνα, η Μαλακάσα, το Λαύριο κ.ά. Επιπλέον, η έλλειψη εύκολης μετακίνησης όταν υπάρχουν επείγοντα περιστατικά και η ανάγκη άμεσης απομάκρυνσης από τον δρόμο και/ή μεταφοράς και συνοδείας ατόμου που επέζησε σε δημόσιες υπηρεσίες όπως νοσοκομεία, αστυνομικά τμήματα, ιατροδικαστικές υπηρεσίες, συμβουλευτικά κέντρα και ξενώνες· η έλλειψη μέσων μεταφοράς από τα συμβουλευτικά κέντρα στους ξενώνες· η έλλειψη σαφήνειας, επικαιροποίησης και/ή αναποτελεσματικότητας των οδών και των μηχανισμών παραπομπής στον αστικό ιστό προκειμένου να προσεγγιστούν ειδικοί φορείς (δημόσιοι ή ΜΚΟ)· η έλλειψη αποτελεσματικού συντονισμού, ιδίως όσον αφορά έκτακτα περιστατικά,

και η ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων φορέων στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας και στον αστικό ιστό που οδηγεί είτε σε κενά είτε σε αλληλοεπικαλύψεις, καθώς και η άνιση κατάρτιση του προσωπικού των υφιστάμενων φορέων οι οποίοι ανταποκρίνονται στις ανάγκες, λόγω περιορισμών στη χρηματοδότηση.

Συμπερασματικά, η μεγαλύτερη πρόκληση στην περιοχή της Αττικής παραμένει ο αποτελεσματικός συντονισμός που θα εξασφαλίσει την παρακολούθηση προκαθορισμένων διακριτών ρόλων και ευθυνών, καθώς και του συστήματος παραπομπών μεταξύ των σχετικών με την έμφυλη βία φορέων στις δομές φιλοξενίας και στο αστικό περιβάλλον, καθώς και μεταξύ των ΜΚΟ και των παρόχων υπηρεσιών αντιμετώπισης έμφυλης βίας. Προς αυτή την κατεύθυνση, η Ομάδα Εργασίας για την Έμφυλη Βία, η οποία διευρύνθηκε με τη συμμετοχή όλων των σχετικών κρατικών φορέων, με βάση της την πείρα που αποκτήθηκε μέχρι τώρα και με τη χρήση των υφιστάμενων εργαλείων, δηλαδή τη χαρτογράφηση της παροχής υπηρεσιών και δραστηριοτήτων, αποτελεί μια πολλά υποσχόμενη προοπτική.

4.2.2. Κεντρική Μακεδονία (Θεσσαλονίκη)

Στη Θεσσαλονίκη φιλοξενούνται 3.797 επίσημα εγγεγραμμένες/οι αιτούσες/ντες άσυλο σε καταλύματα που χρηματοδοτούνται από την UNHCR. Εκτιμάται ότι ένας σημαντικός αριθμός προσφύγων/ισών και μεταναστριών/ών κατοικεί και σε άλλους τύπους καταλυμάτων, αλλά ο ακριβής αριθμός δεν είναι γνωστός. Στον πληθυσμό αυτό διατίθενται υπηρεσίες σχετικές με την έμφυλη βία από διάφορους φορείς, όπως η ΔΙΟΤΙΜΑ, η Solidarity Now, το ΕΣΠ, η PRAKSIS, καθώς και από ένα (1) Συμβουλευτικό Κέντρο και τρεις (3) Ξενώνες δημοσίων φορέων, όπως η ΓΓΙΦ και το ΕΚΚΑ.

Όσον αφορά στις ιατρικές υπηρεσίες: Τα δημόσια νοσοκομεία, οι ΓΧΣ και οι MdM προσφέρουν ιατρική περίθαλψη σε αστικές περιοχές. Το ΚΕΕΛΠΝΟ και η WAHA παρέχουν ιατρική περίθαλψη στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας στα Διαβατά και τα Λαγκαδίκια (1.888 κάτοικοι)⁶¹. Πρέπει να σημειωθεί ότι το προσωπικό που προσφέρει φροντίδα σπάνια ειδικεύεται στην έμφυλη βία και οποιαδήποτε σχετική εκπαίδευση που έχει λάβει είναι συχνά περιστασιακή. Οι ιατρικές υπηρεσίες είναι διαθέσιμες σε όλα τα άτομα που επέζησαν περιστατικών έμφυλης βίας: κορίτσια, αγόρια, γυναίκες και άνδρες. Η ΡΕΡ διατίθεται σε όλα τα νοσοκομεία, ενώ δύο νοσοκομεία διαθέτουν επίσης μονάδες φροντίδας για HIV/AIDS.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες στέγασης έκτακτης ανάγκης: Τρεις (3) ξενώνες της ΓΓΙΦ είναι διαθέσιμοι για γυναίκες επιζώσες έμφυλης βίας. Σε περίπτωση που υπάρχουν παιδιά, τα ηλικιακά κριτήρια που αναφέρθηκαν παραπάνω ισχύουν και εδώ. Το ΕΚΚΑ διαχειρίζεται τις παραπομπές των ασυνόδευτων ανηλίκων στους ξενώνες και παρέχει

⁶¹ UNHCR Greece, Site profiles, July 2018, διαθέσιμο στο: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/65334.pdf>

καταλύματα σε ανύπαντρες γυναίκες επιζώσες έμφυλης βίας. Οι ίδιοι περιορισμοί όσον αφορά στις επιζώσες έμφυλης βίας, χρήστριες των υπηρεσιών, που ισχύουν για τους ξενώνες της ΓΓΙΦ ισχύουν και για του ΕΚΚΑ. Δεν παρέχεται στέγαση έκτακτης ανάγκης σε άνδρες ή παιδιά που επέζησαν έμφυλης βίας.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες νομικής βοήθειας: Το ΕΣΠ, η ΔΙΟΤΙΜΑ και η Solidarity Now παρέχουν νομική βοήθεια σε άνδρες και γυναίκες που επέζησαν έμφυλης βίας. Η Solidarity Now παρέχει επίσης νομική βοήθεια σε επιζώσες/ώντες ανήλικες/ους. Οι ΜΚΟ ARSIS και PRAKSIS, ως φορείς παιδικής προστασίας, παρέχουν νομική συμβουλευτική, χωρίς να εξειδικεύονται ωστόσο σε παιδιά που επέζησαν έμφυλης βίας. Η δωρεάν κρατική νομική βοήθεια διατίθεται μέσω του τοπικού δικηγορικού συλλόγου, αν και, όπως και στην περίπτωση της Αθήνας, στην πράξη οι επιζώσες δεν έχουν εύκολη πρόσβαση.

Όσον αφορά στις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες: Οι MdM, η ΔΙΟΤΙΜΑ, η Solidarity Now, η A21, η REACT, η PRAKSIS, η ARSIS, η Intersos, η TdH παρέχουν ψυχολογική υποστήριξη. Ωστόσο, δεν απασχολούν όλες οι οργανώσεις επαγγελματίες που έχουν ειδικευτεί στην έμφυλη βία. Επιπρόσθετα, ένα Κέντρο Συμβουλευτικής λειτουργεί υπό την επίβλεψη της ΓΓΙΦ και παρέχει ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε γυναίκες επιζώσες, με τους ίδιους περιορισμούς στον αριθμό των συνεδριών που αναφέρθηκαν προηγουμένως, για παράδειγμα 12 συνεδρίες ανά ωφελούμενη.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες διερμηνείας: Οι υπηρεσίες διερμηνείας παρέχονται από κρατικούς φορείς όπως το ΚΕΘΙ (στο Συμβουλευτικό Κέντρο και τον Ξενώνα) και οι διερμηνείς των δήμων που είναι διαθέσιμοι στα δύο Κέντρα Ένταξης Μεταναστών. Η ΜΕΤΑδράση παρέχει διερμηνεία κατόπιν αιτήματος (αν και υπάρχει έλλειψη υπηρεσιών για ιδιαίτερα σπάνιες γλώσσες και έλλειψη γυναικών διερμηνέων). Οι ΜΚΟ απασχολούν συνήθως δικές/ούς τους διερμηνείς, όπως και σε όλες τις άλλες περιοχές. Το ΚΕΕΛΠΝΟ και οι ΜΚΟ που παρεμβαίνουν στις δύο ανοιχτές δομές φιλοξενίας (Λαγκαδίκια και Διαβατά) απασχολούν τους δικούς τους διερμηνείς. Παρομοίως με την Αττική, η διερμηνεία δεν είναι διαθέσιμη 24 ώρες το 24ωρο στις δημόσιες υπηρεσίες και οι γυναίκες διερμηνείς είναι γενικά σπάνιες.

Όσον αφορά στο σύστημα παραπομπών: Στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας, το ΚΕΕΛΠΝΟ έχει διορίσει πρόσωπα αναφοράς για περιστατικά έμφυλης βίας και το σύστημα παραπομπών μεταξύ των φορέων ενημερώνεται τακτικά. Στον αστικό ιστό, επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με τους φορείς που παρέχουν υπηρεσίες αντιμετώπισης της έμφυλης βίας παρέχονται μέσω της περιφερειακής ομάδας εργασίας σχετικά με την έμφυλη βία (την οποία συντονίζει η UNHCR). Ωστόσο, λόγω της ποικιλομορφίας των παρεχόμενων υπηρεσιών, η διάδοση πληροφοριών σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες είναι προβληματική και οι οδοί παραπομπής δεν είναι πάντα σαφείς, παρόλο που καταβάλλονται προσπάθειες για την υπέρβαση αυτού του θέματος από την ομάδα εργασίας σχετικά με την έμφυλη βία που έχει συσταθεί από όλους τους φορείς της Θεσσαλονίκης. Οι παραπομπές μεταξύ των δομών φιλοξενίας και των υπηρεσιών αντιμετώπισης της έμφυλης βίας στον αστικό ιστό, όταν προκύψει ανάγκη, καταδεικνύουν ότι η

προσβασιμότητα παραμένει περιορισμένη εξαιτίας της έλλειψης τακτικών μέσων μεταφοράς και της απουσίας κατάλληλης συνοδείας στις υπηρεσίες, η οποία σπάνια καλύπτεται από φορείς που υποστηρίζουν τη διαχείριση των περιστατικών στις δομές φιλοξενίας.

Όσον αφορά στα προγράμματα πρόληψης: Όπως και στην Αττική, ΜΚΟ (Solidarity Now, Caritas) και οργανώσεις εθελοντών (Ιριδα) λειτουργούν κοινοτικά κέντρα και οργανώνουν ένα φάσμα ψυχοκοινωνικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων (π.χ. μαθήματα γλώσσας) με απεύθυνση γενικά στον προσφυγικό πληθυσμό και, ενίοτε, και δραστηριότητες ενδυνάμωσης γυναικών.

Για λεπτομερέστερες πληροφορίες σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες και τις διαδρομές παραπομπής στην Κεντρική Μακεδονία (Θεσσαλονίκη), δείτε τον παρακάτω πίνακα. Με πορτοκαλί χρώμα σημειώνονται οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες και σε άνδρες επιζώντες. Με μπλε χρώμα, οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες και σε ασυνόδευτα ανήλικα. Με πράσινο χρώμα, οι φορείς που προσφέρουν υπηρεσίες σε γυναίκες, άντρες, κορίτσια και αγόρια που επέζησαν έμφυλης βίας.

Πίνακας 2. Φορείς και τύποι υπηρεσιών που παρέχονται σε άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας στην Κεντρική Μακεδονία

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	Διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας	Ιατρικές υπηρεσίες	Ψυχοκοινωνική ή συμβουλευτική ή (+ψυχική υγεία)	Νομική υποστήριξη/βοήθεια για επιζώσες/ώντες έμφυλης βίας	Στέγαση έκτακτης ανάγκης σε εύλογη απόσταση	Υπηρεσίες διερμηνείας
Αστικός ιστός Θεσσαλονίκης	ΔΙΟΤΙΜΑ, Solidarity Now, ΕΣΠ, PRAKSIS, Ξενώνες και Συμβουλευτικά Κέντρα του ΕΚΚΑ και της ΓΓΙΦ	Δημόσια νοσοκομεία/ Πολυκλινική MdM (μερικώς – συγκεκριμένες υπηρεσίες)	MdM, ΔΙΟΤΙΜΑ, Solidarity Now, REACT, PRAKSIS, ΑΡΣΙΣ, Intersos, TdH	GCR, ΔΙΟΤΙΜΑ, Solidarity Now, ΑΡΣΙΣ, PRAKSIS (όχι εκπροσώπηση)	Ξενώνες του ΕΚΚΑ και της ΓΓΙΦ, δημόσια νοσοκομεία	ΚΕΘΙ, Διερμηνείς του Δήμου, ΜΕΤΑδράση, Διερμηνείς ΜΚΟ
Διαβατά	Καμία, παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες	WAHA, ΚΕΕΛΠΝΟ	ΑΝΤΙΓΟΝΗ, ΑΡΣΙΣ ASB	ΑΡΣΙΣ ASB για παιδιά και σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της	Ξενώνες του ΕΚΚΑ και της ΓΓΙΦ, safe zone, δημόσια νοσοκομεία	Διερμηνείς ΜΚΟ, ΚΕΕΛΠΝΟ

	στην πόλη της Θες/νίκης			Θες/νίκης		
Λαγκαδίκι α	Καμία, παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Θες/νίκης	WAHA, ΚΕΕΛΠΝΟ	ΚΕΕΛΠΝΟ	ΕΣΠ , παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στην πόλη της Θες/νίκης	Ξενώνες του ΕΚΚΑ και της ΓΓΦ , δημόσια νοσοκομεία	Διερμηνείς ΜΚΟ , ΚΕΕΛΠΝΟ

Συνοψίζοντας, στο σύστημα απόκρισης στην έμφυλη βία στον αστικό ιστό της Θεσσαλονίκης συμμετέχει σημαντικός αριθμός φορέων. Ωστόσο, φαίνεται ότι οι υπηρεσίες δεν επαρκούν για την κάλυψη όλων των υφιστάμενων αναγκών, ιδιαίτερα προς όλα τα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας: άνδρες, γυναίκες, αγόρια και κορίτσια. Αυτή είναι η δεδομένη κατάσταση, όχι μόνο όσον αφορά στον αριθμό των περιστατικών που προκύπτουν, αλλά και όσον αφορά στη συμπληρωματικότητα των απαιτούμενων υπηρεσιών και/ή της προσβασιμότητας στις ήδη υπάρχουσες (για παράδειγμα, όταν υπάρχει έλλειψη διερμηνείας ή έλλειψη μεταφοράς από τις δομές φιλοξενίας σε αστικές περιοχές, όταν οι θέσεις στους ξενώνες μπορεί να μην είναι την παρούσα στιγμή ή καθόλου διαθέσιμες, όπως σε περιπτώσεις ανδρών επιζώντων). Επιπλέον, υπάρχει έλλειψη πληροφόρησης των δημόσιων φορέων σχετικά με το σύστημα παραπομπών, ιδίως των Συμβουλευτικών Κέντρων και των Ξενώνων που δεν συμμετέχουν στην Ομάδα Εργασίας της UNHCR για την έμφυλη βία, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την περιορισμένη αλληλεπίδραση μεταξύ του δημόσιου τομέα και των ΜΚΟ. Συμπερασματικά, στη Θεσσαλονίκη υπάρχει έλλειψη επαρκών και καλά συντονισμένων υπηρεσιών που σχετίζονται με την έμφυλη βία και μπορούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις διαφορετικές ανάγκες που προκύπτουν. Η κατάσταση γίνεται ακόμα πιο δύσκολη, ιδίως όσον αφορά στην πρόσβαση στις υπηρεσίες που διατίθενται στην πόλη, εάν λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι οι φορείς που δρουν υποστηρικτικά στις ανοιχτές δομές έχουν επίσης να διαχειριστούν νέους πληθυσμούς, οι οποίοι μεταφέρονται από την περιοχή του Έβρου όπου δεν υπάρχει πρόσωπο αναφοράς για περιστατικά έμφυλης βίας.

4.2.3. Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (Έβρος)

Στην περιοχή του Έβρου (Φυλάκιο), υπάρχει ένα Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ), όπου σήμερα κατοικούν

περίπου 258 άτομα⁶² και ένα Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης. Ο Έβρος χαρακτηρίζεται ως τόπος διέλευσης, λόγω της βραχυπρόθεσμης παραμονής της πλειοψηφίας των ενδιαφερόμενων οι οποίες/οι διέρχονται τις διαδικασίες διαλογής/ταυτοποίησης και ασύλου εκεί και συνήθως απελευθερώνονται εντός 20-25 ημερών⁶³.

Όσον αφορά στις ιατρικές υπηρεσίες: Το Κέντρο Υγείας της Ορεστιάδας και τα νοσοκομεία του Διδυμότειχου και της Αλεξανδρούπολης (η ΡΕΡ διατίθεται στο νοσοκομείο της Αλεξανδρούπολης) παρέχουν ιατρική περίθαλψη σε όλον τον διαμένοντα πληθυσμό στο ΚΥΤ του Φυλακίου, ενώ οι μεταφορές διευκολύνονται από την αστυνομία που έχει διαθέσει ένα βαν για το σκοπό αυτό. Στο ΚΥΤ στο Φυλάκιο υπάρχουν επίσης δύο νοσοκόμες (που διορίζονται από τον ΟΑΕΔ για σύντομο χρονικό διάστημα). Ένας γιατρός είναι διαθέσιμος στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης του Φυλακίου. Οι ιατρικές υπηρεσίες στα δημόσια νοσοκομεία και το κέντρο υγείας της περιοχής είναι θεωρητικά διαθέσιμες σε κορίτσια, αγόρια, γυναίκες και άνδρες που επέζησαν έμφυλης βίας. Παρ' όλα αυτά, η παραπομπή των περιστατικών έμφυλης βίας εξαρτάται από το μοναδικό πρόσωπο αναφοράς του ΚΥΤ. Επιπλέον, έχει αναφερθεί έλλειψη κατάρτισης του προσωπικού της περιοχής του Έβρου σχετικά με την έμφυλη βία.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες στέγασης έκτακτης ανάγκης: Η ΜΚΟ ARSIS παρέχει στέγη σε ασυνόδευτα παιδιά στους δύο ξενώνες που λειτουργεί η οργάνωση στην Αλεξανδρούπολη. Τα καταλύματα έκτακτης ανάγκης που παρέχονται σε ξενώνες του δημοσίου απευθύνονται μόνο σε ενήλικες επιζώσες και δεν είναι εύκολα προσβάσιμα λόγω της απόστασης από το Φυλάκιο. Δεν υπάρχουν καταλύματα για επιζώντες στην περιοχή.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες νομικής βοήθειας: Η ARSIS προσφέρει υπηρεσίες νομικής βοήθειας σε ασυνόδευτα παιδιά στους δύο ξενώνες στην Αλεξανδρούπολη και μέσω κινητής μονάδας στο ΚΥΤ στο Φυλάκιο. Η δωρεάν κρατική νομική βοήθεια διατίθεται μέσω του τοπικού δικηγορικού συλλόγου, παρόλο που η κατάσταση είναι παρόμοια με αυτή στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, δηλαδή η πρόσβαση στην εν λόγω βοήθεια δεν είναι εύκολη.

Όσον αφορά στις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες: Στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης του Φυλακίου υπάρχει ψυχολόγος και κοινωνική/ός λειτουργός μέσω της ΑΕΜΥ με την οποία έχει συνάψει σύμβαση το ΚΕΕΛΠΝΟ. Οι δύο αυτές/οί επαγγελματίες αναμένεται να καλύψουν τις ανάγκες όλου του πληθυσμού του Φυλακίου και δεν ειδικεύονται στη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας. Τα Συμβουλευτικά Κέντρα παρέχουν επίσης ψυχοκοινωνική υποστήριξη και σε αυτά θα πρέπει να παραπέμπει το πρόσωπο αναφοράς του ΚΥΤ στο Φυλάκιο, προκειμένου να ξεπεραστούν τα

⁶² UNHCR Greece, Site profiles, July 2018, διαθέσιμο στο: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/65334.pdf>

⁶³ Η περιοχή του Έβρου δεν εμπίπτει στη Συμφωνία Ε.Ε.-Τουρκίας και επομένως η διαδικασία παραδεκτού που ακολουθείται στα ΚΥΤ των νησιών δεν ισχύει εκεί. Οι ενδιαφερόμενες/οι απελευθερώνονται νωρίτερα.

εμπόδια πρόσβασης. Τα παιδιά, όταν χρειάζεται, παραπέμπονται στην Παιδοψυχιατρική κλινική του νοσοκομείου Αλεξανδρούπολης από τους φορείς Παιδικής Προστασίας, όπως η ARSIS.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες διερμηνείας: Στο ΚΥΤ του Φυλακίου η ΜΕΤΑδράση παρέχει υπηρεσίες διερμηνείας, συμπεριλαμβανομένων γυναικών διερμηνέων. Η ΜΕΤΑδράση παρέχει υπηρεσίες διερμηνείας στα δημόσια νοσοκομεία της περιοχής και στην αστυνομία κατόπιν διαθεσιμότητας. Ωστόσο, αυτές δεν επαρκούν για την κάλυψη των συνεχώς αναδύμενων αναγκών. Το ΚΕΘΙ παρέχει διερμηνεία στο Συμβουλευτικό Κέντρο, κυρίως μέσω τηλεφώνου.

Όσον αφορά στο σύστημα παραπομπών: Υπάρχουν μηχανισμοί παραπομπής μόνο όσον αφορά στις ιατρικές υπηρεσίες για τον γενικό πληθυσμό προσφύγων και στο πλαίσιο των υπηρεσιών παιδικής προστασίας. Δεν υπάρχουν μηχανισμοί παραπομπής περιστατικών έμφυλης βίας.

Για περισσότερο λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες και το σύστημα παραπομπών στην περιοχή του Έβρου, δείτε τον παρακάτω πίνακα. Με μπλε χρώμα, οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες και σε ασυνόδευτα ανήλικα. Με πράσινο χρώμα, οι φορείς που προσφέρουν υπηρεσίες σε γυναίκες, άντρες, κορίτσια και αγόρια που επέζησαν έμφυλης βίας:

Πίνακας 3. Φορείς και τύποι υπηρεσιών που παρέχονται σε άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας στην περιοχή του Έβρου

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	Διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας	Ιατρικές υπηρεσίες	Ψυχοκοινωνική συμβουλευτική (+ψυχική υγεία)	Νομική υποστήριξη/βοήθεια για επιζώσες/ώντες έμφυλης βίας	Στέγαση έκτακτης ανάγκης σε άυλοση απόσταση	Υπηρεσίες διερμηνείας
Φυλάκιο ΚΥΤ	Πρόσωπο αναφοράς για την έμφυλη βία από την ΥΥΤ	Δημόσια νοσοκομεία Αλεξανδρούπολης και Διδυμοτείχου, Κέντρο Υγείας Ορεστιάδας, ΚΥΤ (2 νοσοκόμες/οι)	ΑΡΣΙΣ για παιδιά, Δίκτυο επιτροπείας ανηλίκων ΜΕΤΑδράσης	ΑΡΣΙΣ για παιδιά	Δημόσια νοσοκομεία	ΜΕΤΑδράση, Διερμηνείς ΜΚΟ

Αλεξανδρού- πολη	Καμία	Δημόσιο νοσοκομείο	ΑΡΣΙΣ για παιδιά, Δίκτυο επιτροπείας ανηλίκων ΜΕΤΑδράσης, δημόσια νοσοκομεία	ΑΡΣΙΣ για παιδιά	Δημόσιο νοσοκομείο	ΚΕΘΙ, ΜΕΤΑδράση, Διερμηνείς ΜΚΟ
Φυλάκιο Προαναχωρησι ακό Κέντρο Κράτησης	Καμία	Δημόσια νοσοκομεία Αλεξανδρούπο λης και Διδυμοτείχου, Κέντρο Υγείας Ορεστιάδας, γιατρός από την ΑΕΜΥ ΑΕ	ΑΡΣΙΣ για παιδιά, δημόσια νοσοκομεία	ΑΡΣΙΣ για παιδιά	Δημόσια νοσοκομεία	ΑΕΜΥ ΑΕ (δεν καλύπτεται)

Στην περιοχή του Έβρου υπάρχουν πολλά κενά λόγω έλλειψης διαθέσιμων υπηρεσιών. Εξειδικευμένες ομάδες για την παροχή ιατρικής και ψυχολογικής υποστήριξης απουσιάζουν εντελώς από το ΚΥΤ. Οι υφιστάμενες υποδομές δεν είναι επαρκείς και συχνά έχουν ως αποτέλεσμα **επιζώσες και επιζώντες έμφυλης βίας να διαμένουν στο ίδιο τμήμα και σε κοντινή απόσταση από τους δράστες**. Παραπομπές και μεταφορά από το ΚΥΤ σε δημόσιες υπηρεσίες, όπως τα δημόσια νοσοκομεία και το Συμβουλευτικό Κέντρο, δεν παρέχονται καθόλου, λόγω έλλειψης πόρων που θα διασφάλιζαν τη διαθεσιμότητα ενός φορτηγού και ενός οδηγού. Οι ωφελούμενες/οι που αναχωρούν από το ΚΥΤ δεν παραπέμπονται σε συγκεκριμένες δομές φιλοξενίας και δεν τους παρέχονται σαφείς πληροφορίες σχετικά με το πού θα μπορούσαν να διαμείνουν στη συνέχεια (διαμερίσματα, ανοικτές δομές φιλοξενίας). Συμπερασματικά, υπάρχει γενική έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών σχετικών με την έμφυλη βία, ενώ η πρόσβαση στις λίγες υπάρχουσες είναι δύσκολη.

4.2.3. Βόρειο Αιγαίο (Λέσβος)

Στο νησί της Λέσβου, στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας στις περιοχές Μόρια και Καρά Τεπέ, διαμένουν περίπου 10.000⁶⁴ προσφύγιες και πρόσφυγες (δυστυχώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία την παρούσα στιγμή σχετικά με την ηλικία/το φύλο τους), ενώ επιπλέον 681 φιλοξενούνται στην πόλη στο πλαίσιο του προγράμματος ΕΣΤΙΑ⁶⁵. Πρόσωπα αναφοράς για περιστατικά έμφυλης βίας διορίστηκαν από το ΚΕΕΛΠΝΟ και πρόσφατα από την ΥΠΥΤ στη Μόρια (2 μέλη

⁶⁴ <https://refugeeobservatory.aegean.gr/en/over-10000-refugees-lesvos-first-time-2015-16>

⁶⁵ UNHCR Greece: Accommodation Update, July 2018, διαθέσιμο στο: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/65060.pdf>

του προσωπικού). Η UNHCR συντονίζει την παρακολούθηση ζητημάτων προστασίας στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας και στον αστικό ιστό της Μυτιλήνης. Η UNHCR αναλαμβάνει επίσης καθήκοντα διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας και παραπέμπει σε εξωτερικούς φορείς αντιμετώπισης έμφυλης βίας και παιδικής προστασίας στη Μυτιλήνη, όπως η ΔΙΟΤΙΜΑ και οι ΓΧΣ, αντίστοιχα.

Όσον αφορά στις ιατρικές υπηρεσίες: το ΚΕΕΛΠΝΟ, οι ΓΧΣ, το Boat Refugee Foundation, το ERCI παρέχουν ιατρική περίθαλψη στη Μόρια (πληθυσμός άνω των 8.000 ατόμων). Οι MdM παρέχουν ιατρική περίθαλψη στο Καρά Τεπέ (1.188 κάτοικοι⁶⁶). Το δημόσιο νοσοκομείο Βοστάνειο παρέχει ιατρική περίθαλψη στον προσφυγικό πληθυσμό της Μόριας, του Καρά Τεπέ και της Μυτιλήνης. Ιατρικές υπηρεσίες είναι διαθέσιμες για κορίτσια, αγόρια, γυναίκες και άνδρες που επέζησαν έμφυλης βίας. PEP υπάρχει διαθέσιμη στο μόνο δημόσιο νοσοκομείο του νησιού, το Βοστάνειο.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες στέγασης έκτακτης ανάγκης: Η ΜΚΟ Ηλιάκιδα, μέσω του Προγράμματος Στέγασης της UNHCR, και ο ξενώνας που λειτουργεί ο Δήμος είναι διαθέσιμα στο νησί. Ωστόσο ο ξενώνας του Δήμου παρέχει στέγαση σε προσφύγισες που επέζησαν έμφυλης βίας (μόνο για έκτακτα περιστατικά και μόνο για 2 ημέρες). Επιπλέον, το τρέχον χρονικό διάστημα στην ανοιχτή δομή φιλοξενίας της Μόριας, υπάρχει ένα συγκεκριμένο τμήμα για τις μητέρες που μεγαλώνουν μόνες τα παιδιά τους, όπου μπορούν να φιλοξενοούνται επιζώσες, εάν ο δράστης δεν είναι παρών στο στρατόπεδο. Όσον αφορά στους επιζώντες, η UNHCR νοικιάζει χώρους διαμονής για τους άνδρες και τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας και φροντίζει για την εκεί μεταφορά τους.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες νομικής βοήθειας: ΜΚΟ, όπως η ΔΙΟΤΙΜΑ, παρέχουν υπηρεσίες νομικής βοήθειας σε επιζώσες και επιζώντες έμφυλης βίας. Το Συμβουλευτικό Κέντρο (ΓΓΠΦ) παρέχει νομική συμβουλευτική, αν και οι δυνατότητές του είναι περιορισμένες λόγω έλλειψης σταθερής διερμηνείας (μόνο ένας διερμηνέας). Η PRAKSIS παρέχει διαχείριση περιστατικών και νομική βοήθεια για τα παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο στη Μόρια και τη Μυτιλήνη (αλλά όχι δικαστική εκπροσώπηση).

Όσον αφορά στις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες: Στη Μόρια, το ΚΕΕΛΠΝΟ προσφέρει ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες στα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας. Το ΚΕΕΛΠΝΟ είναι επίσης υπεύθυνο για τη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας και για την παραπομπή σε άλλους φορείς, σε περίπτωση ανάγκης. Η ΥΠΥΤ έχει διορίσει ένα πρόσωπο αναφοράς για την έμφυλη βία το οποίο συντονίζει τις παραπομπές μαζί με το ΚΕΕΛΠΝΟ και την UNHCR. Η UNHCR παρέχει υπηρεσίες διαχείρισης περιπτώσεων σε επιζώσες και επιζώντες και παραπέμπει σε άλλους φορείς, έπειτα από αξιολόγηση κατά περίπτωση. Η MdM παρέχει ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες στο Καρά Τεπέ σε επιζώσες και επιζώντες. Το IRC παρέχει

⁶⁶ UNHCR Greece, Site profiles, July 2018, διαθέσιμο στο: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/65334.pdf>

υπηρεσίες ψυχικής υγείας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης στη Μυτιλήνη σε κορίτσια, αγόρια, γυναίκες και άνδρες που επέζησαν έμφυλης βίας. Η ΔΙΟΤΙΜΑ προσφέρει ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε επιζώσες και επιζώντες και η PRAKSIS σε παιδιά που επέζησαν έμφυλης βίας, τόσο στη Μόρια όσο και στη Μυτιλήνη. Ένα Συμβουλευτικό Κέντρο και ένας ξενώνας παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε ωφελούμενες, με περιορισμένες ωστόσο δυνατότητες, λόγω της διαθεσιμότητας διερμηνείας μόνο μέσω τηλεφώνου.

Όσον αφορά στις υπηρεσίες διερμηνείας: Στη Μυτιλήνη, κρατικοί φορείς όπως το ΚΕΘΙ παρέχουν υπηρεσίες διερμηνείας στο Συμβουλευτικό Κέντρο και τον ξενώνα μέσω τηλεφώνου. Η ΜΕΤΑΔΡΑΣΗ προσφέρει υπηρεσίες διερμηνείας στο δημόσιο νοσοκομείο Βοστανείο και στην αστυνομία, κατόπιν διαθεσιμότητας. Όλες οι διεθνείς και μη ΜΚΟ έχουν υπηρεσίες διερμηνείας στους τόπους όπου δραστηριοποιούνται (δομές φιλοξενίας και αστικό ιστό). Ωστόσο, παρατηρείται έλλειψη γυναικών διερμηνέων σε όλους τους χώρους, ιδίως στις δημόσιες υπηρεσίες, όπως τα δημόσια νοσοκομεία και τα αστυνομικά τμήματα.

Όσον αφορά στο σύστημα παραπομπών: Στο ΚΥΤ της Μόριας, το ΚΕΕΛΠΝΟ και η ΥΠΥΤ έχουν διορίσει πρόσωπα αναφοράς για την έμφυλη βία και το σύστημα παραπομπών μεταξύ των φορέων ενημερώνεται τακτικά. Στο Καρά Τεπέ, υπάρχουν μηχανισμοί παραπομπής περιστατικών έμφυλης βίας. Στον αστικό ιστό, επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με το ποιος κάνει τι παρέχονται μέσω της περιφερειακής Ομάδας Εργασίας για την έμφυλη βία που συντονίζεται από την UNHCR.

Όσον αφορά στα προγράμματα πρόληψης: Κοινοτικά κέντρα, όπως το «Together for better days» που λειτουργεί με ευθύνη της Ηλιακτίδας, το Κέντρο Tapuat (χρηματοδοτούμενο από τη UNICEF) και το Mosaik (χρηματοδοτούμενο από την Αλληλεγγύη της Λέσβου) προσφέρουν γλωσσικά μαθήματα και ψυχαγωγικές δραστηριότητες στο γενικό προσφυγικό πληθυσμό, καθώς και δραστηριότητες ενδυνάμωσης των γυναικών.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες και το σύστημα παραπομπών στη Λέσβο, δείτε τον παρακάτω πίνακα. Με πορτοκαλί χρώμα σημειώνονται οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες και σε άνδρες επιζώντες. Με μπλε χρώμα, οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες και σε ασυνόδευτα ανήλικα. Με πράσινο χρώμα, οι φορείς που προσφέρουν υπηρεσίες σε γυναίκες, άντρες, κορίτσια και αγόρια που επέζησαν έμφυλης βίας.

Πίνακας 4. Φορείς και τύποι υπηρεσιών που παρέχονται σε άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας στη Λέσβο

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	Διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας	Ιατρικές υπηρεσίες	Ψυχοκοινωνική συμβουλευτική (+ψυχική υγεία)	Νομική υποστήριξη /βοήθεια για επιζώσες/ώντες έμφυλης βίας	Στέγαση έκτακτης ανάγκης σε αύλογη απόσταση	Υπηρεσίες διερμηνείας
Καρά Τεπέ	Παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στη Μυτιλήνη	MdM	MdM, παραπομπές σε ΔΙΟΤΙΜΑ, IRC (ψυχική υγεία), Caritas, Δίκτυο επιτροπείας ανηλίκων METAδράσης	UNHCR/ΕΣΠ (αναμένεται), παραπομπές σε ΔΙΟΤΙΜΑ στη Μυτιλήνη	Ξενώνας ΓΓΙΦ, Ηλιαχτίδα, PRAKSIS, δημόσιο νοσοκομείο	Διερμηνείς ΜΚΟ
Μόρια	Πρόσωπο αναφοράς για την έμφυλη βία από το ΚΕΕΛΠΝΟ και την ΥΥΤ, UNHCR, παραπομπές σε εξωτερικούς συνεργάτες στη Μυτιλήνη	ΚΕΕΛΠΝΟ/ΓΧΣ (περιστατικά που συνέβησαν μες στις τελευταίες 72 ώρες – PEP) /Boat Refugee Foundation/ERCI	ΚΕΕΛΠΝΟ/ΓΧΣ (περιστατικά που συνέβησαν μες στις τελευταίες 72 ώρες – PEP) / PRAKSIS μόνο για παιδιά σε κίνδυνο, παραπομπές σε ΔΙΟΤΙΜΑ, UNHCR, Δίκτυο επιτροπείας ανηλίκων METAδράσης	UNHCR (μόνο Συμβουλευτική)/ κατά περίπτωση/ PRAKSIS μόνο για παιδιά σε κίνδυνο, παραπομπές σε ΔΙΟΤΙΜΑ	Ξενώνας ΓΓΙΦ, Ηλιαχτίδα, PRAKSIS, δημόσιο νοσοκομείο, safe zone	Διερμηνείς ΜΚΟ, ΚΕΕΛΠΝΟ

Μυτιλήνη	ΔΙΟΤΙΜΑ, ΓΧΣ, Συμβουλευτικό Κέντρο και ξενώνας ΓΓΙΦ	Δημόσιο νοσοκομείο, MdM	Ηλιαχτίδα, ΔΙΟΤΙΜΑ, PRAKSIS (μόνο για παιδιά σε κίνδυνο), MdM,,IRC (ψυχική υγεία), Caritas, Δίκτυο Επιτροπείας Ανηλίκων META δράση	ΔΙΟΤΙΜΑ,PR AKSIS (μόνο για παιδιά σε κίνδυνο)	Ξενώνας ΓΓΙΦ, Ηλιαχτίδα, PRAKSIS, δημόσιο νοσοκομείο	ΚΕΘΙ, ΜΕΤΑδράση, Διερμηνείς ΜΚΟ
-----------------	--	-------------------------------	--	--	--	--

Τους τελευταίους μήνες, η ανθρωπιστική κατάσταση στη Μυτιλήνη έχει επιδεινωθεί σοβαρά λόγω του υπερπληθυσμού, ειδικά στο ΚΥΤ της Μόριας. Ειδικότερα, το εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο ασφάλειας στη Μόρια περιορίζει την αποτελεσματικότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών αντιμετώπισης της έμφυλης βίας (δηλαδή των προσώπων αναφοράς που έχουν διοριστεί στο ΚΥΤ). Κατά συνέπεια, παρόλο που ήδη υπάρχει ένα εύρος υπηρεσιών, απέχουν κατά πολύ από την κάλυψη των αναπόφευκτων αναγκών. Οι ιατρικές και ψυχολογικές διαδικασίες διαλογής καθίστανται δυσλειτουργικές εξαιτίας της έλλειψης επαρκούς ανθρωπίνου δυναμικού εκπαιδευμένου στην απόκριση στην έμφυλη βία, ώστε να εξυπηρετήσει άτομα που επέζησαν τέτοιων περιστατικών. Επιπλέον, το σύστημα παραπομπών από μη κρατικούς φορείς στο τοπικό Συμβουλευτικό Κέντρο και τον ξενώνα δεν λειτουργεί. Οι παραπομπές γίνονται αποδεκτές μόνο μέσω του ΚΕΕΛΠΝΟ. Συνεπώς, οι φορείς αντιμετώπισης της έμφυλης βίας έχουν περιορισμένες επιλογές για την προστασία του προσφυγικού πληθυσμού, καθώς οι προσπάθειες επικεντρώνονται σε έκτακτα περιστατικά. Η ικανότητα των φορέων αντιμετώπισης έμφυλης βίας να προσφέρουν ολιστική διαχείριση περιστατικών –δηλαδή να παρέχουν όχι μόνο ψυχοκοινωνική υποστήριξη αλλά και νομική βοήθεια - σε επιζώσες και επιζώντες απέχει πολύ από το να ανταποκριθεί στις ανάγκες (επί του παρόντος υπάρχει μόνο ένας φορέας στο νησί –η ΔΙΟΤΙΜΑ). Οι προσπάθειες του τοπικού γραφείου της UNHCR για την παρακολούθηση της απόκρισης στη ζήτηση υπηρεσιών οδήγησαν σε συσσώρευση περιστατικών και στην υιοθέτηση κριτηρίων ιεράρχησης, για παράδειγμα το περιστατικό να έχει συμβεί τους τελευταίους 3 μήνες και ο δράστης να είναι παρών στο νησί. Αξίζει να σημειωθεί ότι η διαχείριση των περιστατικών έμφυλης βίας στη Λέσβο, όπως συμβαίνει και σε άλλα νησιά, καθίσταται περισσότερο περίπλοκη έπειτα από την άρση των γεωγραφικών περιορισμών και τον χαρακτηρισμό του ατόμου στο οποίο συνέβη το περιστατικό ως ευάλωτο, δεδομένου ότι πρέπει να ακολουθηθούν πρόσθετες χρονοβόρες διαδικασίες, συχνά εις βάρος της συνολικής διαδικασίας διαχείρισης των περιστατικών, ιδίως όσον αφορά στην ασφαλή στέγαση. Τέλος, τα παιδιά που επέζησαν έμφυλης βίας στο πλαίσιο αυτό υποστηρίζονται από έναν φορέα (ΓΧΣ) και, εν μέρει, από την PRAKSIS, οι οποίοι, ενίοτε, δεν είναι διαθέσιμοι καθώς έχουν φτάσει το μέγιστο των δυνατοτήτων τους όσον αφορά στην εξυπηρέτηση νέων περιστατικών.

4.3. Το σύστημα παραπομπών και η λειτουργικότητά του

Κατά την έρευνα στο πεδίο, ήταν προφανές ότι υπάρχουν επίσημες οδοί παραπομπής σε κάθε περιοχή, τόσο στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας όσο και στον αστικό ιστό. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες που ενεργοποιούνται στο πεδίο (κρατικοί και μη κρατικοί φορείς) συμφώνησαν στο ότι οι σημερινοί μηχανισμοί παραπομπής είναι σαφέστεροι από ό,τι στην αρχή της «προσφυγικής κρίσης», όταν κάθε πλευρά έπρεπε να καταλάβει τον τρόπο λειτουργίας της άλλης.

Παρά το γεγονός ότι ενημερώνονται τακτικά από την Ομάδα Εργασίας για την έμφυλη βία, μια από τις μεγαλύτερες μελλοντικές προκλήσεις είναι ποιος φορέας θα αναλάβει την ευθύνη της επικαιροποίησης των μηχανισμών παραπομπής, όταν δεν θα το κάνει πια η UNHCR. Ανταποκρινόμενοι στην ανάγκη για ανοιχτό και σαφές σύστημα παραπομπών, οι κρατικοί φορείς έχουν αναλάβει συγκεκριμένες δράσεις, όπως το Πρωτόκολλο της ΓΓΦ που αναφέρθηκε προηγουμένως, το οποίο βοηθά να καταστούν οι δημόσιες υπηρεσίες υποστήριξης προσβάσιμες. Εντούτοις, θα πρέπει να ληφθούν ορισμένα πρόσθετα μέτρα, προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης προσβασιμότητα στις δημόσιες υπηρεσίες, όπως ένα πιο αξιόπιστο σύστημα μεταφοράς, η τροποποίηση των κριτηρίων εισόδου στους δημόσιους ξενώνες, ιδίως με την αύξηση του ορίου ηλικίας των αρσενικών παιδιών, η διάδοση του Πρωτοκόλλου σε κάθε φορέα που συμμετέχει στο σύστημα απόκρισης στην έμφυλη βία και η συναίνεση αυτών όσον αφορά στις διατάξεις του, καθώς και η εφαρμογή των προτεινόμενων τροποποιήσεων⁶⁷. Ο διορισμός προσώπων αναφοράς για την έμφυλη βία στις περισσότερες δομές φιλοξενίας και ΚΥΤ από το ΚΕΕΛΠΝΟ, καθώς και η απόφαση του ΥΜΕΠΟ να διορίσει πρόσωπα αναφοράς για την έμφυλη βία στην ΥΠΥΤ, παρά τις υπάρχουσες προκλήσεις όσον αφορά στη σαφήνεια του ρόλου τους, την εξουσιοδότησή τους και την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν περιστατικά έμφυλης βίας, είναι σίγουρα σημαντικά βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση.

Όσον αφορά τους παρόχους υπηρεσιών, η έρευνα δείχνει ότι τα ανεπίσημα δίκτυα και οι προσωπικές επαφές διαδραματίζουν συχνά αποφασιστικό ρόλο μεταξύ των επαγγελματιών του χώρου, όταν προσπαθούν να πλοηγηθούν στις διαδικασίες παραπομπής. Αν και οι τρόποι παραπομπής φαίνονται σαφείς όταν συντάσσονται σε χαρτί, η πραγματικότητα στην πράξη αποκαλύπτει μια κρυμμένη και πολύ πιο περίπλοκη διαδικασία, η οποία δυσκολεύει τόσο τους παρόχους υπηρεσιών όσο και τις/τους ωφελούμενες/ους που προσπαθούν να έχουν πρόσβαση στις απαραίτητες υπηρεσίες.

«Ένα από τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουμε στο πεδίο είναι η πολυπλοκότητα του συστήματος»

⁶⁷ Σύμφωνα με όσα ανέφεραν κάποιες/οι πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων που διεξήχθησαν στην Αθήνα.

παραπομπών. Εάν ένας οργανισμός δεν έχει δικό του σύστημα παραπομπών (δηλαδή να παρέχει όλες τις υπηρεσίες, το σχόλιο δικό μας), η κατάσταση μπορεί να γίνει πολύ περίπλοκη», υποστήριξε άτομο που συμμετείχε στις συνεντεύξεις (ΣΠΚ ΠΥ, Θεσσαλονίκη).

Από την πλευρά των ωφελούμενων, η κύρια δυσκολία έγκειται στο ότι πρέπει να πλοηγηθούν σε ένα σκηνικό που συνεχώς αλλάζει αναφορικά με το ποιος φορέας είναι πού και πότε, και κάνοντας τι. Επιπλέον, η ύπαρξη διαφορετικών σημείων εισόδου στο σύστημα προστασίας και διαφόρων φορέων που μπορεί να εντοπίσουν και να διαχειριστούν ή να παραπέμψουν ένα περιστατικό έμφυλης βίας, μπορεί να αποπροσανατολίσουν περαιτέρω την επιζώσα ή τον επιζώντα. Η πλοήγηση μέσα στο λαβύρινθο των παραπομπών και η μακρά οδός για να φθάσουν τελικά στις υπηρεσίες αντιμετώπισης έμφυλης βίας, δεν είναι η εξαίρεση, αλλά σχεδόν ο κανόνας, όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις. Έχουν υπάρξει περιπτώσεις όπου ακόμη και μετά την αποκάλυψη περιστατικού έμφυλης βίας σε επαγγελματίες στον τομέα, δεν ακολούθησε ούτε παροχή υπηρεσιών ούτε παραπομπή σε φορέα αντιμετώπισης έμφυλης βίας, με αποτέλεσμα μεγάλη καθυστέρηση στην παροχή υπηρεσιών και αποθάρρυνση του ωφελούμενου ατόμου⁶⁹.

Για τις επιζώσες και τους επιζώντες, εκτός από τα καθιερωμένα σημεία εισόδου μέσω παρόχων υπηρεσιών (π.χ. νοσοκομεία, ΜΚΟ, αστυνομία), φίλοι, γείτονες και συγγενείς μπορούν επίσης να τις/τους παραπέμψουν («από στόμα σε στόμα»). Μεταξύ των πρώην ωφελούμενων, ένας σημαντικός αριθμός εισήλθε στο σύστημα υποστήριξης μέσω ανεπίσημων σημείων πρόσβασης όπως «μια κυρία στη στάση του λεωφορείου» ή «ένας πατριώτης στο δρόμο», ενώ σε δύο περιπτώσεις έγινε με πρωτοβουλία των ατόμων τα οποία με επιμονή αναζήτησαν υπηρεσίες αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και εντέλει πέτυχαν την πρόσβαση (αυτοπαραπομπή). Η εκτεταμένη επαναδρομολόγηση (δηλαδή η παραπομπή της υπόθεσης από τον έναν φορέα στον άλλο), εκτός από τον αποπροσανατολισμό των επιζωσών/ώντων, τις/τους υποχρεώνει επίσης να παρουσιάζουν τα αιτήματα και τις ανάγκες τους ξανά και ξανά μπροστά σε διάφορους φορείς, κάτι που δεν είναι μόνο σπατάλη πόρων για τους παρόχους υπηρεσιών, αλλά βλάπτει σημαντικά και τα άτομα που επέζησαν κανοντάς τα να αισθάνονται αβοήθητα. Η επανάληψη μιας οδυνηρής ιστορίας ενώπιον μιας σειράς φορέων, όχι μόνο κάνει τα άτομα να αισθάνονται αβοήθητα, αλλά παραβιάζει επίσης την αρχή της μη πρόκλησης βλάβης (“do no harm” principle), καθώς μπορεί να δημιουργήσει ψευδείς προσδοκίες και να οδηγήσει σε αντίποινα και στον εκ νέου τραυματισμό του ατόμου που αναζητά βοήθεια. Όπως δήλωσε ένα άτομο σε μια εκ των συνεντεύξεων:

«Και μερικές φορές, όπως και για άλλους ... θα πάτε εκεί, θα σας δείξουν ραντεβού ... μερικές φορές δε σας μιλούν, θα φωνάζετε και θα μετακινηθείτε από εδώ, θα πάτε στο πλάι ... την άλλη φορά ... εγώ είπα ‘θέλω να σας κάνω μια ερώτηση’, ήρθα εδώ, ξέρετε. Αυτή τη διαδικασία εδώ δεν την ξέρουμε. Τα

⁶⁹ Σύμφωνα με όσα ανέφεραν δύο πρώην χρήστ(ρι)ες υπηρεσιών κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων που διεξήχθησαν στην Αθήνα.

περισσότερα από τα πράγματα, δεν τα γνωρίζουμε, γιατί αν πάτε εδώ, θα σας πουν 'πηγαίνετε εδώ', αν πάτε εδώ, θα σας πουν 'πηγαίνετε εδώ', αν πάτε εδώ, 'πηγαίνετε εδώ' όπως ...» (ΟΕΣ ΜΚ, Μόρια)

Μια καλή πρακτική προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι αυτοπαραπομπές, καθώς και να διευκολυνθούν και να τυποποιηθούν οι παραπομπές στους υπάρχοντες φορείς, η οποία προτάθηκε κατά τη διάρκεια της έρευνας πεδίου, είναι οι τακτικές συναντήσεις (οργανωμένες από ΜΚΟ) σχετικά με την έμφυλη βία και τα δικαιώματα των γυναικών μεταξύ των γυναικών προσφύγων στις ανοιχτές δομές. Πέρα από χρήσιμη δραστηριότητα πρόληψης της έμφυλης βίας, αποτελεί μια επιτυχημένη πρακτική απόκρισης στην έμφυλη βία: δημιουργεί μια πλατφόρμα που διευκολύνει τις αυτοπαραπομπές ως σημεία εισόδου στις υπηρεσίες.

4.4. Επιπλέον παρατηρήσεις

Εν κατακλείδι, η εκτίμηση ορισμένων κρίσιμων σημείων μπορεί να έχει μεγάλη αξία για την αντιμετώπιση των υπολοίπων. **Η μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση των υπηρεσιών που σχετίζονται με την έμφυλη βία** δεν ήταν πάντοτε διαθέσιμη και προσιτή σε όλους τους φορείς, ιδίως σε εθνικές ΜΚΟ, παρά το γεγονός ότι εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από αυτή. Η βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση (π.χ. διάρκεια 3 έως 6 μηνών) και ο χρόνος αναμονής μεταξύ χρηματοδοτήσεων, εκτός από τη δημιουργία κενών στις υπηρεσίες, δεν διευκολύνει το στρατηγικό προγραμματισμό σχετικά με την περαιτέρω ανάπτυξη της ικανότητας απόκρισης. Πράγματι, οι φορείς αντιμετώπισης της έμφυλης βίας συχνά στερούνται προσωπικού με κίνητρα, επαρκή εκπαίδευση, εξειδίκευση και εμπειρία, ακριβώς λόγω της εργασιακής επισφάλειας.

Είναι σημαντικό να προσθέσουμε ότι κατά τη διάρκεια του 2018 αρκετές διεθνείς ΜΚΟ απέσυραν τις υπηρεσίες που σχετίζονται με την έμφυλη βία από τις ανοιχτές δομές φιλοξενίας, κυρίως λόγω της έλλειψης χρηματοδότησης. Ταυτόχρονα, όταν το ΚΕΕΛΠΝΟ ορίστηκε ως πρόσωπο αναφοράς για την έμφυλη βία, η παράδοση των αρμοδιοτήτων από προηγούμενους φορείς αντιμετώπισης της έμφυλης βίας αποδείχτηκε δύσκολη, καθώς οι νέες διαδικασίες που ακολουθήθηκαν δεν είχαν πρότερα διασφαλιστεί. Για ορισμένο χρονικό διάστημα, αυτό περιέπλεξε το σύστημα παραπομπών μεταξύ κρατικών και μη κρατικών φορέων· μια κατάσταση η οποία δεν έχει επιλυθεί πλήρως μέχρι σήμερα. Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που επισημαίνουν όλες/οι οι επαγγελματίες του χώρου και οι πληροφοριοδότες/ότες κλειδιά (ΠΚ), σχετίζεται με τα **κενά στο συντονισμό** μεταξύ κρατικών και μη κρατικών φορέων αντιμετώπισης της έμφυλης βίας, αφότου η UNHCR δεν αναλαμβάνει πια αυτόν τον ρόλο. Παρατηρήθηκε επίσης ότι πολλοί οργανισμοί και κρατικοί φορείς σταδιακά συμμετέχουν και ασχολούνται όλο και λιγότερο με ομάδες συντονισμού και φόρουμ που έχουν συσταθεί σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, όπως η Ομάδα Εργασίας για την

έμφυλη βία που ξεκίνησε η UNHCR⁶⁹. Αυτό καθιστά δύσκολη τη συστηματοποίηση και την προώθηση του συντονισμού και της συνεργασίας όλων των φορέων, καθώς και τη διασφάλιση της ομαλής μετάβασης όσον αφορά στην απόκριση στην έμφυλη βία. Αυτή η πρόκληση πρέπει να αντιμετωπιστεί ως θέμα υψηλής προτεραιότητας, δεδομένου επίσης ότι ακόμη κανένας (κρατικός) φορέας δεν έχει αναλάβει σχετική πρωτοβουλία και ότι δεν έχουν ακόμη πραγματοποιηθεί συζητήσεις/διαβουλεύσεις για αυτό το κρίσιμο ζήτημα.

Επιπλέον, υπάρχει επείγουσα ανάγκη για κοινή ανάπτυξη, με τη συμμετοχή όλων των φορέων, ενός ισχυρού μακροπρόθεσμου σχεδίου και μιας ευρύτερης στρατηγικής έμφυλης βίας για όλους τους πληθυσμούς στην Ελλάδα, ώστε να επιτευχθεί μια ολοκληρωμένη απόκριση και να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα της προόδου που έχει επιτευχθεί. Ένα τέτοιο στρατηγικό σχέδιο θα πρέπει να ενισχύσει και να συμπληρώσει τις υπάρχουσες προσπάθειες καλύπτοντας τα υπάρχοντα κενά στις υπηρεσίες, αξιοποιώντας την ικανότητα των κρατικών φορέων και των ΜΚΟ και εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα τη βέλτιστη κατανομή των πόρων (οικονομικών και ανθρώπινων), όπως συζητήθηκε από ΠΚ και άλλες/ους επαγγελματίες του χώρου.

Ένας άλλος προβληματισμός αφορούσε στην **έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων** σχετικά με τα περιστατικά έμφυλης βίας (π.χ. ΣΔΠΕΒ), καθώς δεν υπάρχει ακόμη συμφωνία μεταξύ των διαφόρων φορέων σχετικά με ένα κοινό σύστημα συλλογής δεδομένων και κάθε φορέας αντιμετώπισης της έμφυλης βίας χρησιμοποιεί το δικό του. Επιπλέον, δεν υπάρχει σύστημα που να επιτρέπει την επισκόπηση των περιστατικών έμφυλης βίας που εμφανίζονται και αναφέρονται σε ολόκληρη τη χώρα, καθώς κανένας φορέας/θεσμός δεν είναι υπεύθυνος για αυτόν τον τύπο συλλογής δεδομένων. Ορισμένα πρωταρχικά στοιχεία από τις δημόσιες υπηρεσίες αντιμετώπισης έμφυλης βίας, δηλαδή από τη γραμμή SOS, τα Συμβουλευτικά Κέντρα και τους Ξενώνες, συλλέγονται από την ΕΕΤΑΑ, όμως δεν περιλαμβάνουν σημαντικές παραμέτρους όπως η εθνικότητα. Επιπλέον, δεν καταγράφουν περιπτώσεις που εξυπηρετούνται από ΜΚΟ. Τα κοινά εργαλεία διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας, όπως τα έντυπα συναίνεσης και οι φόρμες εισαγωγής περιστατικών, εγκρίνονται και περιλαμβάνονται στις εθνικές SOPs (τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας). Τα διατομεακά έντυπα παραπομπής ενημερώνονται τακτικά, ώστε να αντανακλούν τις αναδυόμενες ανάγκες και στη συνέχεια εγκρίνονται μέσω της ομάδας εργασίας της UNHCR για την προστασία. Ωστόσο, όλα τα προαναφερθέντα εργαλεία δεν εφαρμόζονται στην πράξη ούτε χρησιμοποιούνται με συνέπεια από όλους τους σχετικούς φορείς στο πεδίο. Συνολικά, η απουσία αξιόπιστων δεδομένων σχετικά με περιστατικά έμφυλης βίας οδηγεί σε περιορισμένη

⁶⁹ Η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR) συμπροεδρεύει στην Ομάδα Εργασίας για τη σεξουαλική και την έμφυλη βία με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων για τον συντονισμό της πρόληψης της έμφυλης βίας και της απόκρισης σε αυτή στην Ελλάδα. Η ΟΕΣΕΒ έχει αναπτύξει τις SOPs (τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας), ενώ στη Θεσσαλονίκη και τη Λέσβο, οι τοπικές υποομάδες ΣΕΒ συντονίζονται σε συγκεκριμένα θέματα στο πεδίο όπου ο κίνδυνος ΣΕΒ είναι ακόμη μεγαλύτερος.

ικανότητα προγραμματισμού που βασίζεται σε στοιχεία, εμποδίζει το σχεδιασμό πολιτικής και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας συγκεκριμένων πολιτικών μέτρων, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας αξιόπιστων εκτιμήσεων που βασίζονται σε μετρήσιμα αποτελέσματα.

Τέλος, παρά το γεγονός ότι ο σεβασμός της εμπιστευτικότητας είναι πρωταρχικός, τόσο στον Κώδικα Δεοντολογίας των οργανώσεων όσο και στο πλαίσιο της σχετικής ευρωπαϊκής νομοθεσίας, υπάρχει μεγάλη **ανάγκη για ένα Πρωτόκολλο Διαμοίρασης Πληροφοριών που θα είναι δεσμευτικό για όλους τους φορείς που σχετίζονται με την έμφυλη βία**. Αυτό το Πρωτόκολλο θα παρέχει σαφείς οδηγίες σχετικά με το πότε μπορούν να μοιραστούν εμπιστευτικές πληροφορίες π.χ. σε έκτακτα περιστατικά και απειλητικές για τη ζωή καταστάσεις ή σε περιπτώσεις όπου η υποβολή εκθέσεων είναι υποχρεωτική από το νόμο (όπως στην περίπτωση παιδιών επιζώντων έμφυλης βίας).

«Πρέπει να ασχοληθούμε με θέματα συλλογής και αποθήκευσης ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Διαπιστώσαμε ότι κάθε ΜΚΟ είχε φορητούς υπολογιστές σε κάθε δομή φιλοξενίας όπου συνέλεγε και αποθήκευε προσωπικά δεδομένα. Φυσικά, δεν είχαν τέτοια άδεια από την Ελληνική Αρχή Προστασίας Δεδομένων» (ΣΠΚ με υπεύθυνο χάραξης πολιτικής, Αθήνα).

Δεδομένου ότι το εθνικό σύστημα υποστήριξης απευθύνεται μόνο σε επιζώσες έμφυλης βίας, η απόκριση στις ανάγκες των ανδρών επιζώντων θεωρήθηκε ως κύρια δυσκολία από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες. Οι υπηρεσίες για την κάλυψη των αναγκών τους πρέπει να είναι καλά μελετημένες σύμφωνα με τις Τυποποιημένες Διαδικασίες Λειτουργίας (SOPs), οι οποίες όμως λείπουν σε μεγάλο βαθμό. Παρόλο που ένα φάσμα υπηρεσιών είναι φαινομενικά διαθέσιμο σε όλες τις περιοχές όπου διεξήχθη έρευνα πεδίου, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά κενά, ειδικά όσον αφορά στην ολοκληρωμένη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας. Αυτό παρεμποδίζει την ικανότητα απόκρισης στις ποικίλες ανάγκες που αντιμετωπίζουν οι προσφύγισες και πρόσφυγες που επέζησαν έμφυλης βίας. Η κατακερματισμένη παροχή υπηρεσιών αντιμετώπισης της έμφυλης βίας δημιουργεί πρόσθετες δυσκολίες στον συντονισμό και παρατείνει την παραπομπή των ωφελούμενων από τη μια υπηρεσία στην άλλη, σε βάρος της κάλυψης των αναγκών τους. Εκτός αυτού, επίμονα, χρονίζοντα εμπόδια δυσκολεύουν την πρόσβαση στις υπηρεσίες. Τα σημαντικότερα κενά στην παροχή υπηρεσιών και τα εμπόδια που όσον αφορά στην πρόσβαση στις υπάρχουσες υπηρεσίες συνοψίζονται παρακάτω και αναλύονται λεπτομερώς στο επόμενο κεφάλαιο.

5. ΒΑΣΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ: ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΤΗΤΑ, ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα βασικά ευρήματα από την έρευνα πεδίου και επισημαίνονται και συνθέτονται κρίσιμες πληροφορίες και ιδέες σε μια αξιολόγηση βασισμένη σε στοιχεία σχετικά με τη διαθεσιμότητα, την προσβασιμότητα και την ποιότητα των υπηρεσιών αντιμετώπισης έμφυλης βίας. Η διαθεσιμότητα των υπηρεσιών εξετάζεται μέσω μιας περιφερειακής προσέγγισης και στο πλαίσιο της τρέχουσας διαδικασίας μετάβασης. Η αξιολόγηση της διαθεσιμότητας επιδιώκει να αναδείξει τα υπάρχοντα αλλά και τα επερχόμενα κενά και ελλείψεις σε σχέση με τους φορείς, τις υπηρεσίες και τις ανάγκες των ενδιαφερόμενων. Η προσβασιμότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών (δημόσιες και μη κυβερνητικές υπηρεσίες) εξετάζεται βάσει αναγνωρισμένων και υφιστάμενων εμποδίων που δημιουργούνται από τους παρόχους υπηρεσιών και των περιορισμών που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι οι δικαιούχοι. Τέλος, η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται τόσο από κρατικούς όσο και από μη κρατικούς φορείς αναλύεται μέσω του φακού μιας προσέγγισης με γνώμονα τα άτομα που επέζησαν, ικανής να εξυπηρετεί χρήστες με ποικίλες ανάγκες και κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο.

5.1. Διαθεσιμότητα των υπηρεσιών που σχετίζονται με την έμφυλη βία

Διαθεσιμότητα, δυσκολίες και εμπόδια στη Λέσβο και τον Έβρο

Στη Λέσβο, όπου η πλειοψηφία των προσφύγων διαμένουν στο υπερσυνωστισμένο ΚΥΤ της Μόριας (φιλοξενεί πληθυσμό τρεις φορές μεγαλύτερο από την ικανότητά του), πολλά αιτήματα σχετικά με περιστατικά έμφυλης βίας παρακωλύονται στην πράξη λόγω έλλειψης επαρκών ανθρώπινων πόρων. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα, αποφασίστηκε από όλους τους φορείς (βασιζόμενοι σε αυτά που μοιράστηκαν κατά τη διάρκεια της ΟΕΣ στη Μυτιλήνη) να καθοριστούν τα εξής συγκεκριμένα κριτήρια προτεραιότητας και επιλογής, ώστε να αποφασίζεται ποιες/οι δικαιούνται υπηρεσίες έμφυλης βίας : α) το περιστατικό συνέβη στην Ελλάδα, β) ο/η δράστης βρίσκεται κοντά στη Μόρια/υπάρχει άμεσος κίνδυνος, γ) το περιστατικό συνέβη κατά τους τελευταίους 3 μήνες. Αν και αυτό το σύστημα ιεράρχησης επιδιώκει να διευκολύνει την ανταπόκριση σε ένα πλαίσιο σοβαρά περιορισμένων πόρων, δεν είναι καθόλου ιδανικό αφού αποκλείει συγκεκριμένα περιστατικά έμφυλης βίας και μπορεί να περιθωριοποιήσει περαιτέρω τα θιγόμενα πρόσωπα, για παράδειγμα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας στη χώρα προέλευσης και/ή κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους ως την Ελλάδα. Η ικανότητα του διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού μειώνεται περαιτέρω από το πλήθος των συχνά ασύνδετων μεταξύ τους εργασιών που αναμένεται να εκτελέσουν οι επαγγελματίες. Οι επαγγελματίες της πρώτης γραμμής, όπως οι ψυχολόγοι και οι κοινωνικές/οί λειτουργοί, συχνά χρειάζεται να εκτελούν διοικητικές εργασίες (ΟΕΣ ΠΥ, Λέσβος) και ακολούθως να μην μπορούν να παρέχουν κατάλληλη

διαχείριση σε όλα τα περιστατικά έμφυλης βίας που αναφέρονται. **Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα άτομα που επέζησαν να αισθάνονται ακόμα περισσότερο αβοήθητα**, όπως αναφέρθηκε κατά τη διάρκεια της ΟΕΣ στη Μόρια, στην περίπτωση μιας επιζώσας που είχε ζητήσει ψυχολογική στήριξη:

«Εάν δεν πέσεις κάτω κι αρχίσεις να ουρλιάζεις, δε θα σου δώσουν καμία προσοχή» και «μου είπαν εάν χρειάζομαι ψυχολόγο τώρα, θα πρέπει να πάω σε ιδιωτικό και να πληρώσω εγώ». (ΟΕΣ ΜΚ, Μόρια)

Στην περιοχή του Έβρου, όπως αναφέρθηκε από σχεδόν όλες/ους τις/τους πληροφορητές κλειδιά και κατά τη διάρκεια της ΟΕΣ με τους φορείς παροχής υπηρεσιών, α) υπάρχει έλλειψη ψυχοκοινωνικής στήριξης στο ΚΥΤ και β) η απόσταση μεταξύ του ΚΥΤ (Φυλάκιο) και των αστικών περιοχών όπου βρίσκονται οι δημόσιες υπηρεσίες (νοσοκομείο και τοπικό Συμβουλευτικό Κέντρο, Αλεξανδρούπολη), όπως επίσης και η έλλειψη διαθέσιμων μεταφορικών μέσων για την παραπομπή περιπτώσεων, παρεμποδίζει την προσβασιμότητα και αφήνει το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών ακάλυπτες.

Το σύστημα παιδικής προστασίας δεν καλύπτει τις ανάγκες των παιδιών που επέζησαν έμφυλης βίας

Μέχρι σήμερα λίγη προσοχή έχει δοθεί στα παιδιά που επέζησαν έμφυλης βίας, ένα σημαντικό χάσμα στην παροχή υπηρεσιών που σχετίζεται με την έλλειψη φορέων παιδικής προστασίας (τόσο κρατικών όσο και μη κρατικών) που ειδικεύονται στα προγράμματα έμφυλης βίας για παιδιά, όπως αναφέρθηκε από πολλές/ούς πληροφορητές-κλειδιά. Αυτό το χάσμα στις διαθέσιμες υπηρεσίες είναι ακόμα πιο εμφανές όταν πρόκειται για παιδιά θύματα trafficking, και είναι αναγκαίες εξειδικευμένες υποδομές και προσωπικό, ώστε να βελτιωθεί η ικανότητα απόκρισης του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα⁷⁰. Ένα άλλο σημαντικό κενό είναι η έλλειψη οποιουδήποτε τύπου εξειδικευμένων/προστατευόμενων καταλυμάτων, τα οποία θα παρέχουν επίσης τις σχετικές υπηρεσίες υποστήριξης στα παιδιά που επέζησαν περιστατικών έμφυλης βίας τα οποία παραπέμπονται και φιλοξενούνται εκεί. Ως εκ τούτου, υπάρχει προσφυγή σε ad hoc και συχνά ακατάλληλες λύσεις για επιζώσες που έχουν εντοπιστεί, όπως διαμονή μεγαλύτερης διάρκειας σε σχέση με τις ανάγκες σε νοσοκομεία πριν εξασφαλιστεί κάποιο ασφαλές κατάλυμα, γεγονός που δημιουργεί επίσης τον κίνδυνο εντοπισμού και/ή απειλής από τον δράστη ή τους δράστες (ΣΠΚ 22, Αθήνα). Το κενό αυτό τέθηκε επίσης από το προσωπικό του νοσοκομείου:

⁷⁰ Σύμφωνα με όσα δήλωσε πάροχος υπηρεσιών κατά τη διάρκεια συνέντευξης με πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά στη Θεσσαλονίκη.

«... φροντίζουμε τα παιδιά, η αλήθεια είναι ότι παίρνει πάρα πολύ καιρό, μερικά παιδιά, υγιή παιδιά, μπορεί να παραμείνουν για 3 μήνες ή 6 μήνες και επίσης η έρευνα [...] δεν είναι εύκολη». (ΟΕΣ ΠΥ, Αθήνα)

Η έλλειψη αυτού του είδους υποδομής/εξειδικευμένης υπηρεσίας, μαζί με τις προκλήσεις της παροχής καταλύματος στους ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων, αφήνει τα παιδιά για μεγάλο χρονικό διάστημα σε **επισφαλείς συνθήκες διαβίωσης**⁷¹ (άτυπη στέγαση/έλλειψη στέγης), τα εκθέτει σε κινδύνους για την ασφάλειά τους και περιορίζει τη συνολική ικανότητα αποτελεσματικής προστασίας. Παρά την εξέλιξη της βάσης δεδομένων (την οποία διαχειρίζεται το ΕΚΚΑ και χρηματοδοτεί η UNICEF), η οποία επιτάχυνε όλη τη διαδικασία, η κατάσταση παραμένει δύσκολη, κυρίως λόγω έλλειψης διαθέσιμων χώρων. Πέραν τούτου, η απουσία επίσημης διαδικασίας που θα εξασφαλίζει την τοποθέτηση των παιδιών ανάλογα με την ηλικία τους, για παράδειγμα να μη φιλοξενοούνται δεκαεπτάχρονα μαζί με εντεκάχρονα, δημιουργεί επιπλέον πιθανότητες έμφυλης βίας⁷². Επιπλέον, η εξάλειψη των πιθανοτήτων έμφυλης βίας, και ιδιαιτέρως αυτών της κακοποίησης παιδιού από παιδί, συνδέεται στενά με την πολιτική και τις διαδικασίες διασφάλισης παιδικής προστασίας, και όχι μόνο, προσυπογράφεται επισήμως αλλά και υιοθετείται σε λειτουργικό επίπεδο από τη διαχείριση των καταφυγίων και τηρείται από όλες/ους τις/τους επαγγελματίες.

Μια άλλη σχετική ανησυχία που προέκυψε κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας ήταν ο χαμηλός αριθμός αναφορών περιστατικών έμφυλης βίας στους πληθυσμούς των παιδιών που φιλοξενοούνται σε καταφύγια. Αυτό μπορεί να σχετίζεται με τα καλά τεκμηριωμένα χαμηλά ποσοστά αναφοράς περιστατικών έμφυλης βίας μεταξύ επιζώντων, δεδομένου ότι η πλειοψηφία των ασυνόδευτων ανηλίκων που φιλοξενοούνται σε τέτοια καταφύγια είναι αγόρια. Επιπλέον, ο μικρός αριθμός αποκαλύψεων σχετίζεται πιθανώς με την απουσία ενός περιβάλλοντος υποστήριξης και εμπιστοσύνης, που θα ενθάρρυνε την αποκάλυψη ή θα προλάμβανε μέσω της πρόληψης την εμφάνιση περιστατικών έμφυλης βίας τα οποία κυριαρχούν στην πλειοψηφία των ξενώνων ασυνόδευτων ανηλίκων, παρά με την πραγματική απουσία περιστατικών έμφυλης βίας⁷³. Περαιτέρω, ο μικρός αριθμός αποκαλύψεων σχετίζεται με την έλλειψη μιας προσέγγισης που να ενσωματώνει τη διάσταση του φύλου, στο πλαίσιο της οποίας τόσο τα αγόρια όσο και το προσωπικό των ξενώνων θα ήταν περισσότερο ευαισθητοποιημένα όσον αφορά στην αντιμετώπιση της κακοποίησης και της σεξουαλικής βίας που σημειώνονται μεταξύ των εφήβων.

⁷¹ Περίπου 2.351 ασυνόδευτα ανήλικα παραμένουν σε λίστα αναμονής για να γίνουν δεκτά από τα οποία 477 είναι άστεγα, 253 σε ανεπίσημες στεγαστικές διευθετήσεις, 135 υπό προστατευτική φύλαξη και 289 δεν έχουν καταχωρηθεί σε συγκεκριμένη τοποθεσία. (Επικαιροποιημένα στατιστικά στοιχεία σχετικά με την κατάσταση των Ασυνόδευτων Ανηλίκων στη χώρα από το ΕΚΚΑ, Ιούλιος 2018.)

⁷² Σύμφωνα με όσα δήλωσε εμπειρογνώμονας παιδικής προστασίας κατά τη διάρκεια συνέντευξης με πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά στην Αθήνα.

⁷³ Σύμφωνα με όσα δήλωσαν δύο πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά, ένας εμπειρογνώμονας παιδικής προστασίας και ένας πάροχος υπηρεσιών σε παιδιά κατά τη διάρκεια συνέντευξης στην Αλεξανδρούπολη.

«Το προσωπικό των ξενώνων ανέφερε τραγικά χαμηλά ποσοστά [περιστατικών έμφυλης βίας], το ιστορικό της σεξουαλικής θυματοποίησης του πληθυσμού αναφοράς, δηλαδή των ασυνόδευτων ανηλίκων, το οποίο συμφωνεί με τα χαμηλά ποσοστά επίσημης αναγνώρισης των επιζωσών/ώντων σεξουαλικής και έμφυλης βίας, γεγονός που με τη σειρά του μας λέει όχι ότι κανένα από αυτά τα παιδιά δεν έχει κακοποιηθεί σεξουαλικά, αλλά μάλλον ότι **το σύστημα είναι ρυθμισμένο έτσι ώστε να μη μας λένε, δεν μαθαίνουμε ποτέ**» (ΣΠΚ με εμπειρογνώμονα παιδικής προστασίας, Αθήνα, υπογράμμιση δική μας).

Έχουν παρατηρηθεί επίσης περιορισμοί στη διαχείριση των περιστατικών όπου τόσο η μητέρα όσο και τα παιδιά έχουν βιώσει ή έχουν γίνει μάρτυρες έμφυλης βίας στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας. **Συντονιστικές ή διατομεακές προσεγγίσεις μεταξύ των φορέων παιδικής προστασίας και των υπηρεσιών διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας**, οι οποίες θα εξασφάλιζαν παροχή ολοκληρωμένης και συμπληρωματικής προστασίας και υποστήριξης, **σχεδόν δεν υπάρχουν**. Για αποτελεσματική απόκριση σε τέτοιες περιπτώσεις, η ανάγκη κατάρτισης σχετικής με την πολυπλοκότητα αυτών των περιπτώσεων, προκειμένου να ενισχυθεί η ικανότητα των επαγγελματιών πρώτης γραμμής, θίχτηκε σε διάφορες περιπτώσεις⁷⁴.

Συμπερασματικά, μολονότι η κατανομή των ασυνόδευτων ανηλίκων σε ξενώνες σε αστικές περιοχές αποτελεί θετικό βήμα στο πλαίσιο του συστήματος παιδικής προστασίας, σημαντικές αδυναμίες, όπως η έλλειψη αναγνώρισης της ανάγκης για εξειδικευμένες υπηρεσίες έμφυλης βίας εντός του ήδη καθιερωμένου πλαισίου παιδικής προστασίας, παραμένουν.

Σημαντικά κενά στις εξειδικευμένες υπηρεσίες για άνδρες που επέζησαν έμφυλης βίας

Υπάρχει σημαντική έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών για τους άνδρες επιζώντες έμφυλης βίας. Παρόλο που ορισμένες ΜΚΟ άρχισαν πρόσφατα να παρέχουν υπηρεσίες σε επιζώντες έμφυλης βίας, κυρίως στον αστικό ιστό, στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας υπάρχει ακόμη μεγάλη ανάγκη για φορείς και πρόσωπα αναφοράς, αρμόδια για παραπομπές. Η έλλειψη σχετικών στοιχείων καθιστά τον αριθμό των αποκαλύψεων περιστατικών έμφυλης βίας εναντίων ανδρών σχεδόν ανεπίσημο. Αντλώντας από τα δεδομένα της ΔΙΟΤΙΜΑ και με βάση τα περιστατικά που αντιμετωπίστηκαν, ο εκτιμώμενος αριθμός είναι περίπου έξι (6) άνδρες επιζώντες για κάθε εκατό (100) γυναίκες. Οι ΣΠΚ και οι ΟΕΣ με τους παρόχους υπηρεσιών αποκάλυψαν μεγάλα εμπόδια που οι άνδρες επιζώντες βιώνουν όσον

⁷⁴ Σύμφωνα με όσα δήλωσε εμπειρογνώμονα παιδικής προστασίας κατά τη διάρκεια συνέντευξης με πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά στην Αθήνα.

αφορά στην αποκάλυψη της έμφυλης βίας, εν μέρει λόγω συναισθημάτων ντροπής και ενοχής που προκαλούνται από κοινωνικές νόρμες που ασπάζονται ατομικά και/ή συλλογικά, ειδικά όταν αντιμετωπίζουν άνδρες επαγγελματίες και ομοεθνείς διερμηνείς. Στα πλαίσια της στέγασης σε διαμερίσματα σε αστικές περιοχές, τα πιθανά σημεία εισόδου και η παραπομπή σε υπηρεσίες αντιμετώπισης έμφυλης βίας είναι το προσωπικό, δηλαδή οι κοινωνικές/οί λειτουργοί/ψυχολόγοι και οι διαχειριστές των καταλυμάτων, οι οποίοι όμως έχουν υψηλό αριθμό διαμένοντων υπό την ευθύνη τους (1 φροντιστής / 60 διαμερίσματα). Εκτός αυτού, η εκπαίδευση του προσωπικού πάνω σε θέματα έμφυλης βίας δεν είναι επαρκής και συνήθως δε διαθέτουν την απαραίτητη ευαισθητοποίηση για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και την ενθάρρυνση αποκαλύψεων. Αυτή η ανεπάρκεια, σε συνδυασμό με τις κυρίαρχες αντιλήψεις και τα στερεότυπα, κρατά τον πραγματικό αριθμό των επιζώντων έμφυλης βίας κρυμμένο.

Οι συνεντεύξεις με πρώην ωφελούμενες/ους αποκάλυψαν ότι σε σύγκριση με τις πρώην ωφελούμενες, οι πρώην ωφελούμενοι αντιμετωπίζουν πρόσθετες δυσκολίες. Η πρόσβαση στις υπηρεσίες είναι περιορισμένη λόγω ορισμένων διαρκών εμποδίων, όπως η έλλειψη ευαισθητοποίησης/κατάρτισης των επαγγελματιών σχετικά με την έμφυλη βία εναντίον ανδρών, καθώς και η απουσία διαδικασιών και εργαλείων για τον εντοπισμό των επιζώντων. Κατά συνέπεια, ο βαθμός που οι άνδρες είναι ευάλωτοι στην έμφυλη βία συχνά αποτυγχάνει να προσδιοριστεί και να αξιολογηθεί σωστά από όλους τους σχετικούς παράγοντες. Πρώην ωφελούμενος, ο οποίος ερωτήθηκε για τους σκοπούς αυτής της έρευνας, ανέφερε ότι έφτασε στις υπηρεσίες μόνο αφού προσέγγισε τους φορείς ο ίδιος και ζήτησε επίμονα υποστήριξη. Ωστόσο, οι αυτοπαραπομπές δεν αποτελούν τον κανόνα και είναι ασφαλές να υποθέσουμε ότι οι επιζώντες έμφυλης βίας πρέπει να πάρουν ένα δρόμο μακριά προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση στις κατάλληλες υπηρεσίες και παρ' όλα αυτά εξακολουθούν να διατρέχουν τον κίνδυνο να μην αναγνωριστεί η ευαλωτότητά τους⁷⁵.

Μια άλλη παρατήρηση που μοιράστηκε ο πρώην ωφελούμενος κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ήταν ότι παρόλο που είχε διαπιστωθεί ότι ήταν σε κακή ψυχική κατάσταση, δεν ζήτησε να μιλήσει με ψυχολόγο. Αυτό μπορεί να συνδέεται με το στίγμα που φέρει η αποκάλυψη έμφυλης βίας, ειδικά όταν πρόκειται για άνδρες επιζώντες. Όπως υπογράμμισε ένας συμμετέχων στην ομάδα εστιασμένης συζήτησης με επαγγελματίες πεδίου στην Αθήνα, ο βιασμός και η σεξουαλική επίθεση εναντίον ανδρών συχνά εκλαμβάνονται ως απειλή για τον ανδρισμό τους και υπονομεύουν την αυτοεκτίμησή τους. Το συμπέρασμα που μπορεί να συναχθεί είναι ότι, δίπλα στις ανεπαρκείς υφιστάμενες υπηρεσίες για τους άνδρες επιζώντες, ο αυτοστιγματισμός βρίσκεται στην άλλη πλευρά του νομίσματος. Αυτές οι δύο παράμετροι μαζί συνθέτουν ένα μεγάλο μέρος της εικόνας του ανεπαρκούς συστήματος απόκρισης στην έμφυλη βία εναντίων των ανδρών. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι οι επιζώντες έμφυλης βίας μπορούν να καταλήξουν να ζουν στο ίδιο μέρος με τους δράστες, ειδικά στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας. Σε μερικές περιπτώσεις επιζώντων έμφυλης βίας στη Λέσβο, η

⁷⁵ Σύμφωνα με όσα μοιράστηκε πρώην χρήστης/τρια υπηρεσιών, κατά τη διάρκεια συνέντευξης στην Αθήνα.

απουσία εξειδικευμένων υπηρεσιών απέτυχε να αποτρέψει τον περαιτέρω τραυματισμό, όπως η ακράτεια στους άνδρες που αποδίδεται στον κατ' επανάληψη βιασμό στη χώρα καταγωγής τους, όπως ανέφεραν οι ΓΧΣ⁷⁶.

Απουσία επαρκών υπηρεσιών προστασίας για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων

Σε όλη την έρευνα πεδίου, κατέστη προφανές ότι υπάρχει ένα **κενό στα υπάρχοντα δεδομένα και στους υφιστάμενους μηχανισμούς συλλογής δεδομένων** για την εκτίμηση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων στην Ελλάδα και ειδικότερα στο πλαίσιο της πρόσφατης προσφυγικής κρίσης. Η ΜΚΟ A21 είναι ο σημαντικότερος φορέας παραπομπής, ο οποίος συνεργάζεται με την πλειοψηφία των σχετικών φορέων, μιας και είναι ο μόνος εξειδικευμένος φορέας και ο μόνος που αναλαμβάνει σχετική δράση σε κάποιες περιοχές (δηλαδή στα νησιά και στη Βόρεια Ελλάδα). Όσον αφορά στη διασύνδεση μεταξύ της εμπορίας ανθρώπων και της πρόσφατης εισροής προσφύγων, δόθηκαν οι ακόλουθες πληροφορίες:

«[Όσον αφορά στην] εθνικότητα, τα θύματα trafficking είναι κατά κύριο λόγο αφρικανικής καταγωγής... Τώρα που ήμουν στη Σάμο, οι άνθρωποι εκεί ανέφεραν ένα νέο κύμα από την Αφρική, από την Κεντρική Αφρική κυρίως: Καμερούν, Νιγηρία, Γκάνα, Γκαμπόν, ΛΔΚ [...] Είχαμε πολλά ... στις αρχές του '17, ανθρώπους από τη Δομινικανή Δημοκρατία, αλλά τώρα ξεκινάει και πάλι, και στοχεύουν στην Ισπανία, επειδή είναι ισπανόφωνοι. Και από τις άλλες [χώρες]..., βλέπουμε από το Αφγανιστάν και το Πακιστάν, ειδικά νεαρά αγόρια, υπάρχει πολύ μεγάλο θέμα με αυτά, έχει... έχει αυξηθεί πολύ και υπάρχει πιθανότητα διασύνδεσης μεταξύ Αθήνας, Θεσσαλονίκης και Λέσβου. [...]» (ΣΠΚ με εμπειρογνώμονα στο trafficking, Θεσσαλονίκη).

Παρόλο που η Ελλάδα θεωρείται πρωτίστως χώρα πέρασμα, αποτελεί επίσης προορισμό πολλών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Η παροχή υπηρεσιών σε επιζώσες/όντες εμπορίας ανθρώπων είναι μια πολύπλοκη και πολύ απαιτητική διαδικασία που απαιτεί μια πολυδιάστατη προσέγγιση, που θα μπορεί να ανταποκριθεί στα απαιτούμενα υψηλά επίπεδα προστασίας και στους σοβαρούς κινδύνους όσον αφορά στην ασφάλεια τόσο των δικαιούχων όσο και των επαγγελματιών του χώρου, και θα συμπεριλαμβάνει: εμπειρία στον εντοπισμό και τη διαλογή του περιστατικού όσον αφορά στην εκτίμηση κινδύνου· ένα άμεσο επιχειρησιακό σχέδιο ασφάλειας το οποίο θα συμπεριλαμβάνει προστατευόμενα καταλύματα/ξενώνες, καθώς και ανώτερο επίπεδο συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ διαφόρων κρατικών φορέων, π.χ. αστυνομία, μη κρατικών φορέων και παρόχων υπηρεσιών (ΣΠΚ 20, Θεσσαλονίκη).

⁷⁶ <https://blogs.msf.org/bloggers/liz/%E2%80%99Cit-difficult-believe-europe%E2%80%99D-mental-health-crisis-moria-camp>

Όσον αφορά στην απόκριση, πέραν της A21, το ΚΕΕΛΠΝΟ έχει ετοιμάσει ένα σύνολο εργαλείων⁷⁷ που θα βοηθήσουν στην αναγνώριση των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων (συμπεριλαμβανομένων των παιδιών). Παρά τη συμβολή αυτής της πρωτοβουλίας στην αναγνώριση των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, εξακολουθούν να παρατηρούνται δυσλειτουργίες στις διαδικασίες εντοπισμού και διαλογής (π.χ. συνωστισμός και έλλειψη ανθρώπινων πόρων) στα ΚΥΤ, παρεμποδίζοντας την παροχή των σχετικών υπηρεσιών. Επιπλέον, οι δημόσιοι φορείς σε αστικές περιοχές που σχετίζονται με την εμπορία ανθρώπων περιορίζονται κυρίως σε υπηρεσίες όπως τα νοσοκομεία και η αστυνομία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι σήμερα εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλη έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών για ανήλικα θύματα εμπορίας ανθρώπων, ιδιαίτερα αγόρια. Σύμφωνα με όσα ανέφερε κατά τη συνέντευξη πληροφορητής/ρήτρια κλειδί σχετικά με την κατάσταση των παιδιών στον προσφυγικό πληθυσμό:

«Εκεί, το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι ότι **ο αριθμός των αγοριών που υφίστανται σεξουαλική εκμετάλλευση μεγαλώνει συνεχώς**, ειδικά επειδή θέλουν να αποπληρώσουν τα έξοδα του ταξιδιού τους, γεγονός που τα τοποθετεί στη θέση των πιθανών θυμάτων. Και για αυτό το ζήτημα δεν υπάρχουν ούτε επαρκείς υπηρεσίες ούτε εξειδικευμένο προσωπικό» (ΣΠΚ ΠΥ, Θεσσαλονίκη).

Τέλος, **δεν υπάρχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες που να παρέχουν υποστήριξη σε ενήλικες άνδρες θύματα εμπορίας ανθρώπων**. Αν και υπάρχουν άντρες θύματα εμπορίας, υπάρχουν μεγάλα κενά στην απόκριση της Ελλάδας όσον αφορά στο trafficking αντρών, ένα ζήτημα που δεν έχει ακόμα μελετηθεί επαρκώς. Απαιτείται περαιτέρω έρευνα στον τομέα αυτό και δρομολόγηση εξειδικευμένων υπηρεσιών. Ένα σημαντικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση είναι τα SOPs για άνδρες θύματα εμπορίας ανθρώπων που έχει εισάγει η A21 στην Κεντρική Μακεδονία.

Η κρίσιμη απουσία προγραμμάτων αποκατάστασης και ένταξης

Οι υπηρεσίες αποκατάστασης και ένταξης, ένα κρίσιμο στάδιο της λεγόμενης Τριτοβάθμιας πρόληψης της βίας, που περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την πρόληψη της υποτροπής και για την εξασφάλιση της κοινωνικοοικονομικής επανένταξης των ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας, άρχισαν να διατίθενται μόλις πρόσφατα από κρατικούς φορείς όπως η ΓΓΠΦ και οι ξενώνες του ΕΚΚΑ, κυρίως μέσω της παροχής επαγγελματικής συμβουλευτικής. Ωστόσο, οι προσφύγιες και πρόσφυγες που επέζησαν έμφυλης βίας αντιμετωπίζουν ορισμένα εμπόδια στην πρόσβαση σε αυτά τα προγράμματα/υπηρεσίες, τα οποία κατά κανόνα απευθύνονται στον ελληνικό πληθυσμό. Τέτοια εμπόδια περιλαμβάνουν τον περιορισμένο χρόνο που συνήθως επιτρέπεται στις/ους ωφελούμενες/ους να παραμείνουν στον

⁷⁷ https://philosgreece.eu/images/MyMedia/pdfs/informative/trainingGR/Trafficking_and_smuggling-Apo_ton_orismo_stin_praxi.pdf
<http://www.southeastsafenet.eu/publications> (μέσω του Southeast SafeNet Project).

ξενώνα, καθώς και τα γλωσσικά εμπόδια, δεδομένου ότι δεν παρέχεται καμία διερμηνεία. Οι γυναίκες πρόσφυγες συχνά στερούνται της ευκαιρίας να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τον τρόπο εξασφάλισης των μέσων διαβίωσής τους με δικά τους μέσα και, ελλείπει άλλης οικονομικής στήριξης ή πόρων κοινωνικού δικτύου, συχνά καταλήγουν να επιστρέφουν σε ένα κακοποιητικό περιβάλλον.

Τα προγράμματα ένταξης, ειδικά σχεδιασμένα για να υποστηρίξουν την ικανότητα αυτόνομης διαβίωσης μεταξύ των προσφυγισσών και προσφύγων που επέζησαν έμφυλης βίας, είναι σε μεγάλο βαθμό ανύπαρκτα. Μια εναλλακτική λύση προσφέρεται επί του παρόντος από τα κοινοτικά κέντρα ημέρας κάποιων ΜΚΟ στις μεγάλες πόλεις (Μέλισσα, ΔΙΟΤΙΜΑ και Chora στην Αθήνα, Blue Dots και Κέντρα Κοινωνικής Αλληλεγγύης από την Solidarity Now στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη), καθώς και στην πόλη της Μυτιλήνης στη Λέσβο (Tapuat και Mosaik). Αυτά τα κέντρα ημέρας προσφέρουν μια σειρά από δραστηριότητες και ευκαιρίες μάθησης στον προσφυγικό πληθυσμό. Λειτουργώντας με το μοντέλο «one-stop-shop», που σημαίνει παροχή πολλαπλών ευκαιριών κοινωνικής δικτύωσης, μαθήματα εκμάθησης γλωσσών, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, π.χ. μουσική, χορός, χειροτεχνήματα κ.λπ., ενθαρρύνουν τη συμμετοχή και δημιουργούν ένα περιβάλλον εμπιστοσύνης στο οποίο τα άτομα που επέζησαν ενθαρρύνονται να αποκαλύπτουν (όπως μαρτυρούν οι ομάδες πεδίου της ΔΙΟΤΙΜΑ). Υπό αυτή την έννοια, τα κέντρα αυτά αποτελούν παράδειγμα καλών πρακτικών και ένα πολύτιμο κοινωνικό πείραμα/πρωτοβουλία που θα μπορούσε επίσης να υιοθετηθεί ή να χρησιμοποιηθεί από κρατικές πολιτικές και προγράμματα ένταξης. Μέχρι σήμερα, ωστόσο, η Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής) παραμένει στο επίπεδο εσωτερικής διαβούλευσης, πριν τη δημόσια ανακοίνωσή της και το σχετικό ανοιχτό κάλεσμα για προτάσεις, εν μέσω επείγουσας, όπως επισημαίνεται από πολλούς σχετικούς φορείς, ανάγκης να προχωρήσει η εφαρμογή της στην πράξη.

Η ασφάλεια των ατόμων που επέζησαν υπονομεύεται από την έλλειψη αστυνομικής παρέμβασης

Από την αρχή της «προσφυγικής κρίσης», έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος προκειμένου να διασφαλιστούν ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης για τις γυναίκες και τα κορίτσια στα ΚΥΤ και τις ανοιχτές δομές φιλοξενίας. Ζητήματα ασφαλείας, όπως κλειδαριές στις πόρτες, φώτα εργασίας, ξεχωριστές τουαλέτες και ντους, ασφαλείς χώροι emπίπτουν στην αρμοδιότητα της διοίκησης της δομής (και/ή των υποστηρικτικών υπηρεσιών της διοίκησης της δομής). Οι συνθήκες ασφαλείας είναι βελτιωμένες σε κάποιες δομές φιλοξενίας στην ηπειρωτική χώρα, αλλά παραμένουν ανεπαρκείς στις συνοριακές τοποθεσίες –η Μόρια αποτελεί ένα διαβόητο παράδειγμα– και τείνουν να παραβλέπονται σε δομές φιλοξενίας που είναι υπερπλήρεις.

Τα ζητήματα ασφαλείας και προστασίας (συμπεριλαμβανομένων των εκθέσεων για περιστατικά βίας εν γένει και ειδικότερα για την έμφυλη βία, πιθανή απομάκρυνση και/ή σύλληψη των δραστών, παραπομπή των επιζωσών/ώντων

σε ιατροδικαστικές υπηρεσίες) σε δομές, ΚΥΤ και αστικές περιοχές αντιμετωπίζονται από την αστυνομία, με την εξαίρεση της δομής φιλοξενίας στο Σκαρμαγκά, όπου η φύλαξη έχει ανατεθεί σε μια ιδιωτική εταιρεία ασφαλείας. Η αστυνομία εξουσιοδοτείται να παρέμβει σε περιπτώσεις βίαιων περιστατικών. Στις δομές, ωστόσο, η αστυνομία παραμένει έξω από τις πύλες, συνήθως με δύο αστυνομικούς σε υπηρεσία και ένα περιπολικό ανά βάρδια. Στα ΚΥΤ η αστυνομία παραμένει εντός των εγκαταστάσεων του κέντρου. Ωστόσο, η αστυνομία δε παρεμβαίνει πάντα λόγω της έλλειψης διαθέσιμων μελών του προσωπικού, αλλά και της έλλειψης κατάρτισης και ευαισθητοποίησης πάνω σε θέματα έμφυλης βίας. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αδράνεια των αστυνομικών, όταν πρόκειται για περιστατικά έμφυλης βίας είναι μια σχετικά κοινή κακή πρακτική που παρατηρείται σε ολόκληρη τη χώρα και μπορεί να επηρεάσει οποιοδήποτε άτομο επέζησε έμφυλης βίας, ανεξαρτήτως εθνικότητας ή υποβάθρου. Κατά συνέπεια, αν και υπάρχουν χώροι που προορίζονται για ευάλωτους πληθυσμούς (παιδιά και γυναίκες) σε πολλά καταφύγια («Ασφαλείς χώροι για ασυνόδευτα ανήλικα», «Φιλικόι χώροι για γυναίκες»), το επίπεδο ασφάλειας που επιτυγχάνεται στους χώρους αυτούς ποικίλλει σημαντικά και δεν μπορεί εύκολα να διατηρηθεί, ενώ ο συνωστισμός (για παράδειγμα στη Μόρια) και η περιορισμένη επίβλεψη καθιστούν συχνά τέτοιους χώρους προσβάσιμους σε δράστες ή/και διακινητές.

Όσον αφορά στην αναφορά περιστατικών έμφυλης βίας, επισημάνθηκε αρκετά συχνά από τα μέλη της κοινότητας ότι **οι αστυνομικοί δεν είναι αρκετά ευαίσθητοι/ες όταν χειρίζονται μια αναφορά έμφυλης βίας**. Είτε ένα άτομο που επέζησε έμφυλης βίας (ή ένα άτομο σε κίνδυνο) αναφέρει το περιστατικό στην αστυνομία από μόνο του είτε συνοδεύεται από κάποιον φορέα, πολλές περιπτώσεις στις οποίες οι ισχυρισμοί τους ούτε καν καταγράφηκαν στο βιβλίο αστυνομικών συμβάντων (όπως προβλέπεται από τις σχετικές νομικές διαδικασίες) έχουν περιέλθει στην προσοχή της ερευνητικής ομάδας. Όπως ανέφερε μια επιζώσα έμφυλης βίας στη Μόρια:

«Τους είπα [στην αστυνομία] ότι προσπάθησαν να με βιάσουνε και δε με πίστεψαν» (ΟΕΣ ΜΚ, Μόρια).

Καταστάσεις έκτακτης ανάγκης που θέτουν το σύστημα προστασίας υπό πίεση

Οι υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης κατά τη διάρκεια των Σαββατοκύριακων και μετά το πέρας του ωραρίου εργασίας είναι σπάνια διαθέσιμες, ειδικά στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας, καθώς οι περισσότεροι φορείς είναι εκτός γραφείου. Παρόλο που η ΓΓΙΦ και το ΕΚΚΑ έχουν μια γραμμή βοήθειας SOS, οι παραπομπές δεν είναι δυνατές χωρίς τη βοήθεια κάποιου φορέα που θα εντοπίσει το έκτακτο περιστατικό έμφυλης βίας και θα κάνει την παραπομπή κατά τη διάρκεια των μη εργάσιμων ωρών και ημερών.

«Υπήρξε επείγον περιστατικό έμφυλης βίας, το απόγευμα της Παρασκευής στις 6 το απόγευμα. Και δε μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα. Επειδή όλες οι δομές και ολόκληρο το σύστημα δε λειτουργούν το Σαββατοκύριακο» (ΣΠΚ ΠΥ, Αθήνα)

Αυτό το κενό συμπληρώνεται ad hoc από ΜΚΟ που επιδιώκουν να ανακουφίσουν την κατάσταση παρέχοντας υπηρεσίες διαμονής έκτακτης ανάγκης (π.χ. ΔΙΟΤΙΜΑ, Solidarity Now). Παρόλα αυτά, η λύση αυτή δεν επαρκεί σε σχέση με το μέγεθος των αναγκών.

5.2. Προσβασιμότητα των υφιστάμενων υπηρεσιών αντιμετώπισης έμφυλης βίας

Ψυχολογική υποστήριξη και θέματα ψυχικής υγείας

Τα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας αναγνωρίζουν την ψυχολογική υποστήριξη ως μία από τις σημαντικότερες ανάγκες τους, όπως επεσήμαναν πρώην ωφελούμενες/οι. Η ανάγκη να μιλάς και να σε ακούνε είναι κάτι περισσότερο από μια θεραπευτική διαδικασία και ένας τρόπος αντιμετώπισης του τραύματος. Πρόκειται τελικά για ένα μέσο επιβίωσης:

«Πρέπει να μπορώ να μιλήσω, γιατί αν δεν το κάνω, θα πεθάνω» (ΣΠΩ, Θεσσαλονίκη).

Παρόλα αυτά, η πρόσβαση στις υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης συχνά υποσκελίζεται από την ανάγκη να εξασφαλιστεί πρώτα ασφαλής στέγαση, τροφή, μετρητά και έγγραφα νόμιμης διαμονής κ.λ.π., τα οποία πρέπει να καλυφθούν πρώτα ώστε να αισθανθεί ένα άτομο έτοιμο να ανοιχτεί και να πει την ιστορία του. Συνεπώς, η διαθεσιμότητα ψυχολογικής υποστήριξης σε περιπτώσεις έμφυλης βίας μπορεί να αποδειχθεί στην πράξη αναποτελεσματική ή μπορεί να έχει περιορισμένο αντίκτυπο ενόσω τα μέσα διαβίωσης του ατόμου που επέζησε δεν έχουν διασφαλιστεί.

Συγκεκριμένα, σε περιπτώσεις δομών φιλοξενίας και/ή ΚΥΤ, όπου οι βασικές ανθρώπινες ανάγκες καλύπτονται στο ελάχιστο και οι συνθήκες διαβίωσης είναι υποβαθμισμένες (π.χ. Μόρια), η ακαταλληλότητα του περιβάλλοντος συχνά αποτελεί επιβαρυντικό παράγοντα για την περαιτέρω επιδείνωση της ψυχολογικής ευημερίας πολλών επιζωσών/ώντων. Όπως επισήμανε άτομο που συμμετείχε στις ΟΕΣ ΠΥ στη Λέσβο:

«Νομίζω όμως ότι το κύριο θέμα είναι η έλλειψη ψυχολογικής υποστήριξης για τα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας **που συνεχίζουν να επανατραυματίζονται καθημερινά** στις συνθήκες που ζουν, χωρίς καμία υποστήριξη». (ΟΕΣ ΠΥ, Λέσβος).

Παρόλο που προσφέρεται ψυχολογική υποστήριξη από διάφορους κρατικούς και μη κρατικούς φορείς τόσο σε αστικές περιοχές όσο και σε δομές φιλοξενίας, υπάρχει **έλλειψη μακροχρόνιας ψυχολογικής υποστήριξης**. Οι δημόσιοι ξενώνες για γυναίκες ωφελούμενες, για παράδειγμα, διαθέτουν μόνο 12 συνεδρίες ανά άτομο, που κι αυτές δεν είναι πάντα εφικτές λόγω της έλλειψης διαθέσιμων υπηρεσιών διερμηνείας.

Οι φορείς που παρέχουν μακροχρόνια ψυχολογική υποστήριξη, όπως η ΜΚΟ Βαβέλ, έχουν παρατηρήσει μια αυξανόμενη ζήτηση τέτοιων υπηρεσιών (γενικά, όχι μόνο για άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας), η οποία υπερβαίνει τις ικανότητές τους. Για να διατηρηθεί η ποιότητα των υπηρεσιών και να αποφευχθεί η υπερφόρτωση και η εξάντληση των επαγγελματιών του χώρου, υπάρχει σήμερα μια μακρά λίστα αναμονής ωφελούμενων και υποψήφιων ωφελούμενων. Ως αποτέλεσμα, οι ανάγκες ψυχικής υγείας των προσφύγων μπορεί να παραμείνουν ανεκπλήρωτες για μεγάλο χρονικό διάστημα. Μπορεί να χρειαστούν έως και αρκετοί μήνες για να αποκτήσει ένα άτομο που επέζησε έμφυλης βίας πρόσβαση στην υπηρεσία, γεγονός που αποτελεί σημαντικό κενό στην αποτελεσματική παρακολούθηση των αναγκών του.

Η πρόσφατη εμπλοκή του ΚΕΕΛΠΝΟ στη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας στις δομές φιλοξενίας σχετίζεται κυρίως με θέματα υγείας, δηλαδή ιατρική διαχείριση περιστατικών, καθώς θεωρείται ότι είναι καλύτερα εξοπλισμένο για να αναλάβει μια τέτοια ευθύνη. Αυτό έχει οδηγήσει σε μια μάλλον ιατρική προσέγγιση των περιστατικών έμφυλης βίας αντί μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης που θα φροντίζει για όλες τις διαφορετικές ανάγκες και τις τραυματικές εμπειρίες των επιζωσών/ώντων, συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης και της νομικής βοήθειας και προστασίας των δικαιωμάτων τους. Αυτό εξηγείται εν μέρει από την ιατρική κυρίως οργανωτική εξουσιοδότηση του ΚΕΕΛΠΝΟ και όχι τόσο εξουσιοδότηση που αφορά στα περιστατικά έμφυλης βίας. Επιπλέον, δεν έχουν όλες οι ΜΚΟ ή οι κρατικοί φορείς ψυχιάτρους. Στις δομές φιλοξενίας όπου είναι παρόν το ΚΕΕΛΠΝΟ υπάρχουν τεράστιες καθυστερήσεις στην παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας (μέχρι 3 μήνες για ένα ραντεβού), εξαιτίας έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού (ψυχιάτρων) που θα μπορούσε να προχωρήσει σε διάγνωση και σε χορήγηση θεραπευτικής αγωγής.

«Πηγαίνω σε αυτούς και μου λένε να έρθω άλλη φορά. Δεν έχουμε ραντεβού. Και πηγαίνω κάθε μέρα και τίποτα» (ΟΕΣ ΜΚ, Μόρια).

Η εκτίμηση της ψυχικής υγείας έχει επίσης αποδειχθεί εμπόδιο όσον αφορά στην πρόσβαση ορισμένων επιζωσών έμφυλης βίας στους ξενώνες της ΓΓΙΦ, οι οποίοι, λόγω του ρυθμιστικού τους πλαισίου, δεν μπορούν να δεχθούν γυναίκες με προβλήματα ψυχικής υγείας, ακόμη και αν η επιζώσα βρίσκεται υπό ιατρική παρακολούθηση για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το όλο θέμα καθίσταται ακόμα πιο δύσκολο όταν πρέπει να αντιμετωπιστούν περιστατικά έμφυλης βίας, καθώς μπορεί να χρειαστούν μήνες για να κλειστεί ένα ραντεβού με ψυχίατρο σε δημόσιο νοσοκομείο ώστε να εκτιμήσει το περιστατικό. Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι τα άτομα που επέζησαν και έχουν ψυχιατρικά προβλήματα δεν έχουν πρόσβαση σε ασφαλή καταλύματα –ένα σημαντικό κενό στο σύστημα απόκρισης στην έμφυλη βία.

Η μεταφορά ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας σε υπηρεσίες δημιουργεί πρόσθετους φραγμούς προσβασιμότητας

Σύμφωνα με το πρωτόκολλο της ΓΓΙΦ, ο φορέας που παραπέμπει ένα περιστατικό έμφυλης βίας (κρατική ή πιστοποιημένη ΜΚΟ) είναι υπεύθυνος για τη συνοδεία των ωφελούμενων και των παιδιών τους από τις δομές φιλοξενίας είτε στο δίκτυο των δομών της ΓΓΙΦ είτε στις Κοινωνικές Υπηρεσίες του Δήμου ή στο ΕΚΚΑ. Η μεταφορά προς, από και μεταξύ των δημοσίων υπηρεσιών τόσο σε αστικές περιοχές όσο και στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας παραμένει ωστόσο ιδιαίτερα προβληματική και συχνά καθιστά τις διαθέσιμες υπηρεσίες απρόσιτες. Το Πρωτόκολλο της ΓΓΙΦ, για παράδειγμα, δεν περιέχει διατάξεις σχετικά με τη διαθεσιμότητα μεταφορικών μέσων από τους Δήμους. Υπάρχουν επίσης κενά σε σχέση με τη διευκόλυνση της μετάβασης από τα Συμβουλευτικά Κέντρα στους ξενώνες, καθώς και από τις ανοιχτές δομές φιλοξενίας στα Συμβουλευτικά Κέντρα. Πίσω από το επίμονο αυτό κενό βρίσκονται διάφοροι διασταυρούμενοι παράγοντες, όπως η έλλειψη ανθρώπινων πόρων (προσωπικού), υλικών πόρων (βενζίνη/αυτοκίνητα), η έλλειψη διερμηνείας, καθώς και βαθύτεροι παράμετροι, όπως η έλλειψη χρηματοδότησης και η πιθανή έλλειψη πολιτικής βούλησης για τη βελτίωση της κατάστασης.

Οι ΜΚΟ καλύπτουν συχνά αυτό το κενό, αν και με περιορισμένους πόρους και μόνο εάν έχουν εξουσιοδότηση να μεταφέρουν άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας. Η μεταφορά είναι επομένως ένα πολύ κρίσιμο ζήτημα, καθώς επηρεάζει άμεσα τη διαχείριση σοβαρών περιστατικών έμφυλης βίας που απαιτούν άμεση ιατρική εκτίμηση σε νοσοκομεία/υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και/ή μετάβαση στην αστυνομία ή στις δικαστικές υπηρεσίες (εισαγγελέας/ιατροδικαστής). Η **έλλειψη διαθέσιμων μέσων μεταφοράς και/ή συνοδείας** στις διάφορες υπηρεσίες δημιουργεί ένα de facto φραγμό προσβασιμότητας στους δημόσιους ξενώνες, κυρίως από τις δομές φιλοξενίας, ακόμη και όταν η παραπομπή γίνεται από δημόσια υπηρεσία, όπως επισημάνθηκε από το νοσοκομειακό/ιατρικό προσωπικό που συμμετείχε στην έρευνα (ΟΕΣ ΠΥ, Θεσσαλονίκη). Σύμφωνα με τα λόγια ενός εργαζομένου σε κρατικό φορέα:

«Έχω μιλήσει με τους συντονιστές στις δομές φιλοξενίας σχετικά τη μεταφορά των θυμάτων. Δεν έχουμε κανέναν τρόπο να μεταφέρουμε τα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας!» (ΣΠΚ με δημόσιο λειτουργό, Αθήνα).

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι παρά την ύπαρξη ορισμένων προγραμμάτων, όπως το πρόγραμμα της ΜΕΤΑδρασης που χρηματοδοτείται από την UNHCR και παρέχει υπηρεσίες συνοδείας σε επιζώσες/ντες έμφυλης βίας από τον τόπο διαμονής τους στους ξενώνες του ΕΚΚΑ, κατόπιν παραπομπής από το ΕΚΚΑ, αυτού του είδους βραχυπρόθεσμα έργα δεν εγγυώνται βιώσιμες λύσεις μακροπρόθεσμα. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, υπάρχει σαφής ανάγκη τροποποίησης του Πρωτοκόλλου, ώστε να διευθετηθούν καλύτερα τα θέματα που σχετίζονται με τη μεταφορά ατόμων που επέζησαν περιστατικών έμφυλης βίας⁷⁸.

Διερμηνεία: ένα κρίσιμο στοιχείο του συστήματος απόκρισης στην έμφυλη βία το οποίο επηρεάζει τις διαθέσιμες υπηρεσίες

Από το 2015, σημειώθηκε σημαντική αύξηση της διαθεσιμότητας υπηρεσιών διερμηνείας στις κρατικές υπηρεσίες, ενώ οι ΜΚΟ καλύπτουν τις περισσότερες από τις ανάγκες που υπήρχαν στην αρχή όσο και κατά τη διάρκεια του σημερινού μεταβατικού σταδίου.

Η απόκριση της ΓΓΠΦ στις προσφύγισες επιζώσες έμφυλης βίας, ιδίως διασφαλίζοντας ότι πληρούν τις προϋποθέσεις ώστε να λάβουν υπηρεσίες από το Εθνικό Δίκτυο Υποστήριξης για περιστατικά έμφυλης βίας, ενισχύθηκε από το ΚΕΘΙ, το οποίο παρείχε στα Συμβουλευτικά Κέντρα και τους ξενώνες υπηρεσίες διερμηνείας (8 διερμηνείς σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Κω). Επιπλέον, επιστρατεύθηκαν διερμηνείς για την κάλυψη των αναγκών άλλων δημόσιων υπηρεσιών, όπως νοσοκομεία και το ΕΚΚΑ. Ως απάντηση στις περιφερειακές ανάγκες, όπως απομακρυσμένα συμβουλευτικά κέντρα/ξενώνες που δεν είχαν πρόσβαση σε διερμηνείς, διατέθηκε διερμηνεία μέσω τηλεφώνου ή μέσω Skype. Επιπλέον, υποστήριξη για την κάλυψη των αναγκών διερμηνείας στα Συμβουλευτικά Κέντρα και τους ξενώνες έχει επίσης παρασχεθεί από τα Κέντρα Ένταξης Μεταναστών που λειτουργούν σε Δήμους, π.χ. στη Θεσσαλονίκη. Ωστόσο, μόνο έντεκα (11) Δήμοι έχουν ιδρύσει τέτοια κέντρα μέχρι σήμερα. Τα κέντρα αυτά είναι σχεδιασμένα να λειτουργούν ως σημεία πληροφόρησης για το μεταναστευτικό και προσφυγικό πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών διαθέσιμων υπηρεσιών για άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας. Η διαθεσιμότητα διερμηνέων μέσω του προγράμματος PHILOS που διαχειρίζεται το ΚΕΕΛΠΝΟ συνέβαλε στην αντιμετώπιση των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών, ιδιαίτερα στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας και στα νησιά. Ο σημαντικότερος πάροχος υπηρεσιών

⁷⁸ Όπως επισημάνθηκε από πάροχο υπηρεσιών κατά τη διάρκεια συνέντευξης με πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά στην Αθήνα.

διερμηνείας εξακολουθεί να είναι η ΜΚΟ ΜΕΤΑδράση, η οποία παρέχει (κατόπιν αιτήματος) τις υπηρεσίες της σε νοσοκομεία και άλλους φορείς, κρατικούς και μη κρατικούς, υπερπληρώντας την ικανότητά ανταπόκρισής της στη ζήτηση. Αναγνωρίζοντας την ανάγκη να καλυφθούν αυτά τα κενά και να διασφαλιστεί επίσης η ποιότητα των υπηρεσιών διερμηνείας, το ΥΜΕΠΟ σχεδιάζει να ρυθμίσει το καθεστώς εργασίας των διερμηνέων –στην πλειονότητά τους υπηκόων τρίτων χωρών. Παρόλα αυτά, η έλλειψη διερμηνείας για λιγότερο κοινές γλώσσες δημιουργεί εμπόδια σε συγκεκριμένες εθνογλωσσικές ομάδες να αποκτήσουν πρόσβαση σε υπηρεσίες αντιμετώπισης έμφυλης βίας.

Κοινή ανησυχία μεταξύ των επαγγελματιών των ΜΚΟ, των κρατικών παρόχων υπηρεσιών και των ωφελούμενων είναι ο **περιορισμένος αριθμός γυναικών διερμηνέων**. Ειδικά για τις χρήστριες των υπηρεσιών, ένα τέτοιο χάσμα λειτουργεί ως αποτρεπτικός παράγοντας στην αναζήτηση ψυχολογικής υποστήριξης ή ιατρικής εξέτασης στα δημόσια νοσοκομεία. Επιπλέον, η μερική διαθεσιμότητα γυναικών διερμηνέων κατά τη διάρκεια της συνέντευξης για άσυλο (και άλλες σημαντικές διαδικασίες) δεν οδηγεί σε αποκάλυψη και επακόλουθο εντοπισμό ενός περιστατικού έμφυλης βίας από τους υπαλλήλους των υπηρεσιών ασύλου και της επιτροπής προσφυγών, κάτι που μπορεί να αποβεί ζημιόγono για το αίτημα του ατόμου που επέζησε (ΣΠΩ 5, Αθήνα).

Από την οπτική γωνία των **πρώην χρηστ(ρι)ών υπηρεσιών, ο/η διερμηνέας δε θεωρείται ουδέτερος/η διαμεσολαβητής/ήτρια μεταξύ αυτών και των φορέων**: η παρουσία/μη παρουσία του/της διερμηνέα, το φύλο, το εθνογλωσσικό υπόβαθρο, η συμπεριφορά και ο επαγγελματισμός του/της ή η έλλειψή τους, είναι υψίστης σημασίας για την/τον ωφελούμενη/ο και μπορεί να διευκολύνει ή να εμποδίσει την πρόσβαση στην ίδια την υπηρεσία. Για παράδειγμα, η σπάνια διαθεσιμότητα διερμηνέων σε αστυνομικά τμήματα και δημόσια νοσοκομεία έχει οδηγήσει σε επαναλαμβανόμενες επισκέψεις των ωφελούμενων, καθώς η επιζώσα/ο επιζών οφείλει να επιστρέφει έως ότου υπάρξει διαθέσιμη διερμηνεία. Αυτό μπορεί να αποθαρρύνει και να αποτρέψει τα άτομα που επέζησαν, καθώς συχνά εξαντλούνται και απαγοτεύονται μετά από συνεχόμενα άκαρπα ραντεβού σε υπηρεσίες. Πράγματι, σε μια περίπτωση, η έλλειψη διερμηνείας στο αστυνομικό τμήμα εμπόδισε μια γυναίκα να συμπληρώσει καταγγελία και να κινηθεί νομικά εναντίον του κακοποιητικού συζύγου της⁷⁹. Σε άλλες περιπτώσεις, τα ιατρικά αποτελέσματα δεν μπόρεσαν να παραδοθούν στο δικαιούχο λόγω έλλειψης διερμηνείας⁸⁰ ή οι ιατρικές εξετάσεις έγιναν με τη χρήση της γλώσσας του σώματος⁸¹. Ακόμα και σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, η διερμηνεία διατίθεται μετά από αρκετές ημέρες⁸².

⁷⁹ Όπως δήλωσε πρώην ωφελούμενη, κατά τη διάρκεια συνέντευξης στην Αθήνα.

⁸⁰ Όπως δήλωσε πρώην ωφελούμενος, κατά τη διάρκεια συνέντευξης στη Θεσσαλονίκη.

⁸¹ Όπως δήλωσαν πρώην ωφελούμενη και πάροχος υπηρεσιών-πληροφορητής κλειδί, κατά τη διάρκεια συνεντεύξεων στην Αθήνα.

⁸² Όπως δήλωσε πρώην ωφελούμενη, κατά τη διάρκεια συνέντευξης στην Αθήνα.

Λόγω της έλλειψης διερμηνέων και προκειμένου να ανταποκριθούν στις υφιστάμενες ανάγκες, δεν είναι ασυνήθιστο ορισμένες ΜΚΟ και η αστυνομία να χρησιμοποιούν **μέλη της κοινότητας ως διερμηνείς**, τα οποία συχνά δε διαθέτουν κατάλληλη κατάρτιση για διερμηνεία, πόσο μάλλον σχετικά με την έμφυλη βία. Η παρουσία και μόνο ενός/μιας διερμηνέα με ισχυρούς δεσμούς με την κοινότητα μπορεί να αποτρέψει τα άτομα που επέζησαν να καταθέσουν μπροστά στην αστυνομία και/ή στο δικαστήριο, καθώς φοβούνται ότι θα στιγματιστούν και θα αντιμετωπίσουν αντίποινα από την κοινότητα:

«Έφυγε το βράδυ... δεν το ανέφερε τελικά... παρόλο που οι εισαγγελείς μας την παρακάλεσαν σχεδόν, είπε ΟΧΙ δεν θα μπορέσετε να με προστατεύσετε από την κοινότητα μου» (ΣΠΚ με δημόσιο λειτουργό, Αθήνα).

Σύμφωνα με συνεντευξιαζόμενο, το άλλο εμπόδιο που σχετίζεται με τα παραπάνω, το οποίο εμποδίζει την πρόσβαση στις υπηρεσίες (π.χ. νοσοκομεία, αστυνομία, ΜΚΟ), είναι η αναφερθείσα στάση **θυροφύλαξης** που έχουν κάποιοι άντρες διερμηνείς. Υπάρχει μια τάση να αποθαρρύνονται οι επιζώσες έμφυλης βίας να προβαίνουν σε αναφορές των περιστατικών, λόγω των κυρίαρχων πολιτισμικών προτύπων που ασπάζεται ο διερμηνέας⁸³.

Άτομα που ενεργούν ως διερμηνείς/πολιτιστικοί/ες διαμεσολαβητρι(ε)ές αλλά δεν ακολουθούν τον σχετικό Κώδικα Δεοντολογίας ή δεν τηρούν την αρχή της εμπιστευτικότητας, σε μεγάλο βαθμό εξαιτίας της έλλειψης εκπαίδευσής τους πάνω σε θέματα έμφυλης βίας, αναφέρθηκαν επίσης από τους φορείς παροχής υπηρεσιών και τις/τους ωφελούμενες/ους ως ακόμα ένας αποτρεπτικός παράγοντας. Ένα περιστατικό σεξουαλικής παρενόχλησης επιζώσας έμφυλης βίας από άνδρα διερμηνέα κοινοποιήθηκε επίσης στην ερευνητική ομάδα στο πλαίσιο συνέντευξης με πρώην χρήστρια των υπηρεσιών. Η επιζώσα έφυγε στη συνέχεια από τον οργανισμό χωρίς να αναφέρει το περιστατικό, φοβούμενη την αντίδραση του διερμηνέα.

Επιπλέον, ένας σημαντικός αριθμός διερμηνέων/πολιτισμικών διαμεσολαβητών δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα και η διερμηνεία γίνεται από και προς τα αγγλικά, γεγονός που περιπλέκει την επικοινωνία, ιδίως όταν παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε δημόσιους υπαλλήλους, των οποίων η γνώση της αγγλικής γλώσσας είναι συχνά στοιχειώδης.

Συνοψίζοντας, υπάρχουν άφθονες ενδείξεις όχι μόνο για την ανεπάρκεια και/ή τη χαμηλή ποιότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών διερμηνείας στους διάφορους τομείς δημόσιων υπηρεσιών (αστυνομία, δικαστήρια, νοσοκομεία, εξειδικευμένες υπηρεσίες έμφυλης βίας), αλλά και στο πλαίσιο της διερμηνείας των ποινικών διαδικασιών, η οποία

⁸³ Όπως δήλωσε πρώην ωφελούμενη, κατά τη διάρκεια συνέντευξης στην Αθήνα.

είναι κατ' ελάχιστον διαθέσιμη στα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας, παρά την ύπαρξη νόμιμου δικαιώματος πρόσβασης σε διερμηνεία κατά τη διάρκεια οποιασδήποτε νομικής διαδικασίας (μέσω καταλόγων διαπιστευμένων διερμηνέων). Το ήδη υπάρχον πρόβλημα χειροτερεύει η χαμηλή ποιότητα ορισμένων υπηρεσιών διερμηνείας, η οποία θέτει σε κίνδυνο ολόκληρη τη διαδικασία διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας.

Το κριτήριο της ευαλωτότητας μπορεί να εμποδίσει την πλήρωση των αναγκών των επιζώντων/ώντων

Σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 8 του νόμου 4375/2016 για τις διαδικασίες **υποδοχής και ταυτοποίησης** που ισχύουν κυρίως για **νεοεισερχόμενες/ους**, οι ακόλουθες πληθυσμιακές ομάδες θεωρούνται ευάλωτες: τα ασυνόδευτα παιδιά· τα άτομα με αναπηρία ή όσα υποφέρουν από ανίατη ή σοβαρή νόσο· οι ηλικιωμένες/οι· οι εγκυμονούσες ή όσες έχουν πρόσφατα γεννήσει· μόνες/οι γονείς με παιδιά· θύματα βασανιστηρίων, βιασμών ή άλλων σοβαρών μορφών ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης· άτομα με μετατραυματική διαταραχή, ιδίως επιζώσες/ώντες και συγγενείς θυμάτων ναυαγίων· θύματα εμπορίας ανθρώπων. Η αξιολόγηση ευαλωτότητας, η οποία πραγματοποιείται πρωτίστως κατά τη διαδικασία υποδοχής και ταυτοποίησης, μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί και κατά τα υπόλοιπα στάδια της διαδικασίας ασύλου. Στα μέσα του 2017, η ευθύνη για τις υπηρεσίες υγείας στα ΚΥΤ και τις ανοιχτές δομές φιλοξενίας μεταφέρθηκε σε κρατικούς φορείς, όπως το Υπουργείο Υγείας και το ΚΕΕΛΠΝΟ.

Η αναγνώριση της ευαλωτότητας είναι κρίσιμη για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων που επέζησαν ή διατρέχουν κίνδυνο έμφυλης βίας. Εκτός από την παραχώρηση μιας σειράς δικαιωμάτων (άσυλο/διεθνής προστασία, μετεγκατάσταση, άρση γεωγραφικών περιορισμών στα νησιά), ο χαρακτηρισμός ενός ατόμου ως ευάλωτου μπορεί επίσης να εξασφαλίσει ευκολότερη πρόσβαση σε υπηρεσίες στέγασης και υποστήριξης περιστατικών έμφυλης βίας.

Ωστόσο, στα ΚΥΤ, οι μεγάλες καθυστερήσεις, η έλλειψη ανθρώπινων πόρων και οι δυσλειτουργικές διαδικασίες ταυτοποίησης, καθώς και άλλα κενά στην παροχή των σχετικών υπηρεσιών που περιγράφηκαν προηγουμένως, μειώνουν σημαντικά την ικανότητα διεξαγωγής κατάλληλου ελέγχου ευαλωτότητας κατά τις διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης, με αποτέλεσμα πολλά περιστατικά έμφυλης βίας να μην εντοπίζονται.

Κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας, συντάχθηκε και μοιράστηκε ένα ενημερωμένο έντυπο αξιολόγησης ευαλωτότητας από το ΚΕΕΛΠΝΟ. Παρόλα αυτά, ο εντοπισμός των ευάλωτων ατόμων παραμένει μια πρόκληση. Αφενός, απαιτεί τη συμμετοχή ποικίλων επαγγελματιών από διάφορους τομείς (ιατρικό, διοικητικό, ψυχοκοινωνικό) οι οποίοι πρέπει να μπορούν να εργάζονται με το ίδιο σύστημα αξιολόγησης ενώ έχουν διαφορετικές προτεραιότητες και προσεγγίσεις. Από την άλλη πλευρά, δεν είναι απίθανο οι ενδιαφερόμενες/οι να προσπαθήσουν να χρησιμοποιήσουν

την αξιολόγηση ευαλωτότητας ως τρόπο διαφυγής από τις απεχθείς συνθήκες διαβίωσης στις οποίες εκτίθενται, θέτοντας ισχυρισμούς που συχνά προκαλούν δυσφορία στους επαγγελματίες του χώρου.

«Δηλαδή πιέζουν τον γιατρό, δώσε μου ένα χαρτί! Θα μπορούσε να έχει ένα κόκαλο σπασμένο πριν 5 χρόνια, θα θυμηθεί τώρα ότι πονάει. Και δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί στη Μυτιλήνη, αλλά στην Αθήνα. Ή σε μια άλλη περίοδο, είχαμε [πρόβλημα με] τον νευρολόγο, ότι όλες/οι υπέφεραν από επιληψίες... κάποιος τους είπε ότι αν πάρεις το χαρτί ευαλωτότητας, θα πας πιο γρήγορα ... είναι λογικό» (ΣΠΚ με δημόσιο λειτουργό, Λέσβος)

επίσης

«Όλες/οι ζητούν έναν ψυχολόγο για [να αξιολογήσει την] ευαλωτότητα» (ΣΠΚ ΠΥ, Λέσβος).

Υπάρχει κοινή αντίληψη μεταξύ των επαγγελματιών του χώρου/των υπευθύνων προστασίας, ιδίως στα νησιά (π.χ. Μόρια), ότι οι προσφύγισες μπορεί να αναφέρουν περιστατικά βιασμού ή απειλής βιασμού για να μπουν σε καθεστώς ευαλωτότητας, προκειμένου να εξασφαλίσουν πρόσβαση σε καλύτερη θεραπεία και/ή προκειμένου να αρθούν οι γεωγραφικοί περιορισμοί· μια συμπεριφορά που κινδυνεύει να χρησιμοποιηθεί ως πρόσχημα για την παράβλεψη των πραγματικών αναγκών των προσφύγων. Οι φορείς αντιμετώπισης έμφυλης βίας στη Μόρια, τόσο κρατικοί όσο και μη κρατικοί (UNHCR, ΚΕΕΛΠΝΟ, ΚΥΤ, Υπηρεσία Ασύλου, ΔΙΟΤΙΜΑ) έχουν επίγνωση αυτού του κινδύνου και καταβάλλουν προσπάθειες για την καλύτερη διερεύνηση και τον εντοπισμό περιστατικών έμφυλης βίας και την ορθή παραπομπή τους στους τοπικούς παρόχους υπηρεσιών.

Η αξιολόγηση ευαλωτότητας έχει επικριθεί και από την οπτική του ποιος διεξάγει την αξιολόγηση (επί του παρόντος είναι η υποχρέωση του διοικητή της δομής φιλοξενίας), με ποιες γνώσεις και ποιους πόρους και ικανότητες, ιδίως στο εσωτερικό των ΚΥΤ, μετά το πέρας του προγράμματος ΡΗΙΛΟΣ. Σε σχέση με το νόμο του 2016, ένας συμμετέχων παρατήρησε κριτικά τα εξής⁸⁴:

«Λοιπον ναι! Διαφωνώ με αυτόν το νόμο επειδή βάζετε έναν άνθρωπο που δεν έχει το κατάλληλο υπόβαθρο να δηλώσει την ευαλωτότητα. Πρακτικά, η ευαλωτότητα δεν είναι ευθύνη της ιατρικής και ψυχοκοινωνικής ομάδας [του ΚΕΕΛΠΝΟ]. Σύμφωνα με το νόμο, είναι υποχρέωση του διοικητή της δομής φιλοξενίας. Και ξέρει αυτός να κρίνει εάν ένα άτομο έχει χρόνια νόσο ή είναι θύμα έμφυλης

⁸⁴ Νόμος 4375/2016

βίας; Μα δεν έχει το υπόβαθρο για αυτό [...]. Επαφίεται στη διάθεσή του να το δεχτεί ή όχι» (ΣΠΚ με υπεύθυνο χάραξης πολιτικής, Αθήνα).

Οι διαδικασίες ασύλου και οι δικαστικές διαδικασίες παρεμποδίζουν την πρόσβαση στις υπηρεσίες αντιμετώπισης έμφυλης βίας και αποτυγχάνουν να διασφαλίσουν την ισότιμη πρόσβαση στη δικαιοσύνη

Οι δυσκολίες πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου (λόγω της απαίτησης προεγγραφής στο Skype για όσους βρίσκονται στην ηπειρωτική χώρα και των μεγάλων λιστών αναμονής) φέρνουν **πολλές/ούς επιζώσες/όντες έμφυλης βίας αντιμετώπιες/ους με μια αγχωτική κατάσταση όσον αφορά στη νόμιμη κατοικία τους**, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει αρνητικά την απόφαση να αποκαλύψουν ένα περιστατικό έμφυλης βίας. Στην πλειονότητα των ΣΠΩ κατέστη προφανές ότι πριν επιτευχθεί νόμιμη διαμονή και δυνατότητα να καλυφθούν οι βασικές ανάγκες ενός ατόμου, με άλλα λόγια πριν καθιερωθεί μια κάποια αυτονομία τους, τα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας διστάζουν να ζητήσουν βοήθεια σχετική με την εμπειρία της κακοποίησης (ως επί το πλείστον ενδοοικογενειακή βία).

Η **πρόσβαση στη δικαιοσύνη** υπονομεύεται από διάφορα εμπόδια στο πλαίσιο των δημόσιων διαδικασιών, όπως η έλλειψη περιβάλλοντος εμπιστοσύνης κατά τη διάρκεια της δίκης, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι επιζώσες/ντες μπορούν να καταθέσουν χωρίς την παρουσία του/της δράστη. Τοιουτοτρόπως, υποσκελίζεται το εύρος της δωρεάν νομικής βοήθειας και της εκπροσώπησης στο δικαστήριο και μετατρέπεται η διαδικασία σε μια τραυματική εμπειρία. Εκτός αυτού, οι μεγάλες καθυστερήσεις στις δικαστικές διαδικασίες υπονομεύουν την αίσθηση της εμπιστοσύνης των επιζωσών/όντων στο δικαστικό σύστημα και τις διαδικασίες λογοδοσίας. Η πολυπλοκότητα των άλλων ρυθμιστικών διαδικασιών, όπως το διαζύγιο από κακοποιητικό σύζυγο, όπου απαιτείται η συνεργασία των δύο δικαστικών συστημάτων (ελληνικό και της χώρας προέλευσης), η νομική αμοιβή των 50 ευρώ στην αστυνομία για την αναφορά ενός περιστατικού έμφυλης βίας (εκτός από περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας) και πρακτικές λεπτομέρειες, όπως η έλλειψη υπηρεσιών διερμηνείας, δημιουργούν πρόσθετα εμπόδια. Ζητήματα όπως αυτά που περιγράφηκαν λειτουργούν ως αποτρεπτικά στην απόφαση να κινηθεί δικαστικά, με αποτέλεσμα πολλά περιστατικά έμφυλης βίας να μην έχουν ποτέ την ευκαιρία να προχωρήσουν, ώστε να επιλυθούν.

Μια πρώην ωφελούμενη, η οποία ήθελε να αναφέρει ένα περιστατικό, περιέγραψε πως πλήρωσε το τέλος, αλλά τελικά δεν μπόρεσε να καταθέσει την καταγγελία, καθώς δεν υπήρχε ποτέ διερμηνέας στο αστυνομικό τμήμα:

«Είχα πάει μόνη μου στην αστυνομία. Μου είπαν ότι πρέπει να δώσω 50 ευρώ για ένα χαρτί. Πλήρωσα και στη συνέχεια, όταν τους πήγα το χαρτί, μου είπαν ότι δεν είχαν διερμηνέα. Πήγαινα κάθε μέρα και δεν υπήρχε διερμηνέας» (ΣΠΩ, Αθήνα).

Επίσης έχει καταγραφεί ελλιπής έγκαιρη ενημέρωση της ελληνικής αστυνομίας σχετικά με τις ειδικές διατάξεις που ισχύουν για τις/τους μετανάστριες/στες και πρόσφυγες που επέζησαν έμφυλης βίας. Όπως επισημανθηκε προηγουμένως, έχουν αναφερθεί περιστατικά κατά τα οποία αστυνομικοί συνέλαβαν επιζώσες έμφυλης βίας, επειδή δεν είχαν έγγραφα ή τα έγγραφά τους ήταν ληγμένα. Επιπλέον, το κρατικό πρόγραμμα δωρεάν νομικής βοήθειας δεν είναι επαρκές στην πράξη, δεδομένου ότι υπάρχει απροθυμία μεταξύ των δικηγόρων να ανταποκριθούν, δημιουργώντας έτσι λίστες μακράς αναμονής των ωφελούμενων, οι οποίες περιορίζουν τη συνολική αποτελεσματικότητά του (παρατηρήσεις του Νομικού Τμήματος της ΔΙΟΤΙΜΑ). Δεδομένων των άνωθεν εμποδίων και ελλείψεων, οι επιζώσες/ντες έμφυλης βίας συχνά δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στη νομική και δικαστική προστασία που δικαιούνται.

5.3. Ποιότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών

Ανάγκη ανάπτυξης ικανοτήτων με στόχο τη διασφάλιση καλύτερης ποιότητας υπηρεσιών και βιωσιμότητας του συστήματος

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι τα τελευταία τρία (3) χρόνια έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος όσον αφορά στην ανάπτυξη ικανοτήτων των επαγγελματιών πρώτης γραμμής. Εκπονήθηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με θέματα έμφυλης βίας, όπως η διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας, και πάνω σε θέματα σχετικά με το φύλο και τη βία που διοργάνωσαν Διεθνείς Οργανισμοί καθώς και τοπικές ΜΚΟ (ενδεικτικά ΔΙΟΤΙΜΑ, IRC, UNICEF, A21, IOM, UNHCR και UNFPA). Σε αρκετές περιπτώσεις, με βάση τα ερωτηματολόγια πριν και μετά την κατάρτιση, η γνώση των επαγγελματιών που συμμετείχαν είχε εξελιχθεί. Οι εκπαιδεύσεις απευθύνονται σε επαγγελματίες ενός ευρέως φάσματος ειδικοτήτων που εργάζονται σε κρατικούς και μη κρατικούς φορείς, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών, των κοινωνικών λειτουργών, των ψυχολόγων, των διαχειριστών περιστατικών, των επαγγελματιών υγείας, του προσωπικού των ξενώνων ασυνόδευτων ανηλίκων, των εκπαιδευτικών (τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης), καθώς και των εξειδικευμένων στην έμφυλη βία επαγγελματιών. Είναι ενδεικτικό ότι αρκετές/οί από τις συμμετέχουσες και τους συμμετέχοντες στις ΟΕΣ αυτής της έρευνας δήλωσαν ότι έχουν αναπτύξει τις ικανότητές τους σχετικά με την έμφυλη βία μέσα από εκπαιδεύσεις. Εντούτοις, **σημειώθηκαν σημαντικά κενά στις γνώσεις και/ή στις δεξιότητες που απαιτούνται για την εφαρμογή τους.**

Αυτά τα κενά αφορούν πρακτικές πτυχές, όπως διαδικασίες (SOPs), πρωτόκολλα (Πρωτόκολλο Συνεργασίας της ΓΠΦ), οδούς παραπομπής, καθώς και θέματα πολιτισμικής και σχετικής με το φύλο ευαισθητοποίησης αναφορικά με άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας. Για παράδειγμα, το προσωπικό των δημόσιων νοσοκομείων δε γνώριζε το Πρωτόκολλο Συνεργασίας (ΟΕΣ ΠΥ, Θεσσαλονίκη & Αθήνα), κάνοντας εμφανή την έλλειψη διάχυσής του στα νοσοκομεία με τρόπο

που να το γνωστοποιήσει σε όλα τα μέλη του προσωπικού. Επιπλέον, υπάρχουν ακόμα περιθώρια βελτίωσης του αστυνομικού προσωπικού, ώστε να είναι ικανό να χειρίζεται σωστά τα περιστατικά έμφυλης βίας και να προστατεύει τα δικαιώματα των ευάλωτων ατόμων (παιδιά, άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας, πρόσφυγες). Επιπλέον, έχουν καταγραφεί παραβιάσεις του Κώδικα Δεοντολογίας από διερμηνείς, όπως αναφέρθηκε σε δύο ΣΠΩ, γεγονός που καταδεικνύει –μεταξύ άλλων– την ανάγκη περαιτέρω κατάρτισης και καθοδήγησης αυτής της ομάδας επαγγελματιών⁸⁵.

Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι, παρά το γεγονός ότι η ανάπτυξη ικανοτήτων για θέματα που σχετίζονται με την έμφυλη βία είναι διαθέσιμη, **ο αντίκτυπος των γνώσεων που αποκτούνται σχετικά με την έμφυλη βία δεν είναι ακόμη προφανής στον τομέα.** Είναι επιτακτικό να σχεδιαστούν περισσότερο εστιασμένες εκπαιδεύσεις, βασισμένες στον εντοπισμό των κενών και την εκτίμηση των αναγκών. Τέλος, εκτός από ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα ανάπτυξης ικανοτήτων, υπάρχει μεγάλη ανάγκη για διαμόρφωση και εφαρμογή εξειδικευμένων εκπαιδεύσεων που θα συμβάλουν στην ενίσχυση της ικανότητας απόκρισης σε παραμελημένες πτυχές της έμφυλης βίας, όπως οι άνδρες και τα παιδιά που επέζησαν περιστατικών έμφυλης βίας.

⁸⁵ Όπως δήλωσαν δύο πρώην ωφελούμενες, κατά τη διάρκεια συνεντευξεων στην Αθήνα.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ακολουθώντας μια μεικτή μεθοδολογία που περιλαμβάνει βιβλιογραφική έρευνα, χαρτογράφηση υπηρεσιών καθώς και έρευνα πεδίου μέσω ατομικών συνεντεύξεων και ομάδων εστιασμένης συζήτησης με παρόχους υπηρεσιών, πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά, μέλη της κοινότητας και πρώην ωφελούμενες/ους, η τρέχουσα έρευνα καταδεικνύει ότι ένα μεγάλο φάσμα δικαιωμάτων παραμένει ανεκπλήρωτο, ότι παραμένει μια σειρά κενών και ελλείψεων στον τομέα και ότι εξακολουθούν να υπάρχουν φραγμοί στην πλήρη προσβασιμότητα. Οι παρακάτω τελικές παρατηρήσεις αποσκοπούν να σκιαγραφήσουν κενά και ελλείψεις, ακολουθώντας τα διάφορα στάδια της διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας.

Όσον αφορά στον **εντοπισμό των ατόμων που επέζησαν περιστατικών έμφυλης βίας**, είτε αυτός πραγματοποιείται από θεσμούς και οργανισμούς που έχουν εξουσιοδότηση να το πράξουν (όπως το ΚΕΕΛΠΝΟ στα ΚΥΤ, δημόσιοι λειτουργοί και ΜΚΟ στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας και στις αστικές περιοχές) είτε προκύπτει εν μέσω διαδικασιών (όπως οι συνεντεύξεις για το άσυλο), εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά κενά. Συγκεκριμένα, οι εκτιμήσεις ευαλωτότητας στις συνθήκες υπερσυνωστισμού στα ΚΥΤ, όπου υπάρχει φόρτος περιστατικών, γίνονται πολύ δύσκολες και πολλά περιστατικά έμφυλης βίας δεν εντοπίζονται ποτέ. Επιπρόσθετα, ακατάλληλο και μη επαρκώς εκπαιδευμένο προσωπικό, του οποίου η ικανότητα να αναγνωρίζει σημάδια έμφυλης βίας δεν είναι εγγυημένη, περιορίζει ακόμα περισσότερο τον αποτελεσματικό εντοπισμό των ατόμων που επέζησαν αυτής, μια έλλειψη που γίνεται ακόμα περισσότερο προφανής σε περιπτώσεις ανδρών και παιδιών επιζώντων. Ο εντοπισμός περιστατικών έμφυλης βίας στις αστικές περιοχές, όπου οι υπηρεσίες είναι διασκορπισμένες και τα άτομα που επέζησαν ενδέχεται να μη διαθέτουν τα μέσα ή τις πληροφορίες για να προσεγγίσουν εξειδικευμένους φορείς αντιμετώπισης της έμφυλης βίας, εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση.

Σε γενικές γραμμές, **η ασφάλεια και η προστασία των ατόμων που επέζησαν υπονομεύεται από την έλλειψη αστυνομικής παρέμβασης στις δομές**. Αποδεδειγμένη ήδη από την πρώτη περίοδο και σε πολλές περιπτώσεις, η αποτυχία της αστυνομίας να επέμβει σε περιστατικά έμφυλης βίας που προκύπτουν στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας, αφήνει τα άτομα που επέζησαν αυτών χωρίς προστασία και τους δράστες ατιμώρητους. Ζητήματα ασφαλείας έχουν αναφερθεί πολλάκις (ιδίως στις συνοριακές τοποθεσίες), όπου ο υπερπληθυσμός καθιστά τους «ασφαλείς» χώρους προσβάσιμους στους δράστες.

Όσον αφορά στις **παραπομπές**, οι επιζώσες/ντες πρέπει να πλοηγηθούν σε ένα περίπλοκο σύστημα το οποίο απαιτεί να απευθυνθούν σε διάφορους φορείς προκειμένου να λάβουν τις υπηρεσίες που χρειάζονται, ενώ παράλληλα θα

παρακολουθούν τις αλλαγές στις οδούς παραπομπής. Επιπλέον, οι πάροχοι υπηρεσιών δεν έχουν πάντα πρόσβαση σε διερμηνείς, και ακόμη και όταν το έχουν και ακόμα και όταν το σύστημα παραπομπών λειτουργεί στην εντέλεια, η παραπομπή κάποιου ατόμου κατά τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου και μη εργάσιμων ωρών παραμένει δύσκολη. Επιπλέον, **μεταφορά και συνοδεία περιστατικών έμφυλης βίας** είτε από τις ανοιχτές δομές φιλοξενίας προς δημόσιες υπηρεσίες είτε από δημόσια υπηρεσία σε δημόσια υπηρεσία είναι σπάνια διαθέσιμη. Αυτό είναι συχνά το αποτέλεσμα της περιορισμένης κατανομής κεφαλαίων για μεταφορές στις τοπικές αρχές –αν και η συγκεκριμένη υπηρεσία τούς έχει ανατεθεί μέσω του πρωτοκόλλου συνεργασίας– ή σε άλλες περιπτώσεις το αποτέλεσμα της συνολικής περιορισμένης ικανότητας των ΜΚΟ να παρέχουν τέτοιες υπηρεσίες εξαιτίας έλλειψης χρηματοδότησης ή ανθρωπίνου δυναμικού.

Όσον αφορά στην παροχή υγειονομικής περίθαλψης στο πλαίσιο της έμφυλης βίας, η σπάνια διαθεσιμότητα διερμηνείας στα δημόσια νοσοκομεία είναι ένα από τα πιο συχνά αναφερόμενα εμπόδια. Επιπλέον, η έλλειψη επαρκούς ανθρωπίνου δυναμικού στα ΚΥΤ και σε ορισμένες ανοιχτές δομές φιλοξενίας εμποδίζει την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας. Ενώ υπάρχει διαθέσιμη αγωγή PEP σε όλη τη χώρα, η πρόσβαση σε αυτή μπορεί να παρεμποδιστεί από την έλλειψη συνειδητοποίησης της σημασίας της από τον φορέα που φροντίζει τα άτομα που επέζησαν. Έχουν καταβληθεί προσπάθειες για την κοινοποίηση του πρωτοκόλλου αντιμετώπισης σεξουαλικής κακοποίησης σε όλους τους φορείς που το χρειάζονται, ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν κενά. Συνολικά, η ανάγκη διάθεσης περισσότερων κονδυλίων για την πρόσληψη εκπαιδευμένων και ικανών γιατρών και άλλων επαγγελματιών υγείας, καθώς και η ανάγκη επαρκούς διερμηνείας και μεταφοράς, θεωρούνται βασικές προτεραιότητες προκειμένου οι υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης που παρέχονται από κρατικούς και μη κρατικούς φορείς να ανταποκρίνονται καταλλήλως στις υφιστάμενες ανάγκες.

Όσον αφορά στις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες, η έλλειψη επαρκών κεφαλαίων προκαλεί ανομοιογένεια όσον αφορά στο διαθέσιμο ανθρωπινό δυναμικό και μειώνει τη δυνατότητα παροχής μακροπρόθεσμης ψυχολογικής υποστήριξης, όπου χρειάζεται. Ενώ αυτό συμβαίνει για όλους τους τύπους ψυχοκοινωνικής στήριξης, οι ελλείψεις γίνονται πιο εμφανείς όταν υπάρχει ανάγκη για επαγγελματίες που ειδικεύονται στην υποστήριξη ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας. Επιπλέον, όπως συχνά έχει επισημανθεί από τις/ους επαγγελματίες πεδίου, η διαθέσιμη **ψυχοκοινωνική υποστήριξη για άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας** μπορεί στην πράξη να αποδειχτεί αναποτελεσματική όσο παραμένουν ανεπίλυτα ζητήματα που αφορούν το νομικό καθεστώς και την καθημερινή επιβίωση της επιζώσας/του επιζώντα. Εκτός από τα παραπάνω, στην περίπτωση των ανοιχτών δομών φιλοξενίας και κυρίως των ΚΥΤ, οι συνθήκες διαβίωσης και το όλο περιβάλλον δρουν ως παράγοντες επιδείνωσης της ψυχικής υγείας των επιζώντων/ώντων.

Όσον αφορά στη νομική βοήθεια, το ισχύον καθεστώς **νομικής βοήθειας** δεν είναι επαρκές και απαιτούνται πρόσθετα προγράμματα. Η δωρεάν παροχή νομικής βοήθειας από το κράτος είναι ως επί το πλείστον μη προσβάσιμη, κυρίως λόγω του γεγονότος ότι οι δικηγόροι που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους είναι σχετικά λίγες/οι, αλλά στερούνται επίσης της απαιτούμενης εξειδίκευσης ή έχουν ανεπαρκή γνώση του θέματος. Το γεγονός ότι μόνο μερικοί μη κρατικοί φορείς είναι σε θέση να καλύψουν το κόστος της δικαστικής εκπροσώπησης στο δικαστήριο (δικαστικά έξοδα) δείχνει πόσο δυσλειτουργικό είναι το σύστημα δωρεάν νομικής βοήθειας. Επιπλέον εμπόδια σχετικά με τις δικαστικές διαδικασίες έχουν να κάνουν με την περιπλοκότητα των ρυθμιστικών διαδικασιών, όπως το απαιτούμενο τέλος των 50 ευρώ για να κατατεθεί μια καταγγελία (εκτός από περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας), τις ανεπαρκείς ή ακατάλληλες υπηρεσίες διερμηνείας, καθώς και προβλήματα κατά τη συνεργασία δύο δικαστικών συστημάτων (του ελληνικού και αυτού της χώρας προέλευσης) σε περιπτώσεις διαζυγίων. Σε σύμπλευση με τα παραπάνω, πρώην ωφελούμενες/οι δήλωσαν πως για παρατεταμένες χρονικές περιόδους δεν είχαν πρόσβαση στη νομική και δικαστική προστασία που δικαιούνταν.

Όσον αφορά στην ασφαλή στέγαση των επιζωσών και επιζώντων έμφυλης βίας, υπάρχουν σημαντικές ανησυχίες. Οι γυναίκες επιζώσες έμφυλης βίας με αρσενικά παιδιά άνω των 12 ετών δεν έχουν πρόσβαση σε ξενώνες, εκτός από περιορισμένες θέσεις. Δεν υπάρχει πρόβλεψη για τη στέγαση των ανδρών επιζώντων· τα παιδιά που επέζησαν έμφυλης βίας φιλοξενούνται συχνά σε νοσοκομεία ή σε ξενώνες που δεν διαθέτουν προσωπικό εξειδικευμένο στην έμφυλη βία· και οι επιζώσες/όντες που αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχικής υγείας έχουν να ξεπεράσουν πρόσθετους φραγμούς που στην πράξη μπορεί να καταστήσουν την εύρεση ασφαλών καταλυμάτων ανέφικτη.

Όσον αφορά στις στρατηγικές εξόδου, οι διαθέσιμες παρεμβάσεις εξακολουθούν να στερούνται βιώσιμων λύσεων. Η επίτευξη μιας αυτόνομης διαβίωσης υπονομεύεται συχνά από την έλλειψη ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στο πρόγραμμα καρτών μετρητών, με αποτέλεσμα οι επιζώσες έμφυλης βίας να εξαρτώνται οικονομικά από τους συζύγους τους και, σε πολλές περιπτώσεις, να μην έχουν άλλη επιλογή από την επιστροφή σε μια κακοποιητική σχέση. Περαιτέρω, ενώ είναι διαθέσιμες αρκετές σχετικές δραστηριότητες (π.χ. μαθήματα γλωσσών, συμβουλευτικές υπηρεσίες, εγκάρσιες δεξιότητες και μαθήματα ενδυνάμωσης) και ορισμένες/οι επιζώσες/ντες μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτές, υπάρχει έλλειψη κονδυλίων ειδικά για την υποστήριξη της (επαν)ένταξης επιζωσών/όντων έμφυλης βίας, καθιστώντας έτσι σχεδόν αδύνατη την πλήρη ανάκαμψη και την αυτόνομη διαβίωση μετά την έξοδο από το σύστημα παροχής υπηρεσιών.

7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

**Ας σημειωθεί ότι, αν και οι θεσμικές αλλαγές που έλαβαν χώρα το τελευταίο διάστημα και μετά τις εκλογές του Ιουλίου 2019 τροποποιούν αναπόδραστα τη θεσμική απεύθυνση, ωστόσο δεν επηρεάζουν το καθαυτό περιεχόμενο των προτάσεων πολιτικής που παρατίθενται.*

Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι παρόλο που έχουν σημειωθεί σημαντικές βελτιώσεις όσον αφορά στην ικανότητα απόκρισης των υπηρεσιών αντιμετώπισης έμφυλης βίας και έχουν αναπτυχθεί πολλές ορθές πρακτικές, υπό τις σημερινές συνθήκες χρειάζεται να γίνουν πολλά περισσότερα* υπάρχουν πολλές ενέργειες και πολλά σημαντικά βήματα που πρέπει να γίνουν. Όλες οι προαναφερθείσες προκλήσεις υπογραμμίζουν την ανάγκη για πιο εξελιγμένη και επαρκή –όσον αφορά στο φύλο και στην πολιτισμική ευαισθητοποίηση– παροχή υπηρεσιών αντιμετώπισης έμφυλης βίας, οι οποίες θα είναι πλήρως διαθέσιμες και προσβάσιμες στο μεταναστευτικό και προσφυγικό πληθυσμό. Για να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που εντοπίστηκαν και να αναβαθμιστεί η υφιστάμενη ικανότητα απόκρισης στην έμφυλη βία, απαιτείται μια σειρά πολιτικά προσανατολισμένων δράσεων, σε συνδυασμό με ορισμένες προγραμματικές βελτιώσεις. Παρόλο που οι περισσότερες από αυτές τις δράσεις και βελτιώσεις συνδέονται μεταξύ τους, ορισμένες από αυτές απευθύνονται σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, ενώ άλλες προσπερνούν τα διάφορα επίπεδα της απόκρισης στην έμφυλη βία και απευθύνονται σε ένα φάσμα κυβερνητικών φορέων με διαφορετικό τομέα αρμοδιοτήτων όσον αφορά στη χάραξη πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα:

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής/ΥΠΥΤ

1. Ενίσχυση των μηχανισμών έγκαιρης αναγνώρισης σε όλα τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ), (π.χ. Έβρος, Λέσβος, Χίος, Κως, Λέρος και Σάμος) των περιπτώσεων όλων των μορφών έμφυλης βίας, μέσω πρόσληψης και τοποθέτησης εξειδικευμένου προσωπικού κατάλληλου να υπηρετήσει και να διασφαλίσει με συνέπεια τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων που έχουν υποστεί έμφυλη βία.
2. Διασφάλιση ότι ο σχεδιασμός της ΥΠΥΤ θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες προστασίας των γυναικών που διαμένουν σε δομές, συμπεριλαμβάνοντας και το σχεδιασμό παροχής βασικών αναγκών (π.χ. ηλεκτροδότηση, τροφή, διανομή, πρόσβαση σε χώρους υγιεινής/τουαλέτες/λουτρά, αστυνομική φύλαξη), με ιδιαίτερη μέριμνα για τις μόνες γυναίκες.
3. Ενδυνάμωση του ρόλου των προσώπων αναφοράς για την έμφυλη βία στα ΚΥΤ, μέσω προετοιμασίας περιγραφής των θέσεων εργασίας, παροχής εξειδικευμένης κατάρτισης και αποσαφήνισης των αρμοδιοτήτων και των γραμμών αναφοράς και επικοινωνίας.

4. Κατανομή επαρκών πόρων στο Φυλάκιο (Έβρος), προκειμένου να αυξηθεί η ικανότητα φιλοξενίας του και να αποφευχθεί η φιλοξενία ανδρών και γυναικών και/ή ενηλίκων και ανηλίκων στον ίδιο τομέα.
5. Καθιέρωση σαφούς συστήματος παραπομπών κατά τη διάρκεια μη εργάσιμων ωρών και Σαββατοκύριακων για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, μέσω διορισμού προσώπων αναφοράς σε όλες τις δομές. Παροχή 24ωρης απόκρισης σε έκτακτα/επείγοντα περιστατικά.
6. Ενίσχυση των μηχανισμών προστασίας ενάντια στη σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση, εξασφαλίζοντας ότι κάθε οργάνωση έχει πρόσωπα αναφοράς για τη σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση και ότι όλοι οι φορείς σέβονται τις ανθρωπιστικές αρχές και εφαρμόζουν πολιτικές μηδενικής ανοχής σε τέτοιες περιπτώσεις.
7. Παροχή μέσων μεταφοράς σε τακτική βάση ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση από το ΚΥΤ του Έβρου προς τις αστικές (κρατικές και μη κρατικές) υπηρεσίες αντιμετώπισης έμφυλης βίας.
8. Παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών έμφυλης βίας για άνδρες επιζώντες (π.χ. διαχείριση περιστατικών, ιατρικές υπηρεσίες, υπηρεσίες ψυχικής υγείας, ψυχοκοινωνική υποστήριξη).
9. Δημιουργία δομών στέγασης για άνδρες επιζώντες (καταλύματα έκτακτης ανάγκης, ξενώνες).
10. Ανάπτυξη δεξιοτήτων όλων των προσώπων αναφοράς (focal points) για την έμφυλη βία, και κυρίως όσων εργάζονται στις ανοικτές δομές φιλοξενίας και στα ΚΥΤ, ειδικά σχετικά με το πώς να αναγνωρίζουν και να παρέχουν πρώτες βοήθειες σε περιστατικά έμφυλης βίας.

Γ.Γ.Ι.Φ.

1. Εξασφάλιση **Ξενώνα ή ασφαλούς στέγασης** για άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας στα νησιά, ειδικά για έκτακτα περιστατικά που χρειάζονται άμεση απομάκρυνση από τα ΚΥΤ.
2. **Αναθεώρηση του κανόνα λειτουργίας των ξενώνων/καταφυγίων** προκειμένου να επιτραπεί η φιλοξενία γυναικών επιζώσων έμφυλης βίας μαζί με τα παιδιά τους, ανεξαρτήτως ηλικίας και φύλου των παιδιών, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική στήριξη γυναικών και παιδιών που διαφεύγουν ενδοοικογενειακής βίας.

3. Δημιουργία ενός **ξενώνα έκτακτης ανάγκης στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη**, όπου παρατηρούνται μεγάλες καθυστερήσεις και οι διαθέσιμοι χώροι δεν επαρκούν, για τη βραχυπρόθεσμη υποδοχή έκτακτων περιστατικών έμφυλης βίας, δηλαδή έως ότου η επιζώσα να περάσει όλες τις ιατρικές εξετάσεις και άλλες τυπικές διαδικασίες προκειμένου να φιλοξενηθεί σε (δημόσιο) ξενώνα.

4. Παροχή **υπηρεσιών διερμηνείας σε πολλές γλώσσες σε όλους τους δημόσιους ξενώνες και στη γραμμή εξυπηρέτησης 15900**, προκειμένου οι επιζώσες να μη βιώνουν απομόνωση και να μην καταλήγουν να αποσύρουν το αίτημά τους για βοήθεια.

5. Καθιέρωση ενός **εθνικού συστήματος εναρμονισμένης συλλογής δεδομένων που αφορούν σε υποθέσεις/περιστατικά έμφυλης βίας**, το οποίο να περιλαμβάνει το σύνολο των περιστατικών και να αποσκοπεί στη συστηματική δημοσίευση των δεδομένων του.

6. Επικαιροποίηση του **«Πρωτοκόλλου Συνεργασίας για Προσφύγισες» της Γ.Γ.Ι.Φ.** ώστε να ενσωματώσει τις πρόσφατες εξελίξεις, π.χ. σχετικά με το ρόλο που αναλαμβάνουν κεντρικοί και τοπικοί δημόσιοι και μη φορείς, να καλύψει διαπιστωμένα κενά και να συμπεριλάβει προβλέψεις για επιζώσες έμφυλης βίας που ζουν σε αστικές περιοχές.

7. Ευρεία **διάδοση του επικαιροποιημένου Πρωτοκόλλου Συνεργασίας**, τόσο μεταξύ όσο και εντός όλων των συμβαλλομένων μερών, ώστε να διασφαλιστεί ότι κάθε συμμετέχων φορέας γνωστοποίησε όλες τις πληροφορίες του Πρωτοκόλλου σε όλο το προσωπικό του καθώς και η κατοχύρωσή του ως δεσμευτικού εγγράφου (ΚΥΑ) για όλα τα υπογράφοντα μέλη.

8. Εγκαθίδρυση ενός συντονιστικού μηχανισμού για την παρακολούθηση των παρεμβάσεων όλων των φορέων με τη συμμετοχή , κρατικών φορέων όπως η Γ.Γ.Ι.Φ., ΚΕΘΙ, ΥΜΕΠΟ, Υγείας/ΚΕΕΛΠΝΟ, Υπηρεσίας Ασύλου, ΚΥΤ, καθώς και διεθνών οργανισμών και ΜΚΟ, επικεντρωμένου στις υπηρεσίες και τα προγράμματα πρόληψης, υποστήριξης, ένταξης με σκοπό την αποτελεσματική αντιμετώπιση των κενών και τη βελτιστοποίηση των λειτουργικών διαδικασιών.

[Υπουργείο Υγείας](#)

1. Διορισμός **εξειδικευμένων επαγγελματιών για την παροχή ιατρικής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης σε επιζώσες/ώντες έμφυλης βίας**, ειδικά στην περιοχή του Έβρου όπου είναι και πιο αναγκαίο (π.χ. (παιδο)ψυχίατρος στα Γενικά Νοσοκομεία Αλεξανδρούπολης και Διδυμότειχου και ψυχίατρος στην Υπηρεσία Ασύλου).

2. Τροποποίηση της εφαρμογής του Ιατρικού Πρωτοκόλλου Διαχείρισης των περιστατικών βιασμού με την παροχή ιατρικού kit (PEP) σε όλα τα τμήματα επειγόντων περιστατικών των νοσοκομείων. Επιπλέον, οι ενήλικες επιζώντες βιασμού να μπορούν να έχουν πρόσβαση στο PEP χωρίς την εμπλοκή της αστυνομίας για τις περιπτώσεις που δεν επιθυμούν σε εκείνη την φάση να καταγγείλουν. Τέλος, η ιατρική διαχείριση περιστατικών σεξουαλικής βίας να ενταχθεί την υποχρεωτική εκπαίδευση για τους επαγγελματίες υγείας.

3. Διορισμός **γυναικών επαγγελματιών (γιατρών) ως πρόσωπα αναφοράς για την έμφυλη βία σε επιλεγμένα νοσοκομεία**, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες των επιζωσών έμφυλης βίας, οι οποίες προτιμούν συνήθως να εξυπηρετούνται και να εξετάζονται από γυναίκες.

4. Ανάπτυξη ενός **Ιατρικού Πρωτοκόλλου για τον Ακρωτηριασμό των Γυναικείων Γεννητικών Οργάνων**, το οποίο θα κοινοποιηθεί δεόντως σε όλες/ους τους υγειονομικούς, όπως προβλέπει η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, καθώς και ενημερωτικές εκστρατείες για αυτή την μορφή έμφυλης βίας /επιβλαβή πρακτική.

5. Παροχή ψυχιατρικής φροντίδας και πιο μακροχρόνιων υπηρεσιών ψυχολογικής υποστήριξης για να βοηθήσουν τις/ους επιζώσες/ώντες, οι οποίες στην πλειονότητα των περιπτώσεων αντιμετωπίζουν (σοβαρά) ψυχολογικά προβλήματα και δεν βρίσκονται καν σε θέση να ζητήσουν βοήθεια και με δεδομένη τη μεγάλη λίστας αναμονής στα δημόσια νοσοκομεία (περισσότερο από 3 μήνες) για διάγνωση, ιατρική παρακολούθηση και φαρμακευτική αγωγή.

6. Υποστήριξη και εποπτεία των επαγγελματιών πρώτης γραμμής στα ΚΥΤ και τις δημόσιες υπηρεσίες των νησιών (νοσοκομεία, αστυνομία, κοινωνικές υπηρεσίες) ώστε να αποφεύγεται η επαγγελματική τους εξουθένωση λόγω της μεγάλης πίεσης και του άγχους που βιώνουν καθημερινά στην επαγγελματική τους ζωή, ενόσω παράλληλα δίνεται προτεραιότητα στην κλινική εποπτεία όλου του προσωπικού που δουλεύει με επιζώσες/ώντες έμφυλης βίας.

Υπουργείο Εσωτερικών/Αστυνομία

1. **Διάδοση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης** μέσω του διορισμού προσώπων αναφοράς, ενημερωμένα και εκπαιδευμένα από τη Γ.Γ.Ι.Φ. σε διάφορους θεσμούς/υπηρεσίες (π.χ. αστυνομία, νοσοκομεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα,

υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας), προκειμένου να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση των δημόσιων λειτουργών και επαγγελματιών.

2. Δημιουργία εξειδικευμένων μονάδων, δηλ. μονάδων διαχείρισης και αντιμετώπισης αδικημάτων έμφυλης βίας μέσα στα αστυνομικά τμήματα. Διορισμός **γυναικών αστυνομικών** ως πρόσωπα αναφοράς για την έμφυλη βία σε επιλεγμένα αστυνομικά τμήματα.

3. Εγγυήσεις για την **εφαρμογή διαδικασιών αυτοφώρου** από την αστυνομία ώστε να διασφαλιστεί πλήρως η λογοδοσία των δραστών.

4. Ευρεία διάδοση των πρακτικών **κατευθυντήριων γραμμών στα αστυνομικά τμήματα σχετικά με τις νομικές εξελίξεις** και τα μέτρα πολιτικής που αφορούν τον προσφυγικό πληθυσμό και ειδικά την αντιμετώπιση περιστατικών έμφυλης βίας, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι κακές πρακτικές που προκύπτουν από την έλλειψη πληροφόρησης.

5. Κατάργηση του παραβόλου των 50 ευρώ που απαιτείται από την/ον επιζώσα/ώντα για την υποβολή καταγγελίας στην αστυνομία οποιασδήποτε μορφής έμφυλης βίας (εξαίρεση αποτελούν προς το παρόν μόνο τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας).

ΥΠΕΚΑΚΑ/ΕΚΚΑ

1. Τροποποίηση του Πρωτοκόλλου Αντιμετώπισης Σεξουαλικής Κακοποίησης σε όλους τους ξενώνες Ασυνόδευτων Ανηλίκων, προκειμένου το προσωπικό να είναι ενημερωμένο και να γνωρίζει πώς να διαχειριστεί περιπτώσεις ανηλίκων που βιώνουν σεξουαλική βία.

2. Δημιουργία **νομικά δεσμευτικών κανονισμών για τη διασφάλιση της Παιδικής Προστασίας** οι οποίοι πρέπει να τηρούνται σε όλους τους ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων.

3. Παροχή **καταλύματος έκτακτης ανάγκης για παιδιά που επέζησαν έμφυλης βίας**, ως βραχυπρόθεσμη λύση, παράλληλα με την εφαρμογή πιλοτικών προγραμμάτων και την ανάπτυξη του θεσμού της αναδοχής.

4. Υιοθέτηση ενός **μοντέλου συλλογικής απόκρισης** ανάμεσα σε κρατικούς και μη φορείς, ώστε να εξασφαλιστεί η παροχή υποστήριξης τόσο σε μητέρες/φροντίστριες όσο και σε παιδιά που ήταν μάρτυρες έμφυλης βίας.

Υπουργείο Εξωτερικών

1. Μεγαλύτερη προσπάθεια **απόκρισης σε περιστατικά εμπορίας ανθρώπων, όπως και παιδιών που υφίστανται σεξουαλική εκμετάλλευση**, η οποία θα περιλαμβάνει: προσωπικό με εξειδίκευση στον εντοπισμό και την παραπομπή, επιχειρησιακό σχέδιο προστασίας (ιδίως για τις δομές φιλοξενίας), παροχή ασφαλών καταλυμάτων και ξενώνων και κατάλληλους τρόπους αντιμετώπισης καταστάσεων υψηλού κινδύνου όσον αφορά την ασφάλεια.

2. **Ολοκλήρωση του Εθνικού Συστήματος Παραπομπών για την Εμπορία Ανθρώπων** και ευρεία διαβούλευση όλων των σχετικών φορέων σχετικά με το νέο πενταετές Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.

Υπουργείο Δικαιοσύνης

1. Αναθεώρηση των κριτηρίων επιλεξιμότητας (απορία) για δημόσια (δωρεάν) νομική βοήθεια, ώστε να μην αποκλείονται πρόσφυγες/μετανάστ(ρι)ες που επέζησαν περιστατικών έμφυλης βίας.

Υπουργείο Οικονομικών και Δωρητές

1. Παροχή συνεχούς και μακροχρόνιας χρηματοδότησης σε υπηρεσίες διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας (24/7 σύστημα απόκρισης, μετακινήσεις και ξενώνες έκτακτης ανάγκης), όπως επίσης και σε υπηρεσίες που αφορούν σε πληθυσμούς που έχουν παραμεληθεί: άντρες, άτομα χωρίς χαρτιά, ΛΟΑΤΚΙ άτομα, άστεγοι κ.ά.

Φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης

1. **Υποστήριξη των Κέντρων Ένταξης Μεταναστών** με σκοπό την ενίσχυση των δεξιοτήτων του προσωπικού τους όσον αφορά στον εντοπισμό και στην περαιτέρω παραπομπή των ατόμων που έχουν υποστεί έμφυλη βία.

2. Κοινός σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων ένταξης από κρατικούς και μη κρατικούς φορείς για την υποστήριξη μεταναστ(ρι)ών και προσφύγων που επέζησαν έμφυλης βίας μέσω εξειδικευμένων μαθημάτων ξένων γλωσσών, δεξιοτήτων αναζήτησης εργασίας, ανάπτυξης προσωπικών δεξιοτήτων, και μέσω προγραμμάτων για τη διασφάλιση της επιβίωσης, καθώς και δράσεων ενδυνάμωσης και ένταξης.

3. Διασφάλιση της **μεταφοράς των επιζωσών/ώντων** στις σχετικές υπηρεσίες, ιδίως σε δυσπρόσιτες περιοχές, καθώς και από και προς τους καταυλισμούς και αστικές περιοχές, όταν χρειαστεί.

4. Συνεχής ενημέρωση του [Refugee.Info](https://refugee.info), της ψηφιακής πλατφόρμας του Κέντρου Συντονισμού για θέματα προσφύγων και μεταναστών του Δήμου Αθηναίων και άλλων σημαντικών κέντρων πληροφόρησης με εργαλεία που θα διευκολύνουν την πρόσβαση των προσφύγων σε αυτά.

Διεθνείς Οργανισμοί και ΜΚΟ

1. Παροχή εξειδικευμένης κατάρτισης για θέματα Παιδικής Προστασίας και έμφυλης βίας σε όλο το προσωπικό που εργάζεται σε ΚΥΤ και ξενώνες για ασυνόδευτα ανήλικα.

2. Παροχή υπηρεσιών διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας, σε αστικές περιοχές, για τα άτομα που έχουν υποστεί έμφυλη βία και δεν έχουν εύκολη ή καθόλου πρόσβαση στο δημόσιο σύστημα (άνδρες, μη εγγεγραμμένες/οι, ΛΟΑΤΚΙ άτομα, άστεγοι κλπ.), που θα συμπεριλαμβάνει νομική βοήθεια, στέγαση, ψυχολογική υποστήριξη/υπηρεσίες, ψυχικής υγείας και υγειονομικής περίθαλψης.

3. Υλοποίηση **προγραμμάτων πρόληψης, αποκατάστασης, ενδυνάμωσης, κινητοποίησης της κοινότητας και εξειδικευμένες δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης που θα απευθύνονται και σε άνδρες**, καθώς και ψυχαγωγικές δραστηριότητες για επιζώσες έμφυλης βίας στις αστικές περιοχές και στις δομές φιλοξενίας.

4. Προγράμματα κινητοποίησης της προσφυγικής/μεταναστευτικής κοινότητας για την εξασφάλιση της συστηματικής συμμετοχής της κοινότητας των προσφύγων στους μηχανισμούς προστασίας και πρόληψης έμφυλης βίας στις δομές φιλοξενίας.

5. Διευκόλυνση έκδοσης ξεχωριστής κάρτας χρηματικού επιδόματος για επιζώσες έμφυλης βίας που υπέστησαν βία από τον σύντροφό τους, καθώς σήμερα ο άνδρας θεωρείται εξ ορισμού επικεφαλής της οικογένειας.

6. Ενθάρρυνση και ενδυνάμωση της συμμετοχής των γυναικών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, καθώς και ενίσχυση της παρουσίας των γυναικών ώστε να αποκτήσουν ορατότητα και να αναλάβουν ηγετικές θέσεις.

7. Υποστήριξη του ΥΜΕΠΟ στη διεξαγωγή επικοινωνιακής καμπάνιας πάνω σε ζητήματα και θέματα που σχετίζονται με την έμφυλη βία προς όλους του φορείς παρεμβαίνουν στις ανοικτές δομές φιλοξενίας (στρατός, αστυνομία, δημοτικές αρχές και άλλες υπηρεσίες).

Οριζόντιες προτάσεις

1. Διασφάλιση της διαθεσιμότητας περισσότερων διερμηνέων στην αστυνομία, στις δικαστικές υπηρεσίες, στα νοσοκομεία και σε άλλες κοινωνικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης και της αύξησης του αριθμού των γυναικών διερμηνέων.

2. Διεξαγωγή **μαθημάτων επαγγελματικής διερμηνείας** προσβάσιμων σε όλες/ους τις/ους απασχολούμενες/ους διερμηνείς καθώς και παροχή εξειδικευμένης εκπαίδευσης πάνω στην ορολογία της έμφυλης βίας ώστε να ενισχυθεί η διαγλωσσική κατανόηση.

3. Εφαρμογή **στοχευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων** τόσο για τις/ους δημόσιες/ους υπαλλήλους όσο και για το προσωπικό των διεθνών και εθνικών ΜΚΟ σε θέματα εντοπισμού και παραπομπής περιστατικών έμφυλης βίας και ορθής χρήσης των υπηρεσιών διερμηνείας.

8. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

8.1. Βασικά ερωτήματα της έρευνας

1. Από τι συνίσταται το σύστημα υποστήριξης για άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας και πώς σχετίζονται οι εμπλεκόμενοι φορείς μεταξύ τους;

Ποιο είναι το κανονιστικό πλαίσιο (νομικό, πολιτικό, διαδικαστικό) που διέπει την παροχή υπηρεσιών αντιμετώπισης της έμφυλης βίας;

Ποιες είναι οι υπάρχουσες κρατικές και μη κρατικές υπηρεσίες για άτομα που επέζησαν (γυναίκες, άνδρες, κορίτσια, αγόρια –σε στρατόπεδα και αστικές περιοχές);

Ποιοι μηχανισμοί εντοπισμού και σύστημα παραπομπών οδηγούν σε αυτές τις υπηρεσίες;

Ποια είναι τα πιθανά κενά και εμπόδια στις διαδικασίες ταυτοποίησης και αναφοράς και στο σύστημα παραπομπών;

2. Πόσο διαθέσιμες, προσβάσιμες, αποδεκτές είναι οι υπηρεσίες που παρέχονται στα άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας; Ποια είναι η ποιότητα των υπηρεσιών;

Παρακολουθούνται τα περιστατικά μετά την παροχή της υπηρεσίας, και, αν ναι, πώς;

Διαθεσιμότητα: Κατά πόσο είναι διαθέσιμη κάθε παρεχόμενη υπηρεσία (π.χ. ιατρική, ψυχολογική, νομική);

Προσβασιμότητα: Είναι οι υπηρεσίες προσβάσιμες όλες τις μέρες της εβδομάδας, όλο το 24ωρο; Διατίθενται διερμηνείς/πολιτισμικοί/ες διαμεσολαβητές/ήτριες; Υπάρχει γυναίκες στο προσωπικό; Είναι εξοπλισμένες οι υπηρεσίες με τη τη φαρμακευτική αγωγή που χορηγείται σε περιστατικά βιασμού; Υπάρχει διαθέσιμο μέσο μεταφοράς των ατόμων που επέζησαν στις υπηρεσίες;

Ποια είναι η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών;

3. Τι είδους πολιτικές/προγράμματα πρόληψης έμφυλης βίας είναι διαθέσιμα;

Υπάρχουν προγράμματα προώθησης της ισότητας των φύλων και/ ή προγράμματα που προωθούν μη βίαιες και γεμάτες σεβασμό πεποιθήσεις και πρότυπα σχετικά με τα φύλα;

Υπάρχουν συγκεκριμένες πολιτικές και παρεμβάσεις για τη διασφάλιση της έκθεσης του πληθυσμού των προσφύγων σε μια σειρά κινδύνων που αφορούν την έμφυλη βία μες στο περιβάλλον που ζουν;

Υπάρχουν διαθέσιμα προγράμματα προσέγγισης εν δυνάμει ωφελούμενων, επιζησασών έμφυλης βίας σχετικά με την έμφυλη βία και την ανισότητα μεταξύ των φύλων (δηλαδή την ευαισθητοποίηση και την κατάρτιση σε επίπεδο κοινότητας);

Υπάρχουν διαθέσιμη βοήθεια συνδυαστικά σε διαφορετικούς τομείς (δηλαδή οικονομική ενίσχυση, ψυχοκοινωνική συμβουλευτική);

4. Ποια είναι κάποια συγκεκριμένα εμπόδια που μπορεί να αντιμετωπίσουν προσφύγισες και πρόσφυγες, μετανάστες και μετανάστριες κατά την πρόσβασή τους στις εκάστοτε υπηρεσίες;

Πώς πλοηγούνται προσφύγισες και πρόσφυγες, μετανάστες και μετανάστριες που επέζησαν έμφυλης βίας εν μέσω εμποδίων και ποιοι είναι οι μηχανισμοί αντιμετώπισης που χρησιμοποιούν;

Ποιοι είναι οι θεσμικοί παράγοντες σε μακρο/μεσο/μικροκλίμακα που παρεμποδίζουν την πρόσβαση στις υπηρεσίες;

5. Πώς οι υπό σχεδιασμό πολιτικές λαμβάνουν υπόψη τα κενά στην παροχή υπηρεσιών (συμπεριλαμβανομένων των εμποδίων πρόσβασης στις υπάρχουσες υπηρεσίες);

8.2. Μεθοδολογία λεπτομερώς

Όσον αφορά τις ποιοτικές μεθόδους των ομάδων εστιασμένης συζήτησης, των ημιδομημένων συνεντεύξεων και της συμμετοχικής παρατήρησης, πρέπει να σημειωθούν τα εξής:

1. Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης

Οι ΟΕΣ επελέγησαν για να εντοπιστούν κενά ή/και εμπόδια, δυσκολίες και περιορισμοί στο σύστημα παραπομπών και στις οδούς παραπομπής, να ληφθούν υπόψη οι διαδικασίες (αποκλεισμού) που έχουν να κάνουν με τις γνώσεις σχετικά με τις νομικές διατάξεις περί έμφυλης βίας, το επιχειρησιακό πλαίσιο/τις εξουσιοδοτήσεις, την ενημέρωση για τους διαθέσιμους πόρους και τις στρατηγικές εξόδου, και την εκμάθηση πρακτικών ιδιαίτερας όσον αφορά στην κατανόηση της συναίνεσης. Επιπλέον, διερευνήθηκαν οι λανθάνουσες και κυρίαρχες νοοτροπίες και αντιλήψεις σχετικά με την κατανόηση των αναγκών και απαιτήσεων των ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας (τόσο ενηλίκων όσο και παιδιών), η ευαισθητοποίηση όσον αφορά το φύλο και την πολιτισμική διαφοροποίηση καθώς και θέματα όπως η κοινωνική ιδιοκτησία. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στις (πολλαπλές) απόψεις όλων των φορέων που διαχειρίζονται περιστατικά έμφυλης βίας όσον αφορά τους κινδύνους που γεννούν τα κενά και οι αλληλεπικαλύψεις.

α) Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης με Μέλη της Κοινότητας:

Παρόλο που το αρχικό σχέδιο προέβλεπε τη διεξαγωγή τεσσάρων (4) ΟΕΣ ΜΚ, η ερευνητική ομάδα διεξήγαγε περισσότερες, προκειμένου να καταγράψει καλύτερα τους τρόπους με τους οποίους κάθε περιβάλλον διαφοροποιεί την αντίληψη των ωφελούμενων και να εξισορροπήσει τις πληροφορίες που έλαβε από την κοινότητα με εκείνη των

πληροφοριοδοτ(ρι)ών κλειδιά. Οι άνδρες/γυναίκες διερμηνείς / πολιτιστικοί διαμεσολαβητές/ήτριες στις γλώσσες που διεξαγόταν κάθε ΟΕΣ διευκόλυναν τη συζήτηση. Κάθε ΟΕΣ διήρκεσε περίπου 1,5 ώρες. Συμμετείχαν δύο άτομα από την ερευνητική ομάδα, ένα είχε συντονιστικό ρόλο και το άλλο βοηθητικό. Δεδομένου ότι η ερευνητική ομάδα είχε τόσο άνδρες όσο και γυναίκες ερευνητές και διερμηνείς, οι άνδρες της ΟΕΣ προσεγγίστηκαν από τον άνδρα ερευνητή (με τη βοήθεια ενός άνδρα διερμηνέα) και οι γυναίκες της ΟΕΣ προσεγγίστηκαν από τις γυναίκες ερευνήτριες (με τη βοήθεια γυναικών διερμηνέων). Τα περιστατικά παιδιών που επέζησαν έμφυλης βίας συζητήθηκαν μέσω υποθετικών ιστοριών στις ΟΕΣ ΜΚ. Τέλος, όσον αφορά τη σωματική ασφάλεια των ατόμων που συμμετείχαν και των ερευνητών, η ερευνητική ομάδα επέλεξε ασφαλή περιβάλλοντα τα οποία ήταν επίσης οικεία στις συμμετέχουσες και τους συμμετέχοντες. Όσον αφορά τη ψυχολογική μέριμνα για όσες και όσους συμμετείχαν σε κάθε ΟΕΣ, ένας/μία ψυχολόγος και ένας/μία case worker (επαγγελματίας που διαχειρίζεται περιστατικά έμφυλης βίας) από την εξειδικευμένη οργάνωση ΔΙΟΤΙΜΑ ήταν σε κατάσταση αναμονής κατά τη διάρκεια των ΟΕΣ στη Μαλακάσα και τον Σκαρμαγκά για την παροχή υπηρεσιών ψυχολογικής υποστήριξης σε περίπτωση που οι συμμετέχοντες/ουσες αισθάνονταν άβολα ή αισθανθούν άβολα κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Η/Ο ψυχολόγος και η/ο κοινωνική/ός λειτουργός δεν ήταν παρούσες/όντες στην ΟΕΣ αλλά βρίσκονταν σε ένα δωμάτιο κοντά στο σημείο όπου λάμβανε χώρα η ΟΕΣ. Όσον αφορά τις ΟΕΣ στην Ηλιακίδα, την Solidarity Now και τη Μέλισσα, συμμετείχε στην έρευνα αυτή το προσωπικό τβν οργανώσεων που ήταν παρόν στις εγκαταστάσεις. Στη Μόρια προσωπικό της ΔΜΚΟ Eurorelief ήταν επίσης διαθέσιμο. Σε καμία από τα ΟΕΣ κάποιο άτομο που συμμετείχε δεν αισθάνθηκε άβολα με τρόπο που θα μπορούσε να εμποδίσει ή να τερματίσει τη συζήτηση.

β) Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης με Παρόχους Υπηρεσιών:

Τα άτομα που συμμετείχαν είχαν τουλάχιστον πενταετή εμπειρία στον τομέα, και έτσι μπορούσαν να αναφερθούν στις εμπειρίες και τις προσπάθειές τους όσον αφορά την έμφυλη βία. Οι ΟΕΣ διεξήχθησαν στα ελληνικά. Ωστόσο, δεδομένου ότι στη Λέσβο συμμετείχαν κάποιοι/ες αγγλόφωνοι/ες, τους προσφέρθηκε η μετάφραση από τα ελληνικά στα αγγλικά και το αντίστροφο. Τα περιστατικά παιδιών που επέζησαν έμφυλης βίας συζητήθηκαν μέσω υποθετικών ιστοριών στις ΟΕΣ με τους παρόχους υπηρεσιών. Στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, οι ΟΕΣ πραγματοποιήθηκαν στα γραφεία της ΔΙΟΤΙΜΑΣ. Στον Έβρο, η ΟΕΣ πραγματοποιήθηκε στο κοντέινερ της UNHCR στο ΚΥΤ στο Φυλάκιο. Στη Λέσβο, η ΟΕΣ πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις της UNHCR. Οι ΟΕΣ διήρκεσαν περίπου από 1,5 έως 2 ώρες. Συμμετείχαν δύο άτομα από την ερευνητική ομάδα, ένα σε συντονιστικό ρόλο και το άλλο σε βοηθητικό.

\

2. Ατομικές Ημιδομημένες Συνεντεύξεις με Πληροφορητ(ρι)ές Κλειδιά και Πρώην Ωφελούμενες/ους

Τα ποιοτικά δεδομένα είναι συχνά παρατηρήσεις επί του κειμένου που απεικονίζουν στάσεις, αντιλήψεις ή προθέσεις.⁸⁶ Οι εμπειρίες που συχνά παραμένουν κρυμμένες και περιθωριοποιημένες μπορούν να προσεγγιστούν μέσω εμπεριστατωμένων συνεντεύξεων. Μέσω διεξοδικών συνεντεύξεων, η ερευνητική ομάδα επεδίωξε να διερευνήσει τη ζωντανή εμπειρία των ερωτηθέντων.⁸⁷ Μερικές/οί από τις/ους πρώην ωφελούμενες/ους μοιράστηκαν εμπειρίες και γνώσεις τους και διευκόλυναν την κατανόηση των ερευνητών όσον αφορά το φαινόμενο της έμφυλης βίας, λαμβάνοντας υπόψη διάφορους παράγοντες, όπως η κοινωνική, οικονομική, εκπαιδευτική και πολιτιστική θέση εντός της κοινότητας⁸⁸. Οι συνεντεύξεις με τις/τους πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά έδωσαν τη δυνατότητα στην ερευνητική ομάδα να επαναπροσδιορίσει τις προτεραιότητές και την κατανόησή της όσον αφορά θέματα που σχετίζονται με το πλαίσιο της έμφυλης βίας. Συνολικά πραγματοποιήθηκαν 33 ημιδομημένες συνεντεύξεις με πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά και 10 συνεντεύξεις με πρώην ωφελούμενες/ους.

α) Όσον αφορά τις Συνεντεύξεις με Πληροφορητ(ρι)ές Κλειδιά, πρέπει να αναφερθούν τα εξής:

Οι ΣΠΚ είχαν στόχο τον εντοπισμό των θεσμικών περιορισμών και των περιορισμών του νομικού πλαισίου όσον αφορά την έμφυλη βία (συμπεριλαμβανομένων επιζωσών, επιζώντων και παιδιών που επέζησαν), τις διοικητικές ελλείψεις όσον αφορά τη στέγαση, καθώς και τον βαθμό κατανόησης και ευαισθησίας που θα οδηγήσει σε μια συμπεριληπτική και διαφοροποιημένη προσέγγιση στην παροχή υπηρεσιών και στις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις και τροποποιήσεις. Οι προσεγγίσεις από κάτω προς τα πάνω στο σχεδιασμό πολιτικών, δηλαδή οι διαδικασίες διαβούλευσης, οι μηχανισμοί αναφοράς κ.λπ. εξετάστηκαν για να αξιολογηθεί η αλληλεπίδρασή τους. Η σχέση μεταξύ κρατικών και μη κρατικών φορέων, οι οποίοι παραδοσιακά είναι πιο κοντά στις/ους ωφελούμενες/ους που ερευνηθήκαν, οι συνεργίες καθώς και ο «ανταγωνισμός» όσον αφορά τους πόρους, διερευνήθηκαν επίσης. Όσον αφορά τους κρατικούς φορείς εξετάστηκαν

⁸⁶ Τα συμπεράσματα από τα συλλεχθέντα ποιοτικά στοιχεία λαμβάνουν τη μορφή ενημερωμένων ισχυρισμών σχετικά με την έννοια και την εμπειρία ορισμένων (υπο)ομάδων πληθυσμών που έχουν προσβληθεί. Η βασική συμβολή των ποιοτικών δεδομένων είναι ότι παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την ανθρώπινη πτυχή της έκτακτης ανάγκης, αναγνωρίζοντας το πλαίσιο όσων αφορά την προτεραιότητα των αναγκών των πληθυσμών που πλήττονται και τηρώντας την βασική αρχή της βασισμένης στις ανάγκες βοήθειας και της αυτενέργειας των πληγέντων πληθυσμών.

⁸⁷ Hesse-Biber, Sharlene Nagy, and Patricia Leavy, 2007, *Feminist Research Practice: A Primer*. Θάουζαντ Όακς, Καλιφόρνια, SAGE Publications, σελ. 118-119.

⁸⁸ Assessment Capacities Project, Qualitative and Quantitative Research Techniques for Humanitarian Needs Assessment: An introductory brief, ACAPS, Γενεύη, 2012, διαθέσιμο στο <https://www.acaps.org/library/assessment#resource->

ερωτήματα σχετικά με τους τρόπους ενσωμάτωσης νέων ωφελούμενων στις δημόσιες υπηρεσίες (π.χ. πρόσφυγες/μετανάστες), τους πόρους που απαιτούνται για μια τέτοια ενσωμάτωση, καθώς και μακροπρόθεσμα στρατηγικά σχέδια για την ένταξή τους στο σύστημα υπηρεσιών.

Οι συνεντεύξεις οδήγησαν τη συζήτηση σε μια σειρά θεμάτων. Δεδομένου ότι ο στόχος ήταν να ενθαρρυνθεί η αφήγηση, εάν οι συνεντευξιαζόμενες/οι εισήγαγαν άλλα θέματα, η ομάδα προσπαθούσε να μην τους διακόψει. Πληροφορίες σχετικά με μερικά από τα θέματα ήταν προσβάσιμες μέσω των αυτοπαρουσιάσεων των οργανισμών στον διαδικτυο ή σε άλλες πηγές. Το άτομο από την ερευνητική ομάδα το οποίο έπαιρνε τη συνέντευξη ήταν καλά ενημερωμένο σχετικά με την οργάνωση/ το υπουργείο/τον θεσμό, έτσι ώστε να μην χρειάζεται να λάβει αυτές τις πληροφορίες από την/τον συνεντευξιαζόμενη/ο. Έτσι, τα όποια ερωτήματα σχετικά με τη δημόσια παρουσίαση της οργάνωσης ενσωματώθηκαν από το άτομο που έπαιρνε στη συνέντευξη στις ερωτήσεις που τέθηκαν. Τέλος, οι ερωτήσεις ήταν βασισμένες σε στοιχεία (όσο το δυνατόν περισσότερο), και αναφέρονταν σε προσβάσιμες από το κοινό εκθέσεις που εξετάστηκαν κατά τη διάρκεια της βιβλιογραφικής έρευνας (π.χ. Human Rights Watch, Διεθνής Αμνηστία, εκθέσεις Υπουργείων, Εκθέσεις άλλων ΜΚΟ) ή και στα πρώτα ευρήματα του πεδίου. Περιστατικά παιδιών που επέζησαν έμφυλης βίας συζητήθηκαν επίσης στις ΣΠΚ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι αρχικά η ερευνητική ομάδα σχεδίαζε να πραγματοποιήσει 15 ΣΠΚ. Η αύξηση του αριθμού των συνεντεύξεων είναι αποτέλεσμα της τρέχουσας διαδικασίας αναθεώρησης η οποία βασίζεται στα τα ευρήματα πεδίου, την πολυπλοκότητα του τομέα και τη σημασία των παρεμβάσεων από άλλους. Οι κύριοι λόγοι πίσω από την αύξηση των ΣΠΚ είναι οι εξής:

- α. Ήταν πολύ δύσκολο για ορισμένες/ους πληροφορητ(ρι)ές/κλειδιά να συμμετάσχουν στις προγραμματισμένες ΟΕΣ ΠΥ εξαιτίας των ωρών εργασίας τους.
- β. Κατά τον προγραμματισμό των προσυμφωνημένων συνεντεύξεων και των ΟΕΣ, εντοπίστηκαν και επελέγησαν ορισμένες/οι νέες/οι βασικές/οί πληροφορητ(ρι)ές με βάση τη σημασία των σχετικών πληροφοριών που επρόκειτο να παράσχουν.
- γ. Επιπλέον, ένας σημαντικός αριθμός ΣΠΚ προστέθηκε έπειτα από προτάσεις/συστάσεις που έλαβε η ερευνητική ομάδα από τη UNICEF και τη ΓΓΙΦ, καθώς και από άλλα μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής.

Για την επιλογή των ερωτηθέντων, οι ακόλουθες μεταβλητές (κριτήρια συμπερίληψης) έπαιξαν σημαντικό ρόλο:

- Λήψη αποφάσεων / ικανότητα διαμόρφωσης πολιτικών
- Η γνώση
- Περιγραφή ρόλου/εργασίας

- Οι πρακτικές διαχείρισης
- Συνάφεια (τρέχουσα ή/και μελλοντική) με/ εμπλοκή στο πεδίο

β) Όσον αφορά τις Συνεντεύξεις με Πρώην Ωφελούμενες/ους πρέπει να αναφερθούν τα εξής:

Οι συνεντεύξεις αποκάλυψαν έναν αριθμό αντικειμενικών παραγόντων όπως η γλώσσα, η πληροφόρηση, η γνώση, η διαπραγματευτική δύναμη, όπου χρειαζόταν υποστήριξη, καθώς και το επίπεδο ικανοποίησης και εμπειρίες που σχετίζονται με τη χρήση των υπηρεσιών, την αναμενόμενη και πραγματική βοήθεια που έλαβαν κ.λπ. Η αντοχή και η ικανότητα αυτενέργειας συζητήθηκαν επίσης προκειμένου να αποκτηθούν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τις στρατηγικές αντιμετώπισης που αναπτύσσουν οι ωφελούμενες/οι.

Όσον αφορά την επιλογή των ατόμων που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, η ομάδα έλαβε υπόψη της μια σειρά κριτηρίων (η χρήση προφίλ με βάση το φύλο και την εθνικότητα βασίστηκε στην πλούσια εμπειρία της ΔΙΟΤΙΜΑΣ στο πεδίο), τα οποία ήταν αρκετά ευέλικτα ώστε να αναδιαμορφωθούν όταν χρειαζόταν.

Από τις 10 συνεντεύξεις, οι 9 πραγματοποιήθηκαν με ωφελούμενες και 1 με ωφελούμενο. Για τους σκοπούς αυτής της έρευνας, η ομάδα συμπεριέλαβε τις εθνοτικές ομάδες με την υψηλότερη εκπροσώπηση στον προσφυγικό πληθυσμό στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας (δηλ. Σύριες/οι, Αφγανές/οί, Ιρακινές/οι). Κανένα συμμετέχον άτομο δεν ήταν ανήλικο. Περιστατικά παιδιών που επέζησαν έμφυλης βίας συζητήθηκαν μέσω υποθετικών ιστοριών στις ΟΕΣ ΜΚ καθώς και στις ΣΠΚ και τις ΟΕΣ ΠΥ.

Τα μεθοδολογικά και πρακτικά ζητήματα για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων αντιμετωπίστηκαν ως εξής:

- Παροχή υπηρεσιών: Για να μπορέσουν να επιστρατευθούν τα πλέον κατάλληλα άτομα για την έρευνα, εξετάστηκε μια ακόμα μεταβλητή, δηλαδή η χρονική στιγμή που συνέβη το περιστατικό έμφυλης βίας και η αντίστοιχη παροχή υπηρεσιών. Το περιστατικό θα έπρεπε να είχε συμβεί πριν από περισσότερο από 12 μήνες, ενώ η παροχή υπηρεσιών θα έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί τους τελευταίους 6 μήνες και τουλάχιστον πριν από ένα μήνα (με εξαίρεση τις νομικές διαδικασίες λόγω της ιδιαιτερότητας των δικαστηρίων στην Ελλάδα που χρειάζονται πολύ χρόνο για την επεξεργασία νομικών υποθέσεων). Το όριο των 12 μηνών βασίστηκε στην προσδοκία ότι, μετά από αυτή την περίοδο, το άτομο που επέζησε έχει πάρει αρκετή απόσταση από το περιστατικό για να μοιραστεί τις εμπειρίες του. Επιπλέον, αυτό το χρονικό όριο εξασφαλίζει ότι δεν έχουν σημειωθεί μεγάλες αλλαγές στο επίπεδο της απόκρισης όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών.

- Διαδικασία επιλογής: Τα άτομα που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις προήλθαν από αστικά περιβάλλοντα και ανοιχτές δομές φιλοξενίας όπου δραστηριοποιείται η ΔΙΟΤΙΜΑ. Οι πρώην ωφελούμενες/οι εντοπίστηκαν μέσω του πρόσφατου μητρώου δικαιούχων της ΔΙΟΤΙΜΑΣ. Δόθηκε έμφαση στην ανεξαρτησία της ερευνητικής ομάδας, γεγονός που εξασφάλισε αμερόληπτες απαντήσεις. Υπογραμμίστηκε η αρχή της εμπιστευτικότητας και οι ωφελούμενες/οι διαβεβαιώθηκαν ότι οι απαντήσεις τους δεν θα κοινοποιηθούν στο τμήμα παροχής υπηρεσιών της ΔΙΟΤΙΜΑΣ.
- Διερμηνεία: Χρησιμοποιήθηκαν γυναίκες διερμηνείες για τις γυναίκες συμμετέχουσες. Στον άνδρα συμμετέχοντα δόθηκε η ευκαιρία να επιλέξει άνδρα ή γυναίκα διερμηνέα και αποφάσισε να παραστεί γυναίκα διερμηνέας.
- Επικοινωνία με πρώην χρήστες: Η ερευνητική ομάδα ήρθε σε επαφή με τις/ους πρώην ωφελούμενες/ους με τον τρόπο που πρότειναν οι ίδιοι οι χρήστες (π.χ. τηλέφωνο). Οι ερευνήτριες επικοινωνήσαν τόσο με ωφελούμενες όσο και με ωφελούμενους. Αρχικά επικοινωνήσαν με τις/τους ωφελούμενες/ους οι επαγγελματίες που εργάζονταν πάνω στα περιστατικά τους προκειμένου να λάβουν την προφορική τους συναίνεση για συμμετοχή στην έρευνα.
- Το φύλο των ερευνητών: Όλες οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν από γυναίκες ερευνήτριες σύμφωνα με το αίτημα των ωφελούμενων.
- Διάρκεια: Οι συνεντεύξεις διήρκεσαν περίπου 1 ώρα.
- Διαθεσιμότητα ωφελούμενων: Η ώρα και η ημερομηνία των συνεντεύξεων καθορίστηκαν σε συνεννόηση με τις/ους ωφελούμενες/ους αναλόγως τη διαθεσιμότητά τους.
- Παιδιά: Για τις ωφελούμενες που έφεραν τα παιδιά τους, η ομάδα προσέφερε παιδική φροντίδα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Αυτό κοινοποιήθηκε στις συμμετέχουσες κατά τον προγραμματισμό της συνέντευξης, ώστε να μην αποτελέσει εμπόδιο στο να συμμετάσχουν.
- Προστασία προσωπικών δεδομένων και ασφάλεια: Προκειμένου να εξασφαλιστεί το απόρρητο και να δημιουργηθεί ένα ασφαλές περιβάλλον τόσο σωματικά όσο και ψυχολογικά, δόθηκε στα άτομα που συμμετείχαν η δυνατότητα διεξαγωγής της συνέντευξης στις εγκαταστάσεις της ΔΙΟΤΙΜΑΣ. Έτσι, όλες οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα στις εγκαταστάσεις της ΔΙΟΤΙΜΑΣ (τόσο στην Αθήνα όσο και στη Θεσσαλονίκη). Επιπλέον, για να αποφευχθούν οι ενδεχόμενοι φυσικοί, ψυχολογικοί, κοινωνικοί και νομικοί κίνδυνοι για τις/ους ωφελούμενες/ους, η ασφάλεια, τα δικαιώματα, η αξιοπρέπεια και η ενδυνάμωσή τους ήταν προτεραιότητα ανά πάσα στιγμή, σύμφωνα με την προσέγγιση με το άτομο που επέζησε στο επίκεντρο την οποία ακολούθησε η ομάδα⁸⁹. Ως εκ τούτου μια/ένας

⁸⁹ Μια προσέγγιση με τα άτομα που επέζησαν στο επίκεντρο σημαίνει ότι τα δικαιώματα, οι ανάγκες και οι επιθυμίες τους έχουν προτεραιότητα κατά το σχεδιασμό και την ανάπτυξη προγραμματισμού που σχετίζεται με την έμφυλη βία. Η προσέγγιση με το άτομο που επέζησε στο επίκεντρο μπορεί να καθοδηγήσει τις/ους επαγγελματίες –ανεξαρτήτως του ρόλου τους– κατά την ενασχόλησή τους με επιζώσες/ώντες έμφυλης βίας. Στόχος της είναι να δημιουργήσει ένα υποστηρικτικό περιβάλλον το οποίο λαμβάνει υπόψη τα δικαιώματα, εγγυάται την ασφάλεια των ατόμων που επέζησαν έμφυλης βίας και τα αντιμετωπίζει με αξιοπρέπεια και σεβασμό. Η προσέγγιση αυτή συμβάλλει στην προώθηση της ανάρρωσης των επιζώσων/ώντων και στην ενίσχυση της ικανότητάς τους να εντοπίζουν και να εκφράζουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους καθώς και να λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με πιθανές παρεμβάσεις. IASC Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian

ψυχολόγος και μία/ένας case worker από την εξειδικευμένη οργάνωση ΔΙΟΤΙΜΑ, βρίσκονταν σε επιφυλακή κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, προκειμένου να παράσχουν ψυχολογικές υπηρεσίες σε περίπτωση που οι συμμετέχουσες/οντες αισθάνονταν άβολα ή αναστατωμένες/οι κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Το σύστημα παραπομπών σε περίπτωση αποκάλυψης περιστατικών έμφυλης βίας εφαρμόστηκε όπως αναφέρεται στο Πρωτόκολλο αναφοράς απειλών ή κινδύνου επικείμενης βλάβης (το παρουσιάζεται στην Αρχική Έκθεση). Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι δεν συνέβη κάτι τέτοιο και όλες οι συνεντεύξεις ολοκληρώθηκαν χωρίς διακοπή.

Τέλος, σε όλες τις ερευνητικές μεθόδους (δηλ. ΟΕΣ και Συνεντεύξεις) το ακόλουθο υλικό διανεμήθηκε στους συμμετέχοντες πριν από τη συζήτηση:

ένα φυλλάδιο με σχετικές πληροφορίες για τη στόχευση και τον σκοπό της ΔΙΟΤΙΜΑΣ.

ένα Έντυπο Συναίνεσης κατόπιν πληροφόρησης, αποτελούμενο από δύο μέρη (Έντυπο Πληροφοριών και Έντυπο Συναίνεσης) μεταφρασμένο στη μητρική γλώσσα των συμμετεχόντων

ένα Έντυπο Παραπόνων προς την Επιστημονικά Υπεύθυνη για την έρευνα, στη μητρική γλώσσα των συμμετεχουσών/όντων, διαθέσιμο σε περίπτωση που οι συμμετέχουσες/οντες επιθυμούσαν να αναφέρουν επιβλαβείς πράξεις ατόμων της ερευνητικής ομάδας προς αυτές/ούς.

3. Συμμετοχική παρατήρηση

Στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας όπου υπάρχει παρουσία ομάδων πεδίου της ΔΙΟΤΙΜΑΣ έλαβε επίσης χώρα συμμετοχική παρατήρηση ώστε να εμπλουτιστούν τα δεδομένα και τα αποτελέσματα της έρευνας. Η ΔΙΟΤΙΜΑ έχει μεγάλη εμπειρία στην διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας. Στην αρχή της έρευνας και έως τις 18 Μαΐου του 2018 αξιοποιήθηκαν ομάδες επαγγελματιών που διαχειρίζονται περιστατικά έμφυλης βίας (συμπεριλαμβανομένων δικηγόρων που παρέχουν νομικής βοήθεια) στον Σκαρμαγκά, τη Μαλακάσα, τη Ριτσώνα, τις Θερμοπύλες, τη Λάρισα/Κουτσόχερο και στις αστικές περιοχές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Η ερευνητική ομάδα, η οποία είναι απόλυτα ανεξάρτητη από αυτές τις ομάδες πεδίου, είχε την ευκαιρία να συλλέξει γνώσεις και ανεπίσημη πληροφόρηση μέσω μηχανισμών εσωτερικού διαμοιρασμού (πληροφορίες που δεν είναι διαθέσιμες στο κοινό, αλλά εξακολουθούν να είναι πολύ σημαντικές). Επιπλέον, η ερευνητική ομάδα είχε την ευκαιρία να παρακολουθήσει τις συντονιστικές/επιστημονικές συναντήσεις των ομάδων πεδίου και να κατανοήσει καλύτερα τις δυσκολίες που παρουσιάζονται σε αυτόν τον τομέα καθώς και τους μηχανισμούς/στρατηγικές που υιοθετούνται από τους επαγγελματίες του χώρου ή/και τα ίδια τα άτομα που επέζησαν.

Άξονες ερωτήσεων/Θέματα συζήτησης

α) Πληροφορητ(ρι)ές κλειδιά

- I) Εξουσιοδότηση/ρόλος στο σύστημα απόκρισης στην έμφυλη βία/ Συνεργασία-Συνέργειες/Χρηματοδότηση
- II) Παραπομπές/ στατιστικές/ συλλογή δεδομένων/μηχανισμός ανατροφοδότησης
- III) Προγράμματα/υπηρεσίες αντιμετώπισης έμφυλης βίας
- IV) Ορθές πρακτικές, ανάγκες, κενά και προκλήσεις

β) ΟΕΣ με παρόχους υπηρεσιών

- I) Ο ρόλος του παρόχου υπηρεσιών στην απόκριση στην έμφυλη βία

- Ποια είναι η ικανότητα απόκρισης;

Τι είδους παρεμβάσεις, πολιτικές έχουν;

Έχουν πολιτικές πρόληψης;

Έχουν λάβει οποιαδήποτε εκπαίδευση σχετική με την απόκριση στην έμφυλη βία;

- II) Υπηρεσίες/Πρόσβαση

- Ποιες υπηρεσίες παρέχονται και ποια είναι τα εμπόδια στην παροχή τους;

Λαμβάνουν υπόψη τις διαφορές στην εθνικότητα, την ηλικία, το φύλο των ωφελούμενων;

Πώς προσεγγίζουν τα διάφορα πολιτισμικά ζητήματα;

- III) Παραπομπές / Πρόσβαση

- Πόσες παραπομπές κατά μέσο όρο και ανά μονάδα χρόνου –από ποιον (φορέα) και ποιες διαδικασίες ακολουθούνται;

Πώς λειτουργεί το σύστημα παραπομπών;

Πόσοι φορείς εμπλέκονται;

Είναι οι σωστοί;

Πώς διαχειρίζονται την επαναληπτική εξέταση των περιστατικών;/Επανεπισκέπτονται τα περιστατικά; Αν ναι, πώς το διαχειρίζονται;

- IV) Ορθές πρακτικές, ανάγκες, κενά και προκλήσεις

Τι λειτούργησε καλά; Πως; Γιατί;

- Κενά που εντοπίζονται από τους παρόχους υπηρεσιών και τις/ους ωφελούμενους, προκλήσεις και λύσεις, ανάγκες σε πόρους (ανθρώπινοι πόροι, κατάρτιση, εξειδικευμένα εργαλεία).

Τι θα μπορούσε να λειτουργήσει καλύτερα;

γ) ΟΕΣ με μέλη της κοινότητας

I) Θέματα προστασίας - Ασφάλεια.

Νιώθουν ασφαλείς;

Ποια είναι τα θέματα προστασίας που συνήθως αντιμετωπίζουν;

Τι είδους υποστήριξη χρειάζονται;

Με ποιον τρόπο απευθύνουν όσα τις/ους απασχολούν στους φορείς;

II) Παρουσίαση μιας υποθετικής ιστορίας περιστατικού έμφυλης βίας.

Έχουν ακούσει για κάποιο παρόμοιο περιστατικό μέσα στην κοινότητα;

Πώς το χειρίστηκαν;

Αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, θα απευθύνονταν σε κάποιον φορέα; Σε ποιον;

(Αν όχι) Γιατί;

III) Παροχή Υπηρεσιών

Γνωρίζουν ποιες σχετικές με την έμφυλη βία υπηρεσίες παρέχονται;

Τις χρησιμοποιούν;

Είναι οι υπηρεσίες πολιτισμικά ευαισθητοποιημένες; (δηλαδή λαμβάνουν υπόψη το συγκεκριμένο πολιτισμικό υπόβαθρο των ωφελούμενων);

Είναι επαρκείς οι υπηρεσίες; Είναι ικανοποιημένες/οι; Τι θα πρότειναν ως βελτίωση των υφιστάμενων υπηρεσιών;

Έχουν κάποιο παράδειγμα ορθής πρακτικής κατά τη διαχείριση περιστατικού έμφυλης βίας;

Ποιες άλλες υπηρεσίες (που σχετίζονται με την έμφυλη βία) θα πρότειναν να λάβουν υπόψη οι φορείς που ασχολούνται με την έμφυλη βία;

δ) Συνεντεύξεις με πρώην ωφελούμενες/ους

Πώς ενημερώθηκαν σχετικά με τα δικαιώματά τους;

Σε τι είδους υπηρεσίες είχαν πρόσβαση;

Τι είδους (εάν υπάρχουν) δυσκολίες αντιμετώπισαν όσον αφορά το σύστημα απόκρισης (π.χ. γλωσσικά εμπόδια, γραφειοκρατία, χρόνος αναμονής);

Πόσες φορές χρειάστηκε να επισκεφθούν τις σχετικές υπηρεσίες;

Αισθάνονταν άνετα;

Ήταν οι υπηρεσίες πολιτισμικά ευαισθητοποιημένες/φιλικές;

Προστασία προσωπικών δεδομένων (δηλ. Υπήρξε διαρροή πληροφοριών σχετικών με το περιστατικό τους στην κοινότητα);

ν) Είναι ικανοποιημένες/οι με το σύνολο των υπηρεσιών; Βρήκαν τις προτεινόμενες λύσεις εφικτές και βιώσιμες; Τι λειτούργησε καλά; Γιατί; Πως;

8.3. Πρωτόκολλο Προστασίας

Πρωτόκολλο Προστασίας

Υπηρεσίες αντιμετώπισης περιστατικών έμφυλης βίας στον προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό (κορίτσια, αγόρια, γυναίκες, άνδρες) στην Ελλάδα: Προσβασιμότητα και εμπόδια στην πρόσβαση

1. Πλαίσιο

Από το 2015, η άφιξη εκατοντάδων χιλιάδων προσφύγων στην Ελλάδα, με πολύ διαφορετικές κοινωνικές πραγματικότητες όσον αφορά την εθνοτική καταγωγή, το φύλο, την ηλικία, το πολιτιστικό υπόβαθρο και τις αναδυόμενες ανάγκες τους, έθεσε υπό πίεση το υφιστάμενο εθνικό σύστημα απόκρισης και προστασίας. Αρκετοί διεθνείς φορείς υπογράμμισαν εξ αρχής την ανάγκη διαφύλαξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εξασφάλισης της προστασίας και της ασφάλειας του πληθυσμού που πλήττεται, ιδίως των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων (π.χ. ασυνόδευτα ανήλικα, άτομα που επέζησαν έμφυλης βίας ή άτομα που κινδυνεύουν να υποστούν έμφθη βία, ηλικιωμένα άτομα, ΛΟΑΤΚΙ άτομα, έγκυες γυναίκες, μονογονεϊκές οικογένειες, άτομα με σοβαρές ιατρικές ανάγκες). Εντός του προαναφερθέντος πλαισίου, η τρέχουσα έρευνα στοχεύει στον εντοπισμό των εμποδίων που αντιμετωπίζει ο μεταναστευτικός και προσφυγικός πληθυσμός (κορίτσια, αγόρια, γυναίκες, άνδρες) όσον αφορά την πρόσβαση στις υπηρεσίες αντιμετώπισης έμφυλης βίας σε επιλεγμένες περιοχές της ηπειρωτικής χώρας και στα νησιά της Ελλάδας.

2. Σκοπός του πρωτοκόλλου

Η έμφυλη βία θεωρείται παγκοσμίως ως παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το πρωτόκολλο αυτό περιγράφει τις βασικές αρχές και ενέργειες της ερευνητικής ομάδας της ΔΙΟΤΙΜΑΣ ώστε να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των ατόμων που συμμετέχουν στην παρούσα έρευνα, κατά τη διεξαγωγή της.

Το πρωτόκολλο θα επικυρωθεί από τη UNICEF και τον/την εξωτερικό/ή σύμβουλο δεοντολογικής εξέτασης. Δεν θα πραγματοποιηθεί συλλογή δεδομένων πριν από την επικύρωση αυτού του εργαλείου.

3. Ζητήματα δεοντολογίας

Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας έχει ληφθεί υπόψη μια σειρά από ζητήματα δεοντολογίας. Οι σημαντικότερες πτυχές τους περιλαμβάνουν: την εμπιστευτικότητα και την ασφάλεια· την ανάγκη να διασφαλιστεί η μη πρόκληση περαιτέρω βλάβης σε άτομα που συμμετέχουν σε αυτή (συμπεριλαμβανομένης της μη πρόκλησης περαιτέρω τραυματισμού)· τη σημασία της διασφάλισης ενημέρωσης των συμμετεχουσών/όντων σχετικά με τις διαθέσιμες μορφές βοήθειας· και την ανάγκη τα άτομα που παίρνουν τις συνεντεύξεις να σεβαστούν τις αποφάσεις και τις επιλογές των συνεντευξαζόμενων. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα ακολούθησε τις εξής αρχές:

α. Σεβασμός

Καθ' όλες τις δραστηριότητες συλλογής στοιχείων ήταν εξασφαλισμένος ο σεβασμός προς όλα τα άτομα. Ο σεβασμός απαιτεί τα άτομα να αντιμετωπίζονται ως αυτόνομα δρώντα⁹⁰. Αφορά επίσης τον σεβασμό του αυτοκαθορισμού των συμμετεχουσών/όντων και την προστασία όσων στερούνται αυτονομίας, μεταξύ άλλων προστατεύοντάς τες/τους από βλάβες ή κακοποίηση.

β. Εθελοντική συμμετοχή

Η συμμετοχή στην έρευνα πραγματοποιήθηκε αποκλειστικά σε εθελοντική βάση. Δεν υπήρξε άλλου είδους κίνητρο. Όπου ήταν απαραίτητο, αποζημιώθηκαν κάποια έξοδα (π.χ. έξοδα μεταφοράς). Έγινε σαφές σε όσα άτομα συμμετείχαν πως η άρνηση συμμετοχής δεν θα έχει αρνητικές συνέπειες. Κατά τη διάρκεια των ΟΕΣ παρέχονταν αναψυκτικά και σνακ.

γ. Συναίνεση συμμετεχουσών/όντων κατόπιν πληροφόρησης

⁹⁰ Ένα αυτόνομο δρον άτομο είναι ικανό να θέτει προσωπικούς στόχους και να ενεργεί προς την κατεύθυνση αυτή. Σεβασμός της αυτονομίας σημαίνει να δίνεται βάρος στις αξίες, τις προτιμήσεις και τις πεποιθήσεις των αυτόνομων ατόμων και να αναγνωρίζεται η ικανότητά τους να κρίνουν, να εκφράζουν τις απόψεις τους και να κάνουν επιλογές. Ο σεβασμός της αυτονομίας ενός ατόμου, προϋποθέτει την αποδοχή του γεγονότος πως η αυτενέργεια του ατόμου μπορεί να είναι περιορισμένη λόγω ηλικίας, περιστάσεων ή ατομικών δυνατοτήτων. Σε αυτό το πλαίσιο, ο σεβασμός της αυτονομίας απαιτεί αναγνώριση των δυνατοτήτων, των διαφοροποιήσεων όσον αφορά την εξουσία και του βαθμού εξουσίας που ένα άτομο μπορεί να έχει. Όσον αφορά τα παιδιά και τις άλλες ευάλωτες ομάδες, η συλλογή δεδομένων πρέπει να γίνεται με σεβασμό στη βιωμένη εμπειρία τους αναγνωρίζοντας την πραγματικότητα των άνισων σχέσεων εξουσίας που συχνά υπάρχουν και δημιουργώντας περιβάλλοντα που υποστηρίζουν την αυτενέργεια και την αξιοπρέπεια αυτών των ατόμων. UNICEF Procedure for Ethical Standards in Research, Evaluation, Data Collection and Analysis Document Number: CF/PD/DRP/2015-001 Effective Date: 01 April 2015 Issued by: Director, Division of Data, Research and Policy (DRP), διαθέσιμο στο https://www.unicef.org/supply/files/ATTACHMENT_IV-UNICEF_Procedure_for_Ethical_Standards.PDF

Στην αρχή όλων των συνεντεύξεων και των ΟΕΣ, τα άτομα που συμμετείχαν ενημερώθηκαν για το σκοπό και τη φύση της έρευνας μέσω των εντύπων πληροφόρησης και συναίνεσης. Όσον αφορά τη συναίνεση, η υπογραφή του εντύπου συναίνεσης ή η προφορική συναίνεση και η καταγραφή της διαδικασίας χορήγησης της συναίνεσης αποτέλεσαν τις δύο κύριες επιλογές καθ' όλη την έρευνα πεδίου. Στο πλαίσιο της διαδικασίας συναίνεσης, οι συμμετέχουσες/οντες ενημερώθηκαν ότι τα δεδομένα που συλλέγονται είναι αυστηρά εμπιστευτικά. Όπου χρειάστηκε δόθηκαν προφορικά πληροφορίες σχετικά με το έντυπο συναίνεσης μέσω διερμηνέα. Για να διασφαλιστεί ότι οι συμμετέχουσες/οντες είναι ενήμερες/οι ότι η έρευνα περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικά με αρκετά προσωπικά και ευαίσθητα δεδομένα, τα άτομα που επρόκειτο να πάρουν τις συνεντεύξεις τις/ους εξήγησαν προκαταβολικά ότι ίσως θιχτούν ζητήματα για τα οποία θα δυσκολευτούν να μιλήσουν. Οι συνεντευξιαζόμενες/οι ήταν ελεύθερες/οι να τερματίσουν τη συνέντευξη σε οποιοδήποτε σημείο και να παραλείψουν οποιαδήποτε ερώτηση δεν ήθελαν να απαντήσουν. Οι συμμετέχουσες/οντες έλαβαν επίσης ένα ενημερωτικό φυλλάδιο με τα στοιχεία επικοινωνίας της ερευνητικής ομάδας και στοιχεία σχετικά με υποστηρικτικές υπηρεσίες για μια σειρά προβλημάτων μέσω του συστήματος παραπομπών της ομάδας εργασίας για την έμφυλη βία. Τους δόθηκε επίσης ένα ενημερωτικό φυλλάδιο στο οποίο διευκρινιζόταν λεπτομερώς και σαφώς ότι η έρευνα περιέχει ερωτήματα σχετικά με την έμφυλη βία, ωστόσο, αν οι συμμετέχουσες/οντες δεν το επιθυμούσαν, για λόγους ασφαλείας, μπορούσαν να μην πάρουν μαζί τους αυτό το φυλλάδιο.

δ. Εμπιστευτικότητα

Πολλές από τις πληροφορίες που παρείχαν οι συμμετέχουσες/οντες ήταν αυστηρά προσωπικές. Η εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας ήταν θεμελιώδους σημασίας. Έχουν χρησιμοποιηθεί διάφοροι μηχανισμοί για την προστασία της εμπιστευτικότητας των συλλεγόμενων πληροφοριών, όπως:

- Όλη η ερευνητική ομάδα έλαβε αυστηρές οδηγίες σχετικά με τη σημασία διατήρησης της εμπιστευτικότητας.
- Δεν έχουν καταγραφεί ονόματα. Αντ' αυτού, σε όσα άτομα συμμετείχαν δόθηκε και από ένας ξεχωριστός κωδικός.

Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, όλο το εμπιστευτικό υλικό καταστράφηκε. Σε όλη την περαιτέρω ανάλυση, έχουν χρησιμοποιηθεί οι κωδικοί για τη διάκριση των περιπτώσεων.

- Οι ηχογραφήσεις των συνεντεύξεων (ποιοτική έρευνα) κρατήθηκαν σε αποθηκευτικό χώρο που κλειδώνει. Δεν κρατήθηκε κανένα αρχείο με τα ονόματα των ατόμων που συμμετείχαν.
- Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε κατά την παρουσίαση των πορισμάτων της έρευνας ώστε να διασφαλιστεί ότι οι πληροφορίες που παρουσιάστηκαν ήταν επαρκώς συγκεντρωτικές, ώστε να μην μπορεί να ταυτοποιηθεί κανένα άτομο ή μέλος της κοινότητας. Όπου παρουσιάζονται ευρήματα μελέτης περιστατικών, έχουν τροποποιηθεί αρκετές λεπτομέρειες για να εξασφαλιστεί ότι δεν θα μπορεί να εντοπιστεί η πηγή των πληροφοριών.

ε. Μη πρόκληση βλάβης

Μη πρόκληση βλάβης: Η αρχή της μη πρόκλησης βλάβης (doing no harm), απαιτεί να αποφεύγεται η βλάβη ή ο τραυματισμός των συμμετεχουσών/όντων, είτε μέσω ενεργών πράξεων είτε παραλλείψεων. Αν και πρωταρχικός σκοπός της έρευνας, της αξιολόγησης, της συλλογής και της ανάλυσης των δεδομένων ήταν να παραχθούν νέα στοιχεία, ο σκοπός αυτός δεν υπερσκέλιζε ποτέ τα δικαιώματα των ατόμων που συμμετείχαν. Η μη βλάβη απαιτούσε την εξέταση του προφίλ, της επάρκειας και της εκπαίδευσης των ερευνητ(ρι)ών και των απογραφών/δειγματοληπτών, ώστε να αποφευχθεί η βλάβη όσων συμμετείχαν στην έρευνα. Απαιτούσε επίσης διεξοδική μελέτη των μέσων προστασίας των προσωπικών δεδομένων των συμμετεχουσών/όντων, της ασφάλειάς τους και τυχόν αρνητικών επιπτώσεων που μπορεί να έχει πάνω τους η συμμετοχή στην έρευνα. Η σωματική ασφάλεια λουσών έπαιρναν τις συνεντεύξεις και όσων συμμετείχαν σε αυτές ήταν πρωταρχικής σημασίας. Αν το θέμα της έρευνας γινόταν γνωστό – είτε εντός μιας οικογένειας είτε στην ευρύτερη κοινότητα– το θέμα της συνέντευξης θα μπορούσε να γίνει γνωστό σε κάποιον/α δράστη/ρια. Για τα άτομα που βιώνουν βία, η απλή πράξη συμμετοχής σε μια έρευνα μπορεί να προκαλέσει περαιτέρω κακοποίησή τους. Αυτό μπορεί να θέσει την/ον συνεντευξιζόμενη/ο ή την ερευνητική ομάδα σε κίνδυνο βίας, είτε πριν, είτε κατά τη διάρκεια ή μετά τη συνέντευξη. Για το λόγο αυτό, υιοθετήθηκαν συγκεκριμένα μέτρα ώστε να εξασφαλιστεί ότι το θέμα της έρευνας δεν θα γίνει ευρέως γνωστό.

στ. Δικαιοσύνη

Η αρχή της δικαιοσύνης απαιτεί να εξεταστεί το ποιος επωφελείται και ποιος φέρει το βάρος της παροχής στοιχείων. Αυτό απαιτούσε να δοθεί προσοχή ώστε να εξεταστεί προσεκτικά η καταλληλότητα των προτεινόμενων μεθόδων επιλογής συμμετεχουσών/όντων. Η επιλογή όφειλε να καταναίμει δίκαια τα βάρη και τα οφέλη που προέκυπταν κατά τη διαδικασία συλλογής στοιχείων, λαμβάνοντας υπόψη κοινωνικά θεσμοθετημένες φυλετικές, σεξουαλικές και πολιτισμικές προκαταλήψεις.

Επιπρόσθετα, ακολουθήθηκαν όλα τα άλλα απαραίτητα βήματα για τη δεοντολογικά ορθή διεξαγωγή της έρευνας, όπως: ο σεβασμός και η αξιοπρέπεια των συμμετεχουσών/όντων στην έρευνα, η διαφάνεια στη διαδικασία όσον αφορά τον φορέα χρηματοδότησης, η αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων και μεροληπτικών αποτελεσμάτων. Τέλος, μεταξύ άλλων πηγών/κατευθυντήριων γραμμών, η μελέτη ακολούθησε επίσης τη Διαδικασία της UNICEF για τα Πρότυπα Δεοντολογίας στην Έρευνα, Αξιολόγηση, Συλλογή και Ανάλυση Δεδομένων CFES/PDP/DRP/2015-001 (UPES) και όλα τα εργαλεία και τα παραδοτέα έχουν ενημερωθεί από τα Πρωτόκολλα Προστασίας και τα έγγραφα καθοδήγησης της UNICEF.

4. Πίνακας πιθανών κινδύνων

Κίνδυνος	Περιορισμός/Μείωση κινδύνου	Ευθύνη
Άτομα δεν θέλουν να συμμετάσχουν στη συνέντευξη/ομάδα εστιασμένης συζήτησης	• Καμία καταγραφή στοιχείων χωρίς επίσημη συναίνεση των συμμετεχουσών/όντων • Η ερευνητική ομάδα υπενθυμίζει στα άτομα που συμμετέχουν ότι έχουν το δικαίωμα να διακόψουν προσωρινά ή οριστικά τη συνέντευξη ή την ΟΕΣ	• Ερευνητική ομάδα • Επιστημονικά υπεύθυνος
Διευκολυντές των ΟΕΣ, άτομα που παίρνουν τις συνεντεύξεις ή ερευνη(ρι)ές πεδίου προκαλούν αναστάτωση σε συμμετέχουσες/οντες	• Η διαδικασία των συνεντεύξεων είναι σχεδιασμένη ώστε να διασφαλίζεται ότι : (1) οι συμμετέχουσες/οντες μπορούν να αποφασίσουν κατόπιν πληροφόρησης αν θα συμμετάσχουν, (2) οι συμμετέχουσες/οντες μπορούν να διακόψουν τη συνέντευξη οποιαδήποτε στιγμή, (3) τα παράπονα συλλέγονται και αποδίδονται στις/στους υπεύθυνες/ους εγκαίρως κατά τη διάρκεια τη συλλογής στοιχείων, (4) δυνατότητα παραπομπής σε εξειδικευμένες υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. • Τα εργαλεία της συνέντευξης έχουν σχεδιαστεί ώστε να υπάρχει κλιμάκωση της ευαισθησίας των ερωτημάτων. Έχουν προβλεφθεί διαλείμματα ώστε να μπορέσει η ερευνητική ομάδα να εκτιμήσει την ανταπόκριση των συμμετεχουσών/όντων στο ερωτηματολόγιο και να προλάβουν πιθανή αναστάτωσή τους	• Ερευνητική ομάδα • Επιστημονικά υπεύθυνος
Οι συμμετέχουσες/οντες εκφράζουν ανησυχίες ή παράπονα σχετικά με τη διαδικασία της συνέντευξης ή της ΟΕΣ	• Η ερευνητική ομάδα παρέχει συστηματικά στο τέλος της συνέντευξης τα στοιχεία επικοινωνίας με την επιστημονικά υπεύθυνη σε όλα άτομα που συμμετέχουν, υπογραμμίζοντας το ρόλο της επιστημονικά υπεύθυνης ως προσώπου αναφοράς.	• Ερευνητική ομάδα • Επιστημονικά υπεύθυνος
Περιορισμένη ή καθόλου προστασία προσωπικών δεδομένων/ιδιωτικό τητα/απόρρητο	• Οι συνεντεύξεις οφείλουν να διεξαχθούν σε χώρους όπου δεν είναι εφικτό να τις ακούσει κάποιος/α. • Αν δεν μπορεί να εξασφαλιστεί η ιδιωτικότητα/προστασία των προσωπικών δεδομένων/το απόρρητο η συνέντευξη επαναπρογραμματίζεται και η ερευνητική ομάδα το αναφέρει στην επιστημονικά	• Ερευνητική ομάδα • Επιστημονικά υπεύθυνος

	υπεύθυνη. • Αν κάποιος τρίτος αναμειχθεί σε μια συνέντευξη ή ΟΕΣ, η ερευνητ(ρι)ες διακόπτουν τη διαδικασία συλλογής στοιχείων.	
Διακυβέυεται η εμπιστευτικότητα των στοιχείων	• Η ερευνητική ομάδα σχεδίασε ένα περιεκτικό Πρωτόκολλο Προστασίας Δεδομένων εδραιώνοντας διαδικασίες που να διασφαλίζουν πως η συλλογή, η μεταφορά και η αποθήκευση των δεδομένων είναι ασφαλής και να προστατεύει τα προσωπικά δεδομένα των συμμετεχόντων/ουσών (για περισσότερες πληροφορίες δείτε το Πρωτόκολλο Προστασίας Δεδομένων) • Η Επιστημονικά Υπεύθυνη διασφαλίζει ότι η ερευνητική ομάδα της ΔΙΟΤΙΜΑΣ δρα σύμφωνα με το Πρωτόκολλο Προστασίας Δεδομένων. • Το Πρωτόκολλο Προστασίας Δεδομένων έχει εγκριθεί από τη UNICEF κατά την αρχική φάση και οποιαδήποτε τροποποίηση του σχεδίου πρέπει να επικυρωθεί από τη UNICEF πριν τεθεί σε εφαρμογή.	• Ερευνητική ομάδα • Επιστημονικά υπεύθυνος • UNICEF
Διαρροή των ευρημάτων και πιθανή ταυτοποίηση των συμμετεχουσών/όντων	• Προσχέδια των εκθέσεων εξετάζονται από την Επιστημονικά υπεύθυνη για να διασφαλιστεί πως οι πληροφορίες δεν είναι δυνατόν να συνδεθούν με συγκεκριμένες/ους συμμετέχουσες/οντες. • Επιπρόσθετος επανέλεγχος διεξάγεται από ειδικούς/εμπειρογνώμονες σε θέματα Προστασίας της UNICEF ώστε να διασφαλιστεί πως οι παραγόμενες εκτιμήσεις δεν ενέχουν κινύνους για τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα.	• Επιστημονικά υπεύθυνος • UNICEF

8.4. Λίστα συμμετεχόντων στην έρευνα (Συνεντεύξεις με πληροφοριοδό(τρ)ιες κλειδιά και Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης με παρόχους υπηρεσιών)

33 Συνεντεύξεις με πληροφοριοδό(τρ)ιες κλειδιά από τις ακόλουθες οργανώσεις και θεσμούς έλαβαν χώρα σε τέσσερις περιοχές:

ΘΕΣΜΟΣ/ΟΡΓΑΝΩΣΗ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ
Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού	ΑΘΗΝΑ
UNHCR	ΑΘΗΝΑ και ΛΕΣΒΟΣ
IRC	ΑΘΗΝΑ
ΜΕΤΑδράση	ΑΘΗΝΑ
Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης	ΑΘΗΝΑ, ΕΒΡΟΣ και ΛΕΣΒΟΣ
GCR	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ και ΕΒΡΟΣ
ΔΟΜ	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης	ΕΒΡΟΣ
Υπηρεσία Ασύλου	ΕΒΡΟΣ
Συμβουλευτικό κέντρο	ΕΒΡΟΣ
Νοσοκομείο Διδυμότειχου	ΕΒΡΟΣ
Κέντρο ψυχικής υγείας νοσοκομείου Αλεξανδρούπολης	ΕΒΡΟΣ
Άρσις	ΕΒΡΟΣ
ΓΓΙΦ	ΑΘΗΝΑ
Βοσπάνειο	ΛΕΣΒΟΣ
Διοίκηση Καρά Τεπέ	ΛΕΣΒΟΣ
Solidarity Now	ΑΘΗΝΑ και ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Υπουργείο Μεταναστευτικής πολιτικής	ΑΘΗΝΑ
ΚΕΘΙ	ΑΘΗΝΑ
A21	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΕΚΚΑ	ΑΘΗΝΑ
Συνήγορος του παιδιού	ΑΘΗΝΑ
ΕΚΕΡΥ	ΑΘΗΝΑ
Εισαγγελία Αρείου Πάγου	ΑΘΗΝΑ
Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη	ΑΘΗΝΑ
UNICEF	ΑΘΗΝΑ
ΚΕΕΛΠΝΟ	ΑΘΗΝΑ

4 Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης με παρόχους υπηρεσιών έλαβαν χώρα σε 4 περιοχές έρευνας, σε αυτές συμμετείχαν συνολικά 45 άτομα with service providers:

26 επαγγελματίες πρώτης γραμμής από 17 ΜΚΟ:

MdM

ΓΧΣ

Babel
GCR
Άρσις
PRAKSIS
METAδράση
Μέλισσα
Ηλιακτίδα/Perichoresis
Ηλιαχτίδα
DRC
IRC
Solidarity Now
Caritas
Eurorelief
SAO Assosiation - Bashira Centre
Showers for Sisters Respond

7 επαγγελματίες πρώτης γραμμής από συμβουλευτικά κέντρα και ξενώνες της ΓΓΙΦ

5 επαγγελματίες πρώτης γραμμής από την UNHCR

2 f επαγγελματίες πρώτης γραμμής από το ΚΕΕΛΠΝΟ

2 επαγγελματίες πρώτης γραμμής από δημόσια νοσοκομεία

2 αστυνομικοί

1 επαγγελματίας πρώτης γραμμής από την ΥΥΤ

8.5. Βιβλιογραφία

α) Ακαδημαϊκή

Berman, H. (2001). Children and war: Current understandings and future directions, *Public Health Nursing* 18(4), pp. 243–252.

- Christensen, P. and James, A. eds. (2008). *Research with Children: Perspectives and Practices*, Second Edition, London and New York: Routledge.
- Daley, Patricia, (1991) Gender, Displacement, and Social Reproduction: Settling Burundi Refugees in Western Tanzania, *Journal of Refugee Studies*, 4(3): 248-266.
- Fili, A. and Xythali, V. (2017). Unaccompanied minors in Greece: Who can 'save' them? *Border Criminologies*. Available at Garmezy, N., ed. (1983) *Stressors of Childhood*, Minneapolis: McGraw-Hill.
- Goodwin-Gill, G. (1996). *The Refugee in International Law*, Oxford: Oxford University Press.
- Guedes A., (2002). *Health and Human Rights*, Vol. 6, No. 1, 2002, pp. 177-193.
- Hague, Euan, (1997) Rape, Power, and Masculinity: The Construction of Gender and the National Identities in the War in Bosnia-Herzegovina, *Gender and Catastrophe*, Ronit Lentin, ed., London: Zed Books.
- Haraway D. (1991). Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature, New York: Routledge, and London
- Hardman C. (1973). Can there be an anthropology of children? *Journal of the Anthropological Society of Oxford*, 4(2), pp. 85-99.
- Harrell -Bond B.E. (1986). *Imposing Aid: Emergency Assistance to Refugees*, Oxford University Press.
- Hesse-Biber, Sharlene Nagy, and Patricia Leavy. (2007). *Feminist Research Practice: A Primer*. Thousand Oaks, CA, SAGE Publications, pp. 118-119.
- Hopkins, P., and Hill, M. (2010). The needs and strengths of unaccompanied asylum-seeking children and young people in Scotland, *Child and Family Social Work*, 15(4), pp. 399-408.
- James, A., Jenks, C. and Prout, A. (1998). *Theorizing childhood*. Williston, VT: Teachers College Press.
- Kumin J. (2009). Protecting Refugee Women: UNHCR and the Gender Equality Challenge. Edition: NED - New edition, 1, pp.219 – 227.
- Lungiswa Memela, Cheryl Ayogu (2005). Progress and Challenges in the Gender – Based Violence Sector, *Agenda: Empowering Women for Gender Equity*, No. 66, Gender-Based Violence Trilogy Volume 1,1: Domestic Violence, pp. 98-101.
- Malkki, L., (1995) Refugees and Exile: From "Refugee Studies" to the National Order of Things, in *Annual Review of Anthropology*, vol. 24 pp. 495-523.
- Meintjes, Sheila, Pillay, Anu and MeredithTurshen, eds. (2001). There is no Aftermath for Women. *The Aftermath: Women in Post-Conflict Transformation*, London, Zed Books.
- Morrison, A., Ellsberg M., Bott S.(2007). Addressing Gender Based Violence: A critical review of Interventions. *The World Bank Research Observer*, Vol. 22, No. 1, pp. 25-51.
- Ottosson, L., Eastmond, M., and Cederborg, A. (2017). Assertions and aspirations: agency among accompanied asylum-seeking children in Sweden. *Children's Geographies*, 15(4), pp. 426-438.

Spalding, Alison D. (1998). *Taking Sides: Clashing Views on Controversial Issues in Gender Studies*. Guilford, CT: Dushkin/McGraw-Hill.

Tazzioli, M., & Garelli, G. (2018). Containment beyond detention: The hotspot system and disrupted migration movements across Europe. *Environment and Planning D: Society and Space*. Early view.

Watters, C. (2008). *Refugee children: Towards the next horizon*. New York: Routledge.

Voutira E. (2004) The 'right to return' and the 'right to stay' in the margins of Europe, paper delivered at the Conference on Understanding Borders, Conflict and Reconciliation in South East Europe, The suitability of conventional approaches South East European Studies Programme (SEESP), European Studies Centre, St Antony's College, Oxford.

Zetter, R. (1999). International perspectives on refugee assistance. In Ager, A., ed., *Refugees: Perspectives on the experiences of forced migration*. New York: Cassell.

β) Εκθέσεις

UNICEF and IRC in Caring for Child Survivors of Sexual Abuse, Guidelines for health and Psychosocial Service Providers in Humanitarian Settings, 2012, διαθέσιμο στο: https://www.unicef.org/pacificislands/IRC_CCSGuide_FullGuide_lowres.pdf

UNICEF Procedure for Ethical Standards in Research, Evaluation, Data Collection and Analysis Document Number:

CF/PD/DRP/2015-001 Effective Date: 01 April 2015 Issued by: Director, Division of Data, Research and Policy (DRP),

διαθέσιμο στο: https://www.unicef.org/supply/files/ATTACHMENT_IV-UNICEF_Procedure_for_Ethical_Standards.PDF

UNHCR Initial Assessment Report: Protection Risks for Women and Girls in the European Refugee and Migrant Crisis.

Greece and the former Yugoslav Republic of Macedonia, 2016, διαθέσιμο στο:

<http://www.unhcr.org/protection/operations/569f8f419/initial-assessment-report-protection-risks-women-girls-european-refugee.html>

UNHCR Briefing Note: Refugee women and children face heightened risk of sexual violence at reception facilities on Greek islands

UNHCR Report, Sexual Violence Against Men and Boys in the Syria Crisis, October 2017, διαθέσιμο στο:

<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/60864>

Evaluation Report: 2016 PD: UNICEF Multi-country Gender-based Violence in Emergencies Programme Evaluation,

διαθέσιμο στο: https://www.unicef.org/evaldatabase/index_95511.html

Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizen's Rights in Constitutional Affairs, Women's Rights and Gender Equality, *Violence Against Women and the E.U. Accession to the Istanbul Convention. Study for the FEMM*

Committee, November 2017, διαθέσιμο στο:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596815/IPOL_STU\(2017\)596815_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596815/IPOL_STU(2017)596815_EN.pdf)

Gender-Based-Violence in Emergencies, Commissioned and published by the Humanitarian Practice Network at ODI Number 60 February 2014, διαθέσιμο στο: [http://www.ifrc.org/docs/IDRL/HE_60_web_1%20\(1\).pdf](http://www.ifrc.org/docs/IDRL/HE_60_web_1%20(1).pdf)

Sexual and Gender-Based Violence, MSF UK, διαθέσιμο στο: <https://www.msf.org.uk/issues/sexual-and-gender-based-violence>

Challenging Gender-Based Violence Worldwide: CARE's Program Evidence. Strategies, Results and Impacts of Evaluations 211-2013, διαθέσιμο στο: https://www.care.org/sites/default/files/documents/Challenging-GBV-Worldwide-CARE_s-program-evidence.pdf

Gender - Based Violence against children in Emergencies: Save the Children UK's Response, Tina Heyder, Johanna Mac Veigh, in *Gender and Development*, Vol. 15, No. 1, Gender-Based Violence, 2007, pp. 81-93.

Assessment Capacities Project, Qualitative and Quantitative Research Techniques for Humanitarian Needs Assessment: An introductory brief, ACAPS, Geneva, 2012, διαθέσιμο στο: <https://www.acaps.org/library/assessment#resource->

IASC Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action. Reducing risk, promoting resilience and aiding recovery, 2015, pp 46, διαθέσιμο στο: https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines_lo-res.pdf

European Union: Council of the European Union, EU-Turkey statement, 18 March 2016, 18 March 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.refworld.org/docid/5857b3444.html>

γ) Ιστοσελίδες

ACAPS – Global Emergency Overview <https://www.acaps.org/>

Activity Info <https://www.activityinfo.org/>

AIDA– Asylum Information Database <https://www.asylumineurope.org/>

Amnesty International <https://www.amnesty.org/en/>

Council of Europe <https://www.coe.int/fr/web/portal/home>

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights <http://fra.europa.eu/en>

EIGE – European Centre for Gender Equality <http://eige.europa.eu/>

EKKA (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης) <http://www.ekka.org.gr/>

EUR- Lex – Access to European Union Law <https://eur-lex.europa.eu/>

European Commission <https://ec.europa.eu/>

Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων <http://www.isotita.gr/>

Human Rights Watch <https://www.hrw.org/>

IOM- International Organization for Migration <https://www.iom.int/>

IRC – International Rescue Committee <https://www.rescue.org/>

ΚΕΕΛΠΝΟ (Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων) <http://www.keelpno.gr/>

ΚΕΘΙ (Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας) <https://kethi.gr/>

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής <http://www.immigration.gov.gr/>

Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης <https://www.ypakp.gr/>

Refworld <http://www.refworld.org/>

RefugeeInfo <https://www.refugee.info/selectors>

Reliefweb <https://reliefweb.int/>

Save the Children <https://www.savethechildren.net/>

UNFPA- United Nations Population Fund <https://www.unfpa.org/>

UNICEF- United Nations International Children's' Emergency Fund <https://www.unicef.org/>

UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees
<https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>

WHO – World Health Organization <http://www.who.int/>

With the support of UNICEF and funding from
the US Government

